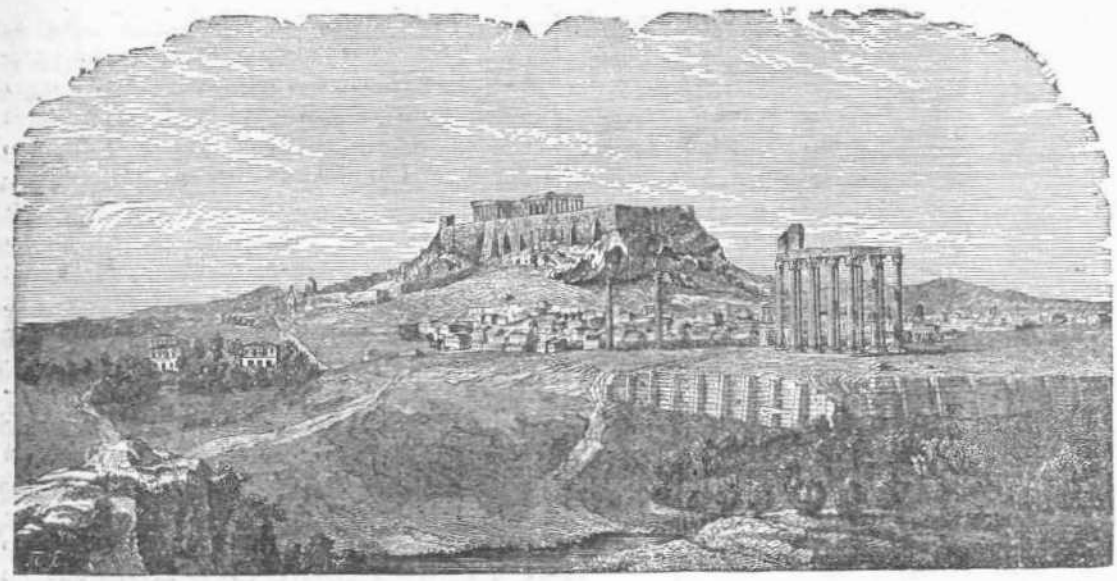

ΠΑΝΔΩΡΑ.

1 ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ, 1861. **ΤΟΜΟΣ ΙΒ'.** ΦΥΛΛΑΔΙΟΝ 275.

ΜΕΤΡΑ ΚΑΙ ΣΤΑΘΜΑ ΤΗΣ ΑΡΧΑΙΑΣ ΑΙΓΥΠΤΟΥ.

—ooo—

Πραγματευόμενος περὶ μέτρων καὶ σταθμῶν τῆς ἀρχαίας Αἰγύπτου, ἐπιθυμῶ νὰ ἐκθέσω τὸ ἀποτέλεσμα τῆς ἀτομικῆς μου μελέτης ἐπὶ τοῦ ἀρχαιολογικοῦ τούτου ἀντικειμένου, χωρὶς νὰ κάμω χρῆσιν τῶν ἀρχῶν καὶ ἰδεῶν ἄλλων ἐπὶ ὁμοίου θέματος ἐνδιατριψάντων πολυπληθῶν ἀρχαίων καὶ νεωτέρων συγγραφέων. Ἐπίτηδες δὲν ἠθέλησα νὰ λάβω γνῶσιν αὐτῶν, ἵνα ἔλθω εἰς πορίσματα θετικὰ δι' ἰδιαιτέρων μου ἐρευνῶν, ἄνευ προκαταλήψεως, ὁρυόμενος κατ' εὐθεῖαν ἐξ αὐτῶν τῶν μέχρι τοῦδε σωζομένων αἰγυπτιακῶν πηγῶν, μνημείων, ἐπιγραφῶν καὶ παπύρων, διὰ παραβολῆς ἐνίοτε μετὰ τοῦ ἀκριβοῦς ὁδηγοῦ τῆς αἰγυπτιακῆς ἀρχαιότητος, τῆς ἱερᾶς τῶν Ἑβραίων γραφῆς, ἔν τε τῷ ἀρχετύπῳ καὶ ἐν τῇ ἑλληνικῇ μεταφράσει τῶν ἑβδομήκοντα, ὅπως δῆλον γένηται ἐπὶ τέλους, κατὰ πόσον αἱ ἱστορικαὶ τῶν προγόνων μας παραδόσεις, καὶ κατὰ πόσον τῶν νεωτέρων σοφῶν μετρολόγων οἱ θεωρητικοὶ ὑπολογισμοὶ προσήγγισαν τῇ ἀληθείᾳ, ἢ δύνανται ἐξ αὐτῶν νὰ δικαιωθῶσι τῶν πραγμάτων. Ὥστε μόνον περὶ ἐκείνων τῶν μέτρων καὶ σταθμῶν ποιοῦμαι λόγον ἅτινα μέχρι τοῦδε ἐγένοντο γνωστὰ διὰ τῶν ἐπιγραφῶν καὶ παπύρων, οὐχὶ δὲ καὶ ἐκείνων ἅτινα ἴσως ἀναφέρονται παρὰ τοῖς συγγραφεῦσι.

Μονὰς μέτρου ἐκτάσεως φαίνεται παρ' Αἰγυπτίοις ὁ ΠΗΧΥΣ (μάχι ἱερογλυφ.). Πήχεις αἰγυπτιακοὶ διεσώθησαν πλεῖστοι, καὶ καθ' ἡμέραν ἀνακαλύπτονται ἐν τοῖς ἐρειπίοις τῶν ἀρχαίων τῆς Αἰγύπτου πόλεων, σῶοι, ἀκέραιοι καὶ αὐθεντικοί, ἐξ ἐλέφαντος, ξύλου καὶ ἄλλων ὑλῶν, ἔτι δὲ καὶ ἐν λίθοις ἐγκεχαραγμένοι, μετὰ τῶν ὑποδιαιρέσεων· ἐν τοῖς μουσείοις Ταυρίνου, Παρισίων, Βερολίνου, ἐν πλείσταις ἄλλαις ἰδιωτικαῖς τῆς αἰγυπτιακῆς ἀρχαιότητος συλλογαῖς, διαφυλάττονται τοιοῦτοι πήχεις, ἐκτὸς δὲ τούτων διασώζεται πρὸς σύγκρισιν καὶ παραβολὴν καὶ τὸ ἐν πέτρᾳ ἐγκεχαραγμένον Νειλομέτριον ἐν Ἐλεφαντίνῃ, φέρον μέτρα πήχεως μετὰ ὑποδιαιρέσεων. Ἐκ τῆς καταμετρήσεως αὐτῶν ἐξάγεται, ὅτι ὁ *βασιλικὸς* λεγόμενος *πῆχυς* (σούτεν μάχι ἱερογλυφ.) εἶχεν ἔκτασιν 525 ὡς ἔγγιστα γαλλικῶν χιλιοστομέτρων, καὶ διγρεῖτο εἰς ἑπτὰ *παλαιστὰς* (ἔρτω ἱερογλυφ.) 75 περίπου γαλλικῶν χιλιοστομέτρων, ἑκάστη τῶν ὁποίων ὑποδιῃρεῖτο εἰς τέσσαρας *δακτύλους*· ὅθεν ὁ βασιλικὸς λεγόμενος πῆχυς ἔφερεν 28 αἰγυπτιακοὺς δακτύλους. Ἄλλαι ὑποδιαιρέσεις ἀπαντῶνται ἐπὶ τῶν πήχεων σεσημειωμέναι, ἡ *σπιθαμή*, τὸ ἀπὸ τοῦ ἄκρου ἀντίχειρος μέχρι τοῦ ἄκρου μικροῦ δακτύλου τῆς ἐκτεταμένης παλάμης διάστημα, περιέχον 13 αἰγυπτιακοὺς δακτύλους· ἡ *μικρὰ σπιθαμή*, τὸ ἀπὸ τοῦ ἄκρου ἀντίχειρος μέχρι τοῦ ἄκρου ἐκτεταμένου λιχανοῦ διάστημα, περιέχον 11 αἰγυπτιακοὺς δακτύλους· ἡ *διχὰς* ἤτοι διπλῆ παλαιστή, ἴση 8 αἰγυπτιακοῖς δακτύλοις· τὸ *ὀρθόδωρον*, ἤτοι γρόν-

θος μὲ τὸν ἀντίχειρα ὄρθιον, ἴσον 6 αἰγυπτιακοῖς δακτύλοις· ἡ *χείρ*, ἴση 5 αἰγυπτιακοῖς δακτύλοις, καὶ ἐκτὸς τῆς *παλαιστῆς* περὶ ἧς ἀνεφέραμεν ἀνωτέρω, ἴσης 4 αἰγυπτιακοῖς δακτύλοις, ἔτι ὁ *κόνδυλος* ἴσος 2 δακτύλοις. Ἔπειτα ὑπῆρχε καὶ μικρομετρικὴ διαίρεσις ἑκάστου δακτύλου εἰς ἡμίσεα, τρίτα, τέταρτα, πέμπτα καὶ λοιπὰ μέχρις ἑνὸς δεκάτου ἕκτου τοῦ δακτύλου, καὶ πολλοὶ πήχεις φέρουσιν ἐγκεχαραγμένα καὶ αὐτὰ τὰ καθ' ἕκαστα κλασματικὰ μέρη, διὰ τῶν ὁποίων ἠδύνατό τις νὰ μετρῇ ἔκτασιν ἐλαχίστην μέχρι καὶ 1/16 τοῦ αἰγυπτιακοῦ δακτύλου.

Ἀλλ' ἐκτὸς τοῦ βασιλικοῦ πήχεως ὑπῆρχε καὶ ὁ *μικρὸς* λεγόμενος *πῆχυς*, ἴσος τοῖς 6/7 τοῦ βασιλικοῦ, ὅςτις φέρων μόνας 6 παλαιστὰς ἀντὶ τῶν ἑπτὰ, καὶ ἑπομένως 24 μόνον δακτύλους αἰγυπτιακούς, εἶχεν ἔκτασιν 450 περίπου γαλλικῶν χιλιοστομέτρων· οὗτός ἐστιν ὁ ὑπὸ τοῦ Ἡροδότου ἀναφερόμενος *ἑξαπάλεστος πῆχυς*. Ἐπὶ τοῦ βασιλικοῦ πήχεως σημειοῦται ἐνίοτε κατὰ τὸ τέλος τῆς ἕκτης παλαιστῆς ἡ λέξις *πῆχυς μικρὸς* (μάχι κοὺϊ ἱερογλ.), ἐν ᾧ ἐπὶ τῆς ἑβδόμης παλαιστῆς ἐπιγράφεται *πῆχυς* βασιλικὸς (σούτεν μάχι ἱερογλ.).Σημειώσεως ἄξιον,ὅτι τὸ αὐτὸ συνέβαινε καὶ παρ' Ἑβραίοις, παρὰ τοῖς ὁποίοις ἐκτὸς τοῦ κοινοῦ πήχεως τῶν ἓξ παλαιστῶν ὑπῆρχε καὶ ἕτερος, *πῆχυς πήχεως καὶ παλαιστῆς*, ἤτοι ἑπτὰ παλαιστῶν (πρβλ. Ἰεζεκιὴλ μγ'. 13.)· γνωστὸν δὲ ὅτι οἱ Ἑβραῖοι ἐξ Αἰγύπτου ἐδέχθησαν τὰ μέτρα αὐτῶν καὶ σταθμὰ μετὰ τὴν ἐκεῖθεν ἔξοδον αὐτῶν.

Ω μαχι σε εμ πεφ-σχιαϊ, μάχι μααβ εμ πεφουωσχι, χιομεντ ω μαχι εμ τεφ-χη, ἤτοι· « ἔχων πήχεις 60 κατὰ τὸ μῆκος αὐτοῦ, πήχεις 30 κατὰ τὸ πλάτος αὐτοῦ, 3 ἔχων πήχεις κατὰ μέτωπον (Νεκυόβιβλος Γ' μέρος).

Ἕτερον μέτρον, μᾶλλον τεκτονικὸν, ἦτο ἡ *ἄκαινα*, τῆς ὁποίας τὸ ὄνομα ἐν αἰγυπτίᾳ φωνῇ ΧΕΒΕΝ σημαίνει ἔβενον, καὶ γράφεται διὰ τοῦ αὐτοῦ ὡς καὶ ἡ λέξις ἔβενος ἱερογλυφικοῦ στοιχείου, ἐν ᾧ παρ' Ἑβραίοις ὠνομάζετο *Κάνε*, μεταγλωττιζόμενον παρὰ τῶν Ο' *κάλαμος*. Ἦτο δὲ ἡ ἄκαινα ἴση ἓξ πήχεσι βασιλικοῖς τῶν ἑπτὰ παλαιστῶν ὡς καὶ παρὰ τοῖς Ἑβραίοις. « Κάλαμος τὸ μέτρον πηχῶν ἕξ, ἐν πήχει καὶ παλαιστῇ » (Ἰεζεκιὴλ, μ'. 5), ἤτοι πῆχυς τῶν ἓξ παλαιστῶν καὶ πλέον μιᾶς παλαιστῆς.—Οὕτως ἀναφέρεται· *ενσα χεβενου χιομεντ-εν-χιε εμ πεφχιη*, ἤτοι « περίπου ἄκαιναι 300 τὸ μῆκος· » καὶ περαιτέρω *ερε τωου παη ενσα χεβενου σναυ-εν-χιε αυ σε εμ πεφ-χιη, εμ-μαχι σναυ-εν-χιε αυ χμε εμ πεφ-ουωσχι*· ἤτοι· ἔστι δὲ ὁ λόφος οὗτος περίπου ἄκαιναι 260 τὸ μῆκος αὐτοῦ, πήχεων 240 τὸ πλάτος αὐτοῦ (Νεκυόβιβλος Β'. 126).

Ἕτερον μέτρον, γαιωδαιτικὸν, ὑπῆρχεν ἡ ΑΡΟΥΡΑ (Ἄτουρ ἱερογλυφ.), ἴση ἑκατὸν πήχεσιν αἰγυπτιακοῖς κατὰ μῆκος καὶ πλάτος, καλύπτουσα ἔδαφος 10,000 πήχεων αἰγυπτιακῶν τετραγωνικῶν. Μέτρον ὁδοιπορικὸν ἦτο ὁ ΣΧΟΙΝΟΣ (Ἄρ ἱερογλ.) διάφορος κατὰ διαφόρους ἐποχὰς καὶ διαφόρους τῆς ἄνω καὶ κάτω Αἰγύπτου νομαρχίας. Ἐπὶ Ἡροδότου ὁ σχοῖνος ἦτο ἴσος 60 ἑλληνικοῖς σταδίοις, ἐν ᾧ ὁ Στράβων ἀναφέρει, ὅτι ἐπὶ τῶν χρόνων του ἐλογίζοντο 40 στάδια ἑλληνικὰ εἰς τὸν αἰγυπτιακὸν σχοῖνον, ἐνιαχοῦ δὲ καὶ περισσότερα κατὰ διαφόρους ἐπαρχίας· κατὰ τὸν Ἀρτεμίδωρον μάλιστα, ὁ σχοῖνος ἐν τῇ κάτω Αἰγύπτῳ ἦν ἴσος 30 σταδίοις, μεταξὺ δὲ Μέμφεως καὶ Θηβαΐδος ἴσος 120, ἐντεῦθεν δὲ μέχρι Συήνης ἐλογίζετο ἴσος 60 σταδίοις. Ἐπὶ τῶν ῥωμαίων αὐτοκρατόρων διελάμβανεν ὁ αἰγυπτιακὸς σχοῖνος ἓξ ῥωμαϊκὰ μίλια ἤ τοι 48 ἑλληνικὰ στάδια, ὡς γίνεται δῆλον ἐξ ἐπιγραφῆς τινος ἐπὶ τῆς νήσου Φιλῶν, ὅπου παρίστανται οἱ βασιλεῖς Πτολεμαῖος Φιλομήτωρ, Πτολεμαῖος Εὐεργέτης ὁ Β' καὶ ὁ αὐτοκράτωρ Τιβέριος δωρούμενος Ἴσιδι τῇ ἐν Φίλαις τὴν ἐπαρχίαν πᾶσαν τὴν λεγομένην *Δωδεκάσχοινον*· ἡ ἐπιγραφὴ ἀναφέρει ὅτι ὁ Τιβέριος « δωρεῖται τῇ μη- » τρὶ αὐτοῦ [Ἴσιδι τῇ ἐν Φίλαις] - - - χώραν ἐκτά- » σεως δώδεκα Ἄρ πρὸς δυσμὰς καὶ δώδεκα Ἄρ » πρὸς ἀνατολὰς, τὸ ὅλον 24 Ἄρ ἔκτασιν ἀπὸ τῆς » χώρας Ταχομψὼ μέχρι τῆς πόλεως Συήνης.» Ἀλλ' αὐτὴ ἡ ἀπὸ Συήνης μέχρι Ταχομψοῦς ἐπαρχία ὠνομάζετο ἐπὶ Μακεδόνων καὶ Ῥωμαίων διὰ τὴν ἔκτασιν αὐτῆς *Δωδεκάσχοινος*, κατὰ δὲ τὴν ἄνω ἐπιγραφὴν ἀπὸ τῆς χώρας Ταχομψοῦς μέχρι Συήνης πρὸς ἀνατολὰς τοῦ ποταμοῦ καὶ πρὸς δυσμὰς ἐμετροῦντο σχοῖνοι ἤτοι Ἄρ δώδεκα. Κατὰ τὸ ὁδοιπορικὸν τοῦ Ἀντωνίνου ἡ ἀπὸ Συήνης ἔκτασις μέχρι τῆς ἐπὶ τοῦ Νείλου ἀντικρὺ τῆς Ταχομψοῦς κειμένης Ψελκίδος, ἐμέτρα μίλια ῥωμαϊκὰ 72, ὅθεν ὁ *σχοῖνος* δὲν ἦτο παρὰ τὸ δωδέκατον τοῦ 72, ἤτοι ἓξ ῥωμαϊκὰ μίλια ἢ 48 στάδια ἑλληνικά. Ἡ ἐπιγραφὴ μᾶς διδάσκει, ὅτι ὁ σχοῖνος ἐκαλεῖτο εἰς αἰγυπτίαν γλῶσσαν Ἄρ· ἡ λέξις παρηκολουθεῖτο παρὰ σημείου φέροντος πόδας βαίνοντας, καὶ δηλοῦντος ὅτι τὸ μέτρον ἦν ὁδοιπορικόν. Τὸ Ἄρ οἱ μέχρι τοῦδε Αἰγυπτιολόγοι μετεγλώττισαν ἐσφαλμένως διὰ τὴν ὁμοιότητα τῶν δύω πρώτων γραμμάτων *ἄρουραν*· ἀλλ' ἡ ἄρουρα ὠνομάζετο *Ἄτουρ*, καὶ ἡ λέξις ἠκολουθεῖτο παρὰ σημείου ἐμφαίνοντος ἀγρὸν καὶ ὕδωρ, καὶ σημαίνοντος ὅτι τὸ μέτρον ἦτο γαιωδαιτικὸν πρὸς καταμέτρησιν ἀγρῶν ὑδρευομένων. Ἐπὶ τάφου τινὸς ἐν τῇ χώρᾳ Ἐλ-Κάβ ὑπάρχει ἐπιγραφὴ στατιστικὴ κωμοπόλεως τινὸς μεταξὺ ἄλλων λέγουσα· *Ῥέχι-του μερ-του ἄτουρου κιουωτ-εν-χιω*, ἤτοι· « ἡ καταμέτρησις τῆς κώμης ἄρουραι 20,000. » Οὕτω καὶ ἡ ἐν τῇ Νεκυοβίβλῳ (κεφ. 110) περικοπὴ Κεφάλαιον περὶ τῆς [λίμνης] Χέτ. « Χίλιαι ἄρουραι (ἄτουρ) τὸ πλάτος αὐτῆς, ἀκαταμέτρητον τὸ μῆκος αὐτῆς· καὶ οὐκ εἰσὶν ἰχθεῖς ἐν αὐτῇ οὐδὲ τροφὴ ἐν αὐτῇ, οὐδὲ ἑρπετὸν ἐν αὐτῇ. »

Πόδες, πλέθρα καὶ στάδια, δὲν ἀναφέρονται εἰς τὰς ἐπιγραφὰς οὐδὲ εἰς τοὺς παπύρους· καὶ ὅμως οἱ Ἕλληνες συγγραφεῖς ποιοῦνται χρῆσιν αὐτῶν ὁμιλοῦντες περὶ Αἰγύπτου, ἴσως ἵνα γένωνται καταληπτοὶ τοῖς ὁμογενέσιν.

Ἐκ τῶν αἰγυπτιακῶν σταθμίων σώζεται ἔτι ἓν, τὸ παρὰ τοῦ Champollion-Figeac ἀναφερόμενον, ἐκ λίθου βασάλτου πρασίνου κυβικοῦ, ζυγῖζον ἀκριβῶς

62 1/2 γαλλικὰ γράμματα, ἤτοι 1,000 κόκκους τοῦ νῦν ἐν Ἑλλάδι ἐπικρατοῦντος φαρμακευτικοῦ μετρικοῦ συστήματος· ὁ λίθος οὗτος φέρει ἐπιγεγραμμένον τὸν ἀριθμὸν IIIII πέντε μετὰ μικροῦ κύκλου ἄνωθεν σημαίνοντος τὸ σταθμίον, ὅθεν παριστᾷ τὸ πενταπλοῦν ἀρχικῆς τινος μονάδος ζυγιζούσης 12 1/2 γράμματα γαλλικὰ, ἤτοι 200 κόκκους τῆς ἑλληνικῆς φαρμακοποιίας. Τὸ ὄνομα τῆς μονάδος αὐτῆς μᾶς εἶναι ἄγνωστον ἐκ τῶν αἰγυπτιακῶν πηγῶν, καὶ ὅμως δὲν μένει ἀμφιβολία, ὅτι ἡ περὶ ἧς ὁ λόγος μονὰς ἦτο ὁ ΣΙΚΛΟΣ.

Οἱ Αἰγύπτιοι μὴ ἔχοντες νόμισμα, ἐποιοῦντο χρῆσιν ἐν ταῖς δοσοληψίαις αὐτῶν καὶ ταῖς λοιπαῖς ἐμπορικαῖς συναλλαγαῖς τεμαχίων ἀργύρου καὶ χρυσοῦ ἐν σχήματι δακτυλίων ἢ τροχίσκων ὡρισμένου τινος βάρους καὶ γνωστῆς διαμέτρου, οἵτινες παρ' Ἕλλησιν ὠνομάζοντο *φθοΐδες* χρυσίου ἢ ἀργυρίου· αἱ φθοΐδες αὗται ἔφερον τὰ ὀνόματα τῶν κατὰ τὸ βάρος ἀντιστοιχούντων σταθμίων, ὥστε νομίσματα καὶ σταθμία ἦσαν ὁμώνυμα. Ἐκ τῆς μωσαϊκῆς πεντατεύχου γνωρίζομεν ὅμως ὅτι ἐν Αἰγύπτῳ πρὸ τῆς ἐξόδου τῶν Ἰσραηλιτῶν καὶ μετ' αὐτὴν ἐγίνετο χρῆσις σταθμοῦ καὶ νομίσματος τοῦ *σίκλου*, ἤτοι αἰγυπτιακοῦ διδράχμου, τῆς *δραχμῆς*, οὔσης ἡμίσεος τοῦ σίκλου, καὶ τοῦ *ταλάντου*, ζυγίζοντος 3,000 σίκλους. Τὸ μετρικὸν τοῦτο σύστημα παρεδέχθησαν καὶ οἱ Ἑβραῖοι μετὰ τὴν ἔξοδον αὐτῶν, ἐτροποποίησαν δὲ μετέπειτα ἀνεπαισθήτως κατὰ διαφόρους τῆς ἱστορίας των ἐποχάς· ἀλλὰ κατὰ τὴν ἐπὶ τῶν Μακκαβαίων ἀναγέννησιν τοῦ πολιτεύματος τῶν Ἰσραηλιτῶν καὶ τὴν ἀποκατάστασιν τῶν μωσαϊκῶν θεσμῶν, Συμεὼν ὁ Μακκαβαῖος καὶ οἱ μετ' αὐτὸν ἔκοψαν ἐκ νέου ἐθνικὸν ἀργυροῦν νόμισμα ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ ἀρχαίου μωσαϊκοῦ καὶ οὕτως εἰπεῖν αἰγυπτιακοῦ μετρικοῦ συστήματος, μὲ τὴν ἐπιγραφὴν *σίκλος Ἰσραήλ*. Τοιοῦτοι σίκλοι σώζονται μέχρι σήμερον ἐν τῷ νομισματοφυλακίῳ τῆς αὐτοκρατορικῆς ἐν Παρισίοις βιβλιοθήκης καὶ ζυγίζουσιν ἐπακριβῶς 13,834 μέχρι 14,540 χιλιοστόγραμμα γαλλικὰ, ἤτοι 225 μέχρι 237 κόκκους τῆς ἑλληνικῆς φαρμακοποιΐας. Ἐκ τούτου φαίνεται ὅτι καὶ τὸ περὶ οὗ ὁ λόγος ἀνωτέρω αἰγυπτιακὸν σταθμίον, ζυγίζον πεντάκις 12,500 χιλιοστόγραμμα γαλλικὰ, εἶνε τὸ πενταπλοῦν μονάδος ὀλίγον τι ἐλαφροτέρας τοῦ ἑβραϊκοῦ σίκλου, αὐτὴ δὲ ἡ μονὰς κατὰ μεγίστην πιθανότητα εἶνε ὁ αἰγυπτιακὸς σίκλος ἤτοι τὸ αἰγυπτιακὸν δίδραχμον· ἐκ τούτου ἕπεται περαιτέρω, ὅτι ἡ αἰγυπτιακὴ δραχμὴ ἀναλογοῦσα μὲ τὸ βεκάχ, τὴν μωσαϊκὴν δραχμὴν, ἦτο τὸ ἥμισυ τοῦ σίκλου, ἤτοι 6,250 χιλιοστόγραμμα γαλλικὰ, ἤτοι 100 κόκκους τῆς ἑλληνικῆς φαρμακοποιΐας. Ὅτι δὲ ὁ σίκλος ἦτο τὸ αἰγυπτιακὸν δίδραχμον ἐξάγεται καὶ ἐκ τῆς μωσαϊκῆς βίβλου τῆς Ἐξόδου (κεφ. κά. 32),ὅπου οἱ ἐν τῷ ἑβραϊκῷ ἀρχετύπῳ « τριάκοντα σίκλοι ἀργυρίου » μεταφράζονται παρὰ τῶν ἐν Ἀλεξανδρείᾳ ἑβδομήκοντα μεταφραστῶν « ἀργυρίου τριάκοντα δίδραχμα ».

Ἡ δραχμὴ ὠνομάζετο ΚΙΤΙ ἐν αἰγυπτίᾳ φωνῇ, καὶ ἐσημειοῦτο διὰ τοῦ σημείου + ὡς φαίνεται ἐν ἐπιγραφαῖς καὶ ἐν χειρογράφοις· διῃρεῖτο δὲ, ὡς ἐξάγεται ἐκ τῶν ἱερατικῶν παπύρων, εἰς τέταρτα, ἅτινα ἐσημειοῦντο δι' ἰδιαιτέρων χαρακτήρων, ἤ τοι · 1/4, ⁚ 2/4 ἤτοι 1/2 δραχμὴ, Z 3/4 τῆς δραχμῆς· οὕτω παραδείγματος χάριν ἀναφέρεται εἰς πάπυρον τοῦ μουσείου τοῦ Ταυρίνου περιέχοντα λογιστικοὺς ἐλέγχους + *I*⁚ + Z ζ *II*· ἤτοι δραχμὴ 1 1/2, δραχμῆς 3/4, τὸ ὅλον 2 1/4. ἔπειτα + Z + *II*· + *I*⁚ = + *IIII*⁚ ἤ τοι δραχμῆς 3/4, δραχμαὶ 2 1/4, δραχμὴ 1 2/4, ἴσα δραχμαῖς 4 2/4.

Εἰς δημοτικοὺς παπύρους ὅμως ὑπάρχει ἐκτὸς τῆς εἰς τέταρτα διαιρέσεως καὶ ἡ εἰς τρίτα, ἕκτα καὶ δωδέκατα μὲ διαφόρους χαρακτῆρας, π. χ. « κιτι 298 1/3, σβοκ κιτι 241 5/6, σηπι κιτι 56 1/2· ἤτοι δραχμαὶ 298 1/3 μεῖον δραχμὰς 241 5/6, ὑπόλοιπον δραχμαὶ 56 1/2· (λογιστικὸς πάπυρος τῆς συλλογῆς Πασσαλάκουα, μουσεῖον Βερολίνου· ἀριθμ. 1562. στήλη β'. γραμμὴ 8.) — « κιτι 350 1/3 αυ 1/2. » ἤ τοι δραχμαὶ 350 5/12. (αὐτόθι γραμμὴ 21.).

Τὸ τάλαντον, ΚΙΓΧΙΩΡ ἐν αἰγυπτίᾳ φωνῇ, καὶ ἑβραϊστὶ *Κίγχαρες*, ἐδέχετο 3,000 σίκλους ἤτοι 6,000 δραχμὰς, ὅθεν ἐζύγιζε 37 1/2 χιλιόγραμμα, ἤτοι περίπου 106 λίτρας τῆς ἑλληνικῆς φαρμακοποιΐας, ἴσα μὲ 29 1/3 ὀκάδας τουρκικὰς ἐκ τῶν κοινῶς παρ' ἡμῖν ἐν χρήσει.

Ἐκτὸς τῶν σταθμῶν τούτων ὑπῆρχε καὶ ἄλλο σταθμίον τοῦ ὁποίου ἐγίνετο ἡ μεγαλειτέρα καὶ κοινοτέρα εἰς τὰς ἀγορὰς καὶ πωλήσεις χρῆσις διά τε ῥευστὰς, ὑγρὰς καὶ ξηρὰς οὐσίας, καὶ αὐτὸ ἦτο ἡ ΜΝΑ, οὕτω καλουμένη ἐν αὐτῇ τῇ αἰγυπτίᾳ φωνῇ, ὅθεν μετεδόθη ἔπειτα καὶ εἰς τὴν Ἑλλάδα. Ἡ λέξις *μνᾶ* σημαίνουσα μέτρον χωρητικότητος ἠκολουθεῖτο πάντοτε παρὰ σημείου ἐμφαίνοντος ἀγγεῖον, σημαίνουσα δὲ μέτρον βάρους ἠκολουθεῖτο παρὰ σημείου ἐμφαίνοντος κύβον ἤτοι σταθμίον· τοιουτοτρόπως ἡ *μνᾶ* ἀπετέλει τὴν μετάβασιν ἀπὸ τῶν σταθμίων εἰς τὰ μέτρα τῆς χωρητικότητος, χρησιμεύουσα ὑπ' ἀμφοτέρας τὰς ἰδιότητας διὰ τὴν καταμέτρησιν καὶ στάθμισιν πασῶν τῶν οὐσιῶν· οὕτω π. χ. *σουνάτερ μνα* 924 ἤτοι « θυμιάματος μναῖ 924 » (Ἐπιγραφὴ Τωθμώσιος τοῦ Γ' εἰς Καρνάκ)· *αρπ μνα σαου* « οἴνου μναῖ δύω » (κατάλογος προςφορῶν ἐν τῷ ἐπί τινος ναοῦ ἐν Θήβαις ἐγκεχαραγμένῳ ἑορτολογίῳ)· *χαν-εβιω μνα* 470, μέλιτος μναῖ 470 (ἐν ἐπιγραφῇ Τωθμώσιος τοῦ Γ' ἐν Λούβρῳ τῶν Παρισίων)· *αρπ μνα* 6428, οἴνου μναῖ 6428 (Ἐπιγραφὴ στατιστικὴ τοῦ Καρνάκ, νῦν ἐν τῷ αὐτοκρατορικῷ μουσείῳ τῶν Παρισίων)· *σουνάτερ μνᾶ* 828 « θυμιάματος μναῖ 828 » (ἐν τῇ αὐτῇ ἐπιγραφῇ)· ὁμοίως *ζιφτ μνᾶ* 2,000, « πίσσης μναῖ 2,000. » Ἐκ τῶν παραδειγμάτων τούτων συνάγεται ἔτι, ὅτι ἐν ᾧ ὑπῆρχε σταθμὸς μεγαλείτερος τῆς μνᾶς, τὸ τάλαντον ἐν τούτοις καὶ εἰς τὰς μεγαλειτέρας ποσότητας βάρους ἐγίνετο πάντοτε χρῆσις τῆς μνᾶς, καὶ μόνον ἐπὶ χρυσοῦ καὶ ἀργύρου ἐγίνετο ὑπολογισμὸς κατὰ σίκλους καὶ τάλαντα.

Ἡ *Μνᾶ* ἦτο τὸ ἑκατονταπλάσιον τῆς δραχμῆς καὶ

πεντηκονταπλάσιον τοῦ σίκλου, ἑπομένως τὸ ἑξηκοστὸν τοῦ ταλάντου, καθ' ὅσον δυνάμεθα νὰ εἰκάσωμεν ἐξ ἀναλογίας πρὸς τὰ ἑλληνικὰ μέτρα, καὶ τὰ ἑβραϊκά, ἅτινα παρήχθησαν ἐκ τῶν αἰγυπτιακῶν. Ἐν Ἑλλάδι, ὡς γνωστόν, ἡ μνᾶ ἀπετέλει 100 δραχμὰς ἤτοι 50 δίδραχμα, καὶ 60 μναῖ ἀπετέλουν τὸ τάλαντον, ἐνῷ παρ' Ἑβραίοις ἔχομεν τὴν μαρτυρίαν τῆς ἱερᾶς αὐτῶν Γραφῆς (Βασιλ. γ'. ἱ. 17, καὶ Παραλ. Β'. θ'. 16.) ὅτι τρεῖς μναῖ χρυσοῦ ἦσαν ἴσαι 300 χρυσαῖς δραχμαῖς, καὶ πρὸ πάντων τὸν προφήτην Ἰεζεκιὴλ (μέ. 12) λέγοντα «καὶ πεντήκοντα σίκλοι ἡ μνᾶ ἔσται ὑμῖν.» Γνωρίζοντες λοιπὸν ἐκ τῶν ἄνωθεν τὸ βάρος τοῦ σίκλου, ὄντος ἴσου μὲ 12 1]2 γράμματα γαλλικά, ἤτοι 200 κόκκους τοῦ ἑλληνικοῦ φαρμακευτικοῦ μετρικοῦ συστήματος, δυνάμεθα νὰ ὑπολογίσωμεν ὅτι ἡ μνᾶ ἐζύγιζεν ἀκριβῶς 625 γράμματα γαλλικά, ἤτοι 10,000 κόκκους (1 λίτραν, 8 οὐγκίας, 6 δραχμὰς καὶ 2 γράμματα) τῆς ἑλληνικῆς φαρμακοποιΐας, καὶ 197 δράχμια τουρκικὰ ἤτοι ὀλίγου δεῖν ἡμίσειαν ὀκᾶν τουρκικήν.

Ἐν τῇ φαρμακευτικῇ τῶν Αἰγυπτίων ἐγίνετο χρῆσις τῆς *μνᾶς* γραφομένης ἐν πλήρει λέξει, τῆς *δραχμῆς* σημειουμένης + καί τινων ἄλλων σταθμίων ἀγνώστου ἀξίας, ἤ τοι τοῦ X, κλασματικοῦ μέρους τῆς μνᾶς, καὶ τοῦ + ἐξ ἅπαντος μικροτέρου τῆς δραχμῆς, καθ' ὅσον δύναμαι νὰ ἐννοήσω ἐκ τῆς συνθέσεως ἰατρικῶν τινων ἐν θεραπευτικῷ τινι παπύρῳ ἀναφερομένων συνταγῶν· συγχρόνως ὅμως ἐγίνετο χρῆσις καὶ ἄλλων σταθμίων, ἐκφραζομένων δι' ἀριθμητικῶν σημείων μετὰ προσθήκης ἄνωθεν μιᾶς στιγμῆς, ἀναμφιβόλως κλασματικῶν ἀριθμῶν μονάδος ἀγνώστου μικροτέρας τῆς μνᾶς καὶ μεγαλειτέρας τῆς δραχμῆς, ἴσως τοῦ X, ὡς δύναται νὰ εἰκάσῃ τις ἐκ τῆς ἀναλογίας τῶν συστατικῶν μερῶν συνθέτων τινῶν ἰατρικῶν τοῦ αἰγυπτιακοῦ συνταγολογίου· οὕτω π. χ. « Λάβε· φοινικίου· οἴνου X, μέλιτος X, ὄξους τοῦ Χάϊ 3+, ἅλας βόρειον 6/10· κλῦσμα τὸ ἑσπέρας. Ἕτερον. Λάβε· μέλιτος 1/8 καὶ +, φοινικίου οἴνου X, ἀρίστου ὄξους ++. Κλῦσμα τὸ ἑσπέρας.» (ἰατρικὸς πάπυρος τῆς συλλογῆς Πασσαλάκουα, νῦν ἐν Βερολίνῳ· ἀριθμ. 1558. σελ. ιϛ'. γραμμὴ 9. 10.)

Τὸ σταθμίον X ὑποθέτω ὅτι ἦτο φαρμακευτικὴ ὑποδιαίρεσις τῆς μνᾶς ἤτοι τὸ 1/16 αὐτῆς, διότι κλασματικὸν μέρος τῆς μνᾶς δι' ἀριθμῶν γεγραμμένον δὲν ὑπάρχει μεγαλείτερον τῶν 15/16. Ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει τὸ X ἀναλογεῖ μὲ τὴν ἡμετέραν οὐγκίαν. Ἐξ ἄλλου μέρους τὸ + φαίνεται ὅτι ἦτο τὸ τρίτον τῆς δραχμῆς, ἀνάλογον τοῦ ἡμετέρου φαρμακευτικοῦ γράμματος, καθ' ὅσον πλείω τῶν δύω + δὲν ἀπαντῶνται εἰς τὰς συνταγάς.

Μέτρα χωρητικότητος ἀποκλειστικῶς ῥευστῶν οὐσιῶν ἀναφέρονται ἐν ταῖς ἐπιγραφαῖς καὶ τοῖς παπύροις τὸ ΙΝ καὶ ΛΟΚ. Τίς ἦτο ἡ σχετικὴ αὐτῶν πρὸς ἄλληλα καὶ ἡ ἀπόλυτος αὐτῶν ἀξία, μᾶς εἶνε ἄδηλον ἐκ τῶν πηγῶν· ἀλλὰ παραβάλλοντες αὐτὰ πρὸς τὰ ἑβραϊκὰ χωρητικότητος μέτρα τῆς μωσαϊκῆς ἐποχῆς, εὑρίσκομεν ὅτι ἀντιστοιχοῦσι μὲ τὸ *ἶν* καὶ *λόγ*, περὶ τῶν ὁποίων γνωρίζομεν ἀκριβῶς, ὅτι τὸ μὲν *ἶν* ἦτο ἴσον μὲ δύω χόας ἀττικοὺς (Ἰώσηπ. Ἀρχαιολ. Γ'. ἡ. 3,) ἤ τοι 12 ξέστας, ὅθεν τὸ ἕκτον τοῦ μετρητοῦ, τὸ δὲ *λόγ*, κατὰ τοὺς ῥαββίνους, ἦτο τὸ δωδέκατον τοῦ *ἶν* ἤτοι ἴσον τῷ ξέστῃ τῶν Ἀττικῶν. Ἡ ταυτότης τῶν ὀνομασιῶν, τὸ σύγχρονον οὕτως εἰπεῖν τῆς χρήσεως τῶν μέτρων αὐτῶν ἐν Αἰγύπτῳ καὶ Παλαιστίνῃ, καὶ ἡ τῶν ἑβραϊκῶν μέτρων ἀπὸ τῶν αἰγυπτιακῶν ἱστορικῶς ἀποδεδειγμένη παραγωγή, μὲ δικαιοῖ ἵνα δεχθῶ καὶ τὴν αὐτὴν σχετικὴν καὶ ἀπόλυτον ἀξίαν.

Ὁ ξέστης τοῦ ἀττικοῦ μετρικοῦ συστήματος ἦτο ἀκριβῶς 540 γαλλικὰ χιλιοστόλιτρα, ἤτοι 162 δράχμια τουρκικά· ὅθεν ἐπ' αὐτῆς τῆς βάσεως δυνάμεθα νὰ ὑπολογίσωμεν καὶ τὸ ἰσότιμον καὶ ταυτοδύναμον ἑβραϊκὸν *λόγ* καὶ τὸ *λόκ* τῶν Αἰγυπτίων, παραδεχόμενοι διὰ τοῦτο 540 χιλιοστόλιτρα γαλλικὰ ἢ 162 δράχμια τουρκικά· διὰ δὲ τὸ *ἶν* 6,480 χιλιοστόλιτρα, ἢ 4 ὀκάδας καὶ 344 δράχμια τουρκικά, ἤτοι παρὰ μικρὸν 5 τουρκικὰς ὀκάδας. Εἰς τὸ μουσεῖον τοῦ Λεύδεν ὑπάρχουσι τρεῖς αἰγύπτιοι ἀμφορεῖς φέροντες ἐπιγραφὰς σημαινούσας τὴν περιεκτικότητα αὐτῶν 25 ἶν, 12 ἶν, 7 1/4 ἶν. Ἕτερος ἀμφορεὺς ἐν τῷ βρετανικῷ μουσείῳ φέρει τὴν ἐπιγραφὴν 8 1/6 ἶν. Διὰ καταμετρήσεως τῆς χωρητικότητος τῶν ἀγγείων αὐτῶν εἰς γαλλικὰ ἢ ἀγγλικὰ μέτρα, ἠδύνατο νὰ χορηγηθῇ ἡμῖν ἀσφαλεστάτη βάσις δι' ὑπολογισμὸν τῆς ἀπολύτου ἀξίας τοῦ αἰγυπτιακοῦ *ἶν*, καὶ νὰ δοθῇ ἡ βάσανος τῆς ἐμῆς ὑποθέσεως.

Παραδείγματα διὰ τὰς ὀνομασίας τῶν περὶ ὧν ὁ λόγος μέτρων χωρητικότητος ἀναφέρω τὰ ἑπόμενα· *ἶν εντε-ερωτε* ἤτοι « ἶν γάλακτος· » *ἶν εν-ερωτε αυ αρπ*, ἤτοι ἶν γάλακτος καὶ οἴνου· (Νεκυόβιβλος Μέρ. Β'. κερ. ἑ. 38.) *Ναχι εν-μα λοκ σραου* ἤτοι « ἐλαίου διαυγοῦς λοκ 2.» (πάπυρ. γνωστικ. εἰς Λεύδεν σελ. ἑ. 3.)

Εἰς μεταγενεστέρους δημοτικοὺς παπύρους μνημονεύεται καὶ ἕτερον ἐπὶ ῥευστῶν χωρητικότητος μέτρον τὸ ΚΟΝΔΥ, τὸ καὶ *κονδάριον* ἔτι ὀνομαζόμενον παρὰ τῶν Ἀλεξανδρινῶν, καὶ μεθερμηνευόμενον *κάδος*, ἴσον μὲ 10 κοτύλας ἀττικάς ἤτοι 5 ξέστας, ἄρα τὸ πενταπλάσιον τοῦ λόκ, ἤτοι 2700 χιλιοστόλιτρα γαλλικά, ἢ περίπου 2 τουρκικὰς ὀκάδας. Τοῦτο τὸ μέτρον φαίνεται ὅτι εἰσήχθη κατὰ τὴν περσικὴν δυναστείαν, ὃν κυρίως μέτρον περσικόν· τοὐλάχιστον εἰς ἐπιγραφὰς δὲν γίνεται τούτου μνεία, εἰμὴ εἰς παπύρους δημοτικοὺς τῆς τελευταίας ἐποχῆς.

Ἕτερον μικρότερον χωρητικότητος μέτρον ῥευστῶν οὐσιῶν ἀναφέρεται εἰς τοὺς δημοτικοὺς παπύρους τὸ ΟΥΤΑΧ, τὸ ὁποῖον δὲν εἶναι ἄλλο εἰμὴ ὁ παρ' Ἕλλησι μεθερμηνευόμενος *ἀρυστὴρ*, ἐκ τοῦ ῥήματος *ουωτχ* καὶ *ωτχ*, ἀντλεῖν, ἀρύεσθαι. Τὸ *οὔταχ* φαίνεται, ὅτι ἦτο οἷα ἡ ἀνάλογος *χήμη* παρ' Ἕλλησιν, ἤτοι μικρὸν χωρητικότητος μέτρον καὶ μέρος τοῦ λόκ. Οὕτως ἀναφέρεται *Αρκτι μητ ουταχ εν-αρπ ας αυ χέλιε εν γες*, ἤ τοι «ἐπίχεε 10 οὔταχ οἴνου παλαιοῦ καὶ γλυκέος ἐπ' αὐτήν» (πάπυρ. γνωστικ. τοῦ Λεύδεν, σελ. ιϛ'. 7. 8.).

Ἕτερον ἀγγεῖον διὰ ῥευστά, μᾶλλον δοχεῖον παρὰ μέτρον, ἦτο ἡ ΚΕΛΩΛΙΠ ἢ *κελώλιον* (τὰ νῦν *κούλε* ἀραβιστὶ) μεθερμηνευόμενον ὑδρία, λάγηνος, σταμνίον, καὶ ἄδηλον ὁποίας χωρητικότητος· οὕτως ἀναφέρεται *σουαβ εμ φτοου κελωλ εντε μωου* ἤτοι «σπένδων τέσσαρα σταμνία ὕδατος.» (Ἐπιγραφὴ τοῦ ναοῦ τῆς Ἀθὼρ ἐν Θήβαις.)

Ὡς μέτρον χωρητικότητος διὰ σιτηρὰ καὶ ἄλλας ὁμοίας φύσεως ξηρὰς οὐσίας ἀπαντᾶται εἰς τὰς ἐπιγραφὰς καὶ εἰς τοὺς παπύρους τὸ *οιφι*, τὸ παρ' Ἕλλησιν *οἶφις*, *οἶφι*, *οἰφὶ* καὶ *ὑφὶ*, καὶ παρὰ τοῖς μεταγενεστέροις Αἰγυπτίοις *οιπε* γραφόμενον, (ἀπὸ τοῦ ῥήματος *οὐὼπ* μετρᾷν) καὶ μέχρι τῆς σήμερον ὑπὸ τὴν ἀραβικὴν ὀνομασίαν *οὐαίπε* διατηρούμενον. Οὕτως ἀναφέρεται *σούω οιφι σε* » ἤτοι « σίτου οἰφὶ 60 ». (Ἐπιγραφὴ τοῦ βουβαστίτου πυλῶνος τοῦ ναοῦ τοῦ Ἄμωνος ἐν Θήβαις. Ἀναγραφὴ τῶν δωρημάτων τοῦ φαραὼ Σεσώγχιος τοῦ Β'.)

Τίς ἦτο τοῦ *οἰφὶ* ἡ ἀπόλυτος χωρητικότης δὲν δύναται νὰ ὑπολογισθῇ ἐκ τῶν μνημείων, ἀλλ' ὑποθέτω ὅτι ἦτο αὐτὴ ἐκείνη τοῦ ἑβραϊκοῦ, συγχρόνου, ὁμωνύμου καὶ ἰσοδυνάμου *ἐφὰ* τῶν μωσαϊκῶν βιβλίων. Τὸ ἑβραϊκὸν *ἐφὰ* ἦτο μέτρον χωρητικότητος ξηρῶν οὐσιῶν ἴσον τῷ *βὰθ* τῷ μέτρῳ τῶν ῥευστῶν, ἀφ' οὗ ἀμφότερα ἦσαν τὸ δέκατον μεγαλειτέρου τινος μέτρου, τοῦ *χομὲρ* (πρβλ. Ἰεζεκιὴλ μὲ 11 τοῦ ἑβραϊκοῦ ἀρχετύπου.)· ἀλλὰ τὸ *βὰθ* κατὰ Ἰώσηπον (Ἀρχαιολ. Η'. β'. 9.) περιεῖχεν 72 Ξέστας, καθὼς ὁ ἀττικὸς μετρητής, ἤτοι 38, 842 γαλλικὰ χιλιοστόλιτρα ἤτοι 28 1/8 τουρκικὰς ὀκάδας, τῆς ὀκάδος ἐπὶ ῥευστῶν λογιζομένης πρὸς 1,382 χιλιοστόλιτρα· ἀλλὰ καὶ τὸ *οὐαίπε* τῶν νῦν Αἰγυπτίων ἂν καὶ χωρεῖ σήμερον περὶ τὰς 18 1/3 τουρκικὰς ὀκάδας, πρὸ τῆς ἐγκαθιδρύσεως τῆς τουρκαλβανικῆς τοῦ Μεχμὲτ-Ἀλῆ δυναστείας ἐχώρει σωστὰς 28 τουρκικὰς ὀκάδας· ὅθεν διεφύλαξε τὴν ἀρχαίαν τοῦ ἑβραϊκοῦ *ἐφᾶ* καὶ ἑπομένως τοῦ αἰγυπτιακοῦ *οἰφὶ* μετρικὴν ἀξίαν. Κατὰ ταῦτα τὸ *οἰφὶ* ἦτο ἴσον τῷ ἀττικῷ *μετρητῇ*, ὅστις κατὰ πᾶσαν πιθανότητα παρήχθη ἐκ τοῦ αἰγυπτιακοῦ τούτου προτύπου, καὶ τοῦ ὁποίου τὸ ὄνομα *μετρητὴς* εἶνε μετάφρασις τοῦ *οἰφὶ* ἀπὸ τοῦ ῥήματος *οὐὼπ* τὸ μετρᾷν.

Ἀλλὰ τὸ *οἰφὶ* εἶνε ἐν ταὐτῷ καὶ σχεδὸν ἴσον κατὰ τὸ βάρος τῷ αἰγυπτιακῷ ταλάντῳ *Κιγχιὼρ*, περιέχοντι 3,000 σίκλων πρὸς 12 1/2 γράμματα γαλλικὰ ὡς ἀπέδειξα ἀνωτέρω, ὅθεν 37,500 γράμματα γαλλικὰ ἤτοι 29 1/3 τουρκικὰς ὀκάδας, τῆς ὀκάδος ὡς βάρους λογιζομένης ἴσης μὲ 1,279 γράμματα. Ἡ διαφορὰ μεταξὺ τοῦ *οἰφὶ* (28 ὀκάδων) καὶ τοῦ ταλάντου *Κιγχιὼρ* (29 1/3 ὀκάδων), εἶνε ἀνεπαίσθητος ἂν ἐνθυμηθῇ τις ὅτι χωρητικότης καὶ βάρος ἑνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ μέτρου ὡρισμένης τινος οὐσίας διαφέρει κατὰ τὴν σχετικὴν τῆς μετρουμένης ἢ ζυγιζομένης οὐσίας βαρύτητα. Ἀλλὰ τὸ κύριον πόρισμα μένει, ὅτι τὸ *οἰφὶ* ὡς μέτρον χωρητικότητος ἦτο σχεδὸν ἰσοβαρὲς, θεωρητικῶς δὲ ἰσοδύναμον τῷ αἰγυπτιακῷ ταλάντῳ, τοῦ ὁποίου ἀρχικὴ μονὰς ἦτο ὁ σίκλος, ἑπομένως ὅτι ὁ σίκλος ἦτο ἡ βάσις τοῦ ὅλου μετρικοῦ τῶν Αἰγυπτίων συστήματος.

Ἕτερον μέτρον χωρητικότητος σιτηρῶν καὶ πολλαπλάσιον τοῦ οἰφὶ ἦτο ἡ ΑΡΤΑΒΗ· ἀλλὰ τὸ μέτρον τοῦτο δὲν ἀπαντᾶται εἰς ἐπιγραφὰς τῶν παλαιῶν δυναστειῶν, ἀλλ' εἰς τοιαύτας αἵτινες χρονολογοῦνται μετὰ τὴν περσικὴν κυριαρχίαν· ἐκ τούτου εἰκάζω, ὅτι τὸ μέτρον ὂν κυρίως περσικόν, εἰσήχθη ἐπὶ τῆς περσικῆς δυναστείας. Εἰς τὰς ἐπιγραφὰς καὶ τοὺς παπύρους ὀνομάζεται *ἀρτὼβ*, εἰς μεταγενεστέρας ἐποχὰς *ἐρτὼβ* καὶ *ἐρτὼπ*, ἐξακολουθεῖ δὲ μέχρι τῆς σήμερον νὰ ἦναι ἐν χρήσει ὑπὸ τὸ ὄνομα *ἀρδέπ*. Οὕτως ἀναφέρεται ἐν δημοτικῷ τινι παπύρῳ (ὑπ' ἀριθμ. AX 9, ἐν τῷ αἰγυπτιακῷ τοῦ Βερολίνου μουσείῳ)· *νε χιν εν-πε-κοϊ εν-αρτὼβ μητ*, ἤτοι « οἱ γείτονες τοῦ ἀγροῦ ἀρταβῶν 10 » δηλαδὴ τοῦ ἐκτιμωμένου σπορᾶς δέκα ἀρταβῶν.

Ἡ *ἀρτάβη* ἦτο πολλαπλάσιον τοῦ οἰφί, ἀλλ' ἡ ἀπόλυτος καὶ σχετικὴ αὐτῆς χωρητικότης μᾶς εἶναι ἄγνωστος· ἀφ' οὗ ὅμως μέχρι πρό τινων ἐτῶν τὸ *οὐαίπε* διεφύλαξεν ἀπαράλλακτον καὶ ἀπαραμείωτον τὸ ἴδιον μέτρον τοῦ ἀρχαίου *οἰφὶ*, δὲν εἶναι ἄτοπον νὰ εἰκάσωμεν, ὅτι καὶ τὸ πρὸ τῆς τουρκαλβανικῆς τοῦ Μεχμὲτ-Ἀλῆ δυναστείας *ἀρδέπ*, νὰ ἦτο ἀπαράλλακτον ὡς πρὸς τὴν χωρητικότητα μὲ τὴν ἀρχαίαν ὁμώνυμον *ἀρτάβην*. Τὸ ἀρδὲπ πρὸ τεσσαράκοντα ἐτῶν ἦτο τὸ ἑξαπλάσιον τοῦ οὐαίπε, καὶ περιεῖχεν 168 τουρκικὰς ὀκάδας, ἐν ᾧ κατὰ τὸ νῦν ἐπικρατοῦν μετρικὸν σύστημα περιέχει μόνας 108 ὀκάδας σίτου, καὶ 156 ὀκάδας ὀρύζης λευκῆς τῆς Ῥακώτιδος (Ῥαχιτίου), καὶ 225 ὀκάδας ὀρύζης ἐρυθρᾶς τῆς Ταμιάθιος (Δαμιατίου). Ὅθεν δυνάμεθα εὐλόγως νὰ ὑποθέσωμεν καὶ τὴν χωρητικότητα τῆς ἀρχαίας *ἀρτάβης* ἴσην μὲ τὸ ἑξαπλάσιον τοῦ οἰφί, ἤτοι ἴσην μὲ ἓξ μετρητὰς ἀττικοὺς, καὶ 168 τουρκικὰς ὀκάδας.

Ἡ λέξις *ἀρτάβη* κατέστη τοσοῦτον συνήθης κατὰ τοὺς μετὰ τὰ περσικὰ χρόνους μέχρι σήμερον, ἂν καὶ τόρα παρεμορφώθη εἰς *ἀρδέπ*, καὶ ἐνομίσθη τοσοῦτον αἰγυπτιακή, ὥστε οἱ ὑπολογίζοντες τὰ αἰγυπτιακὰ μέτρα παλαιοὶ καὶ νεώτεροι συγγραφεῖς, ὁμιλοῦντες περὶ τοῦ καθ' ἑαυτὸ αἰγυπτιακοῦ ἀρχαίου *οἰφὶ* ἢ τοῦ σημερινοῦ *οὐαίπε*, ὠνόμασαν αὐτὸ *ἀρτάβην μικρὰν* ἢ καὶ ἁπλῶς *ἀρτάβην*· ἐντεῦθεν ἡ σύγχισις τῶν δύω τούτων μέτρων, καὶ ἐντεῦθεν ἐξηγεῖται πῶς ὁ Φάννιος ἰσολογίζει τὴν ἀρτάβην μὲ 3 1/3 ῥωμαϊκοὺς μοδίους, καὶ ὁ Κίρχνερ μὲ 600 λίτρας (28 1/4 ὀκάδας), ἀκόμη δὲ καὶ αὐτὸς ὁ ἡμέτερος Σκαρλάτος Βυζάντιος (Λεξικὸν τῆς καθ' ἡμᾶς ἑλληνικῆς, ἐν λέξει « ἀρδέπι ») μὲ 28 τουρκικὰς ὀκάδας· πάντες εἶχον πρὸ ὀφθαλμῶν τὸ *οἰφὶ* ἤτοι τὸ *οὐαίπε*, καὶ ὄχι τὸ *ἀρδέπ* ἤτοι τὴν κυρίως *ἀρτάβην*, ἥτις, καθ' ἃ ἐξεθέσαμεν ἀνωτέρω, ἦτο καὶ εἶνε ἑξαπλασία τοῦ οἰφί.

Ἐν τοῖς δημοτικοῖς παπύροις τῶν μεταγενεστέρων χρόνων τῆς τελευταίας ἐποχῆς ἀναφέρεται καὶ ἕτερον μικρότερον σιτηρῶν μέτρον, τὸ ΜΕΝΤ, μεθερμηνευόμενον *μέτρον* καὶ *μόδιος* ἐπὶ τῶν μακεδονι-

κῶν καὶ ῥωμαϊκῶν χρόνων, καὶ τοῦ ὁποίου ἡ ὀνομασία σώζεται ὡσαύτως μέχρι τῆς σήμερον ὑπὸ τὴν λέξιν *μίτ'* ἰσοδυναμεῖ δὲ τὸ *μὶτ* κατὰ τὸ παρὸν μὲ 1/8 τοῦ ἀρδεπίου, ἐν ᾧ κατὰ τοὺς μακεδονικοὺς χρόνους τὸ *μὶντ* ἢ *μέτρον* ἦτο τὸ τρίτον τοῦ οἰφὶ, καὶ ἑπομένως τὸ 1/18 τῆς ἀρτάβης, ἤτοι κάτι περισσότερον τοῦ ῥωμαϊκοῦ μοδίου. Εἰκάζω δὲ τοῦτο ἀπὸ τῆς μεταφράσεως τῆς παλαιᾶς διαθήκης κατὰ τοὺς ἑβδομήκοντα, ὅπου τὸ *οἰφὶ* καὶ *ἐγὰ* τοῦ ἑβραϊκοῦ ἀρχετύπου μεθερμηνεύεται « *τρία μέτρα.* » Οὕτω π. χ. ἐν τῷ ἑβραϊκῷ ἀρχετύπῳ ὑπάρχει· « τὸ δὲ γομὸρ τὸ δέκατον ἦν τοῦ *οἰφὶ* » (Ἔξοδος. ιϛ'. 36.). Ἐν δὲ τῇ ἀλεξανδρινῇ μεταφράσει τῶν Ο' ὑπάρχει « τὸ δὲ γομὸρ τὸ δέκατον *τῶν τριῶν μέτρων* ἦν. » Ἔπειτα ἐν τῷ ἑβραϊκῷ κειμένῳ ὅπου ἀπειλεῖται παρὰ τοῦ προφήτου Ἠσαΐα σιτοδεία εἰς τοὺς Ἰσραηλίτας (Ἠσαΐας ἑ. 10.) ἀναφέρεται ὅτι « ὁ σπόρος ἑνὸς χομὲρ θέλει δώσει [εἰσόδημα] *ἐν ἐγὰ* », ἐν ᾧ ἡ ἀλεξανδρινὴ μετάφρασις φέρει « καὶ ὁ σπείρων ἀρτάβας ἕξ, ποιήσει *μέτρα τρία* ».

ΝΕΡΟΥΤΣΟΣ.

ΠΕΡΙ ΤΕΪΟΥ.

(Ἐκ τοῦ Ῥωσσικοῦ.)

—ooo—

Σήμερον προσεκλήθην εἰς συναναστροφὴν παρὰ τῇ Κυρίᾳ Λήζα, εἶπεν ἡ Αἰκατερίνη, νεᾶνις σοβαρὰ, εἰς τὸν ἀπαντήσαντα αὐτὴν ἀδελφὸν καθ' ἣν στιγμὴν διήρχετο τὰ δωμάτια τῆς οἰκίας των, διευθυνομένη πρὸς τὸν κοιτῶνα τῆς ἀδελφῆς της Ἑλένης.

Ἡ Ἑλένη καθημένη ἐπὶ ἁπλουστάτου ἀνακλιντηρίου κατεγίνετο εἰς ἀνάγνωσιν, κεντοῦσα συγχρόνως ὕφασμά τι πολύτιμον, καὶ μὴ παρατηροῦσα τὰ περὶ αὐτήν. Ταύτην εἶχεν ἀναθρέψει αὐστηρὰ καὶ πεπαιδευμένη προμήτωρ, ἥτις δὲν ἄφινε νὰ παρέλθῃ οὐδὲ στιγμὴ, χωρὶς νὰ διδάξῃ εἰς τὴν ἐγγονήν της ὠφέλιμόν τι.

Ὅταν ἡ γραῖα αὕτη ἀπέθανε, καὶ ἡ Ἑλένη ἠναγκάσθη νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὸν πατρικὸν οἶκον, ἐξέπληξεν ὅλους τοὺς συγγενεῖς της διὰ τῆς σπανίας ἐμπειρίας καὶ δραστηριότητός της.

Τὴν ἐπωνόμασαν δὲ μικρὰν μέλισσαν. Πρὸ πάντων δὲ ἐθαυμάζετο ὑπὸ τῆς μεγαλητέρας της αὐταδέλφης Αἰκατερίνης, ἡ ὁποία ἐπροσποιεῖτο ὅτι ἀκαταπαύστως ἐνησχολεῖτο, χωρὶς νὰ κάμνῃ τίποτε. Ἡ Ἑλένη εἶχεν ἰδιαίτερόν τι προτέρημα τοῦ νὰ παρατηρῇ καὶ αὐτὰς τὰς μικρὰς οἰκιακὰς ὑπηρεσίας, εἰς τί ἕκαστος ἐργάζεται, καὶ περὶ τίνος συνδιαλέγεται· ὅταν δὲ ἤρχιζε νὰ ἐργάζηται, ἡ ἀδελφὴ αὐτῆς Αἰκατερίνη ἐπροσποιεῖτο ὅτι δὲν εἶχε καιρὸν νὰ συνεργασθῇ μετ' αὐτῆς.

Ὅτε ἡ Αἰκατερίνη ἦλθεν εἰς τὸ δωμάτιον τῆς ἀδελφῆς της Ἑλένης ἐπιστόλιον ἔχουσα ἀνὰ χεῖρας, οὕτως ἐπρότεινεν αὐτὸ, ὥστε ἡ Ἑλένη πρῶτον παρετήρησεν αὐτὸ, καὶ μετὰ ταῦτα τὴν εἰσερχομένην ἀδελφήν της, πρὸς τὴν ὁποίαν εἶπε· — Πόσον ἔχεις χαρίεν τὸ πρόσωπον! βεβαίως σὲ ἔδωκαν τὴν ἄδειαν νὰ ὑπάγῃς τὸ ἑσπέρας εἰς συναναστροφήν.

— Μάλιστα, μὲ ἐπροσκάλεσαν εἰς τὸ τεῖον· προφήτευσε ποῖος, ἀπεκρίθη ἡ Αἰκατερίνη.

— Δὲν εἶναι δύσκολον νὰ τὸ προφητεύσω, βεβαίως ἡ φίλη σου Λήζα· σήμερον εἶναι πρώτη Μαρτίου, εἶπεν ἡ ἀδελφή της λαβοῦσα τὸ προσκλητήριον.

Εἰς ἐσὲ ὅλα εἶναι γνωστὰ, καὶ τὰ ἐνθυμεῖσαι, Ἑλένη μου, εἶπεν ἡ Αἰκατερίνη· ἀλλὰ ἀνάγνωσε τὸ προσκλητήριον, καὶ παρατήρησε πόσον ὡραῖα γράφει ἡ φίλη Λήζα.

Καὶ ἡ Ἑλένη ἀνέγνωσε τὰ ἑξῆς·

« Ἀγαπητή μου Αἰκατερίνη!

» Βεβαίως ἐλησμόνησες ὅτι αὔριον ἑορτάζω τὴν ἡμέραν τῶν γενεθλίων μου, τὴν ὁποίαν πολὺ ἐπιθυμῶ νὰ συνεορτάσωμεν. Ἡ μήτηρ, ἂν καὶ εἶναι κακοδιάθετος, μὲ ἔδωκε τὴν ἄδειαν νὰ σὲ προσκαλέσω εἰς τὸ τεῖον, καθὼς καὶ δύο συμμαθητρίας μου, καὶ τὴν εὐειδῆ Θέκλαν. Τὸ προσκλητήριόν μου θὰ σὲ ἐγχειρίσουν αὔριον πολλὰ πρωΐ, διὰ νὰ μὴ νομίσῃς ὅτι ἐπιθυμῶ μόνον νὰ σὲ ἰδῶ ἐν καιρῷ τοῦ γεύματος δι' ἓν λεπτὸν τῆς ὥρας. Σὲ παρακαλῶ νὰ ἔλθῃς τὸ ἑσπέρας εἰς τὸ τεῖον, ἀλλὰ μὴ νομίσῃς ὅτι ἔχομεν χορὸν, μουσικὴν, ἢ καὶ ἄλλα διασκεδαστικὰ παιγνίδια· σὲ προσκαλῶ μόνον ἵνα πίωμεν ὁμοῦ τὸ ἀρωματικόν μας τεῖον. Δυστυχῶς ἡ μήτηρ εἶναι ἀσθενὴς, ἀλλὰ θέλω προσπαθήσει διὰ παντὸς μέσου νὰ μείνῃς εὐχαριστημένη. Ὁ Κώνστας θὰ μᾶς κάμῃ διάφορα παιγνίδια· ἡ δὲ Θέκλα θὰ ἀπαγγείλῃ ποιητικοὺς στίχους διαφόρων συγγραφέων. Ἐὰν δὲ ἔλθῃ τις ἐκ τῶν ἐμπείρων φίλων μας, βεβαίως θὰ μᾶς διηγηθῇ περίεργα ἱστορικὰ συμβάντα. Ἐλθὲ μόνον σὲ παρακαλῶ. Τὴν αὐταδέλφην σου ἐπεθύμουν ἐπίσης νὰ προσκαλέσω ἀλλὰ φοβοῦμαι μήπως δὲν μείνῃ εὐχαριστημένη.

» Σὲ ἀσπάζομαι καὶ μένω περιμένουσά σε

» Ἡ φίλη σου

« ΛΗΖΑ. »

— Ἔρχομαι καὶ ἐγὼ εἶπεν ἡ Ἑλένη. Ἡ μήτηρ εὐχαρίστως θὰ συγκατανεύσῃ.

— Ὦ πόσον εὐτυχής! ἐφώνησεν ἡ Αἰκατερίνη, ἡ μήτηρ δὲν θὰ μᾶς ἐμποδίσῃ, νομίζω. Καὶ σὺ, ἀγαπητή μου, θὰ μᾶς διηγηθῇς τι περίεργον.

— Βεβαίως! ἐγὼ εἶμαι μεγαλητέρα, καὶ πρέπει νὰ ἐκπληρώσω τὴν ἐπιθυμίαν τῆς ἑορταζούσης φίλης μας, τὴν ὁποίαν ἀγαπῶ, διότι εἶναι νέα φρονιμωτάτη.

Ἡ μήτηρ εὐχαρίστως ἔδωκε τὴν ἄδειαν καὶ εἰς τὴν ἄλλην θυγατέρα της, ὑπὸ τὴν ἐπιστασίαν τῆς μεγαλητέρας ἀδελφῆς. Διὸ ἐνδυθεῖσαι καὶ αἱ δύο ὅσῳ δυνατὸν καλήτερα, ἠσπάσθησαν τὴν χεῖρα τῆς μητρὸς, καὶ ἀνεχώρησαν ἐπὶ ἐλκύθρου περὶ τὸ ἑσπέρας.

Κατὰ τὸ ἡμερολόγιόν μας ἐπλησίαζε τότε τὸ ἔαρ· ἀλλ' ἑκάστην πρωΐαν καὶ ἕκαστον ἑσπέρας ἔκαμνε τόσον ψῦχος, ὥστε ἦτον ἀδύνατον νὰ ἐξέλθῃ τις ἄνευ μηλωτῆς. Αἱ δύο ἀδελφαὶ ἠθέλησαν νὰ ὑπάγουν διὰ τοῦ ποταμοῦ εἰς τὸ μέρος ὅπου ἐκατοίκει ἡ φίλη των Λήζα. Οἱ πάγοι ἦσαν τόσον δυνατοὶ, ὥστε ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ διέβαινον φορτηγὰ ἁμάξια· διὸ καὶ ἡ Αἰκατερίνη ἔλαβε θάρρος. Ὁ δίσκος τῆς σελήνης ἔρριπτεν ἀκτῖνας ἐπὶ τοῦ προσώπου τῆς ὡραίας Αἰκατερίνης, ἐνῷ ἔπνεε ψυχρότατος ἄνεμος, καὶ αἱ δύω ἀδελφαὶ ἐπροφυλάττοντο ἀπὸ τὸ ψῦχος διὰ τῶν θερμῶν αὐτῶν ἐπενδυτῶν. Ἡ Ἑλένη εἶπε πρὸς τὴν ἀδελφήν της· — Ἀπόψε προτίθεμαι νὰ διηγηθῶ εἰς τὴν συναναστροφὴν, διήγημα περὶ τοῦ τεῖου πολὺ εὐχάριστον, τὸ ὁποῖον ἀνεγίνωσκα σήμερον, καθ' ἣν στιγμὴν ἦλθες καὶ μὲ ἔδειξες τὸ προσκλητήριόν σου· σὲ προλέγω δὲ ὅτι καὶ ἂν μὲ ἀναγκάσετε νὰ διηγηθῶ τι ἄλλο, ἐγὼ θὰ ἐπιμείνω εἰς τὴν διήγησίν μου, ὡς μέλλουσαν νὰ γίνῃ εἰς ἁρμοδίαν ὥραν· παρακαλῶ δὲ νὰ ἐπιστήσετε τὴν προσοχήν σας, διότι ἡ ὑπόθεσις εἶναι ἀρκετὰ περίεργος.

Ἡ ζωηρὰ Αἰκατερίνη ἐσκέφθη ὅτι τὸ διήγημα τοῦτο θέλει ἀπ' ἐναντίας δυσαρεστήσει τὴν συναναστροφὴν ὡς μὴ περίεργον, ἀλλ' ὡς μικροτέρα δὲν ἐτόλμησε νὰ κάμῃ πρὸς τὴν ἀδελφήν της τὴν παραμικρὰν παρατήρησιν, καὶ ἀμφότεραι σιωπῶσαι ἔρθασαν εἰς τὴν κατοικίαν τῆς ἑορταζούσης φίλης των.

Οἱ προσκληθέντες παρευρίσκοντο ὅλοι σχεδὸν ἐκεῖ, πλὴν τῶν δύο νεανίδων. Ὁ θυρωρὸς προανήγγειλε τὴν ἔλευσιν καὶ τούτων, καὶ ἡ σκιρτῶσα ἀπὸ χαρὰν Λήζα ἔτρεξε πρὸς τὴν κλίμακα ἵνα ὑποδεχθῇ αὐτάς.

Ἀλλὰ καὶ οἱ λοιποὶ ὑπεδέχθησαν μετὰ μεγάλης χαρᾶς τὰς δύο ἀδελφάς. Ἡ ἀσθενὴς μήτηρ τῆς Λήζας προσεκάλεσε τὴν ὡραίαν Ἑλένην παρ' αὐτῇ, καὶ τὴν ἐνηγκαλίσθη καὶ ἠσπάσθη μετὰ στοργῆς ὡς ἴδιόν της τέκνον, διὰ τὴν πρὸς τὴν μάθησιν καὶ τὴν ἀνάγνωσιν ἐπισήμων συγγραφέων κλίσιν της.

Ἡ καλῶς ἀνατεθραμμένη ἐξ ἁπαλῶν ὀνύχων Ἑλένη, ἔμεινεν ἀρκετὰ εὐχαριστημένη διὰ τὴν εὐμενῆ ταύτην ὑποδοχήν. Ἐβεβαίωσε δὲ τὴν ἀσθενῆ ὅτι μὲ μεγάλην της προθυμίαν θέλει προσπαθήσει νὰ εὐχαριστήσῃ τὴν συναναστροφὴν διὰ παντὸς τρόπου.

Οἱ ὑπηρέται ἔφερον ἐπὶ τῆς τραπέζης τὰ σκεύη τοῦ τεῖου, ἐνταυτῷ δὲ καὶ διάφορα γλυκύσματα καὶ εὐάρεστα φαγητά. Ἡ συναναστροφὴ ἐπερίμενε μετὰ μεγίστης ἀνυπομονησίας, ἀλλ' ἡ ἐπιφορτισθεῖσα τὰ πάντα ἔμπειρος Ἑλένη ἐγνώριζε καλῶς πῶς νὰ ἐπασχολῇ τοὺς προσκληθέντας, καθὼς καὶ τὴν νεανικὴν ὁρμὴν τῶν διαφόρων παρευρισκομένων καλῶν παιδίων. Ἀφοῦ ἔπιον τὸ τεῖον καὶ ἀφῄρεσαν ἀπὸ τῆς τραπέζης ὅλα τὰ σκεύη, τὰ παιδία μετέβησαν εἰς τὸν κοιτῶνα τῆς ἀσθενούσης οἰκοδεσποίνης ἵνα ἀσπασθῶσι τὴν δεξιὰν αὐτῆς (ἔθιμον ῥωσσικὸν γινόμενον πάντοτε μετὰ τὸ τέλος τοῦ τεῖου καὶ γεύματος, ὅτε ὅλοι ἐν γένει οἱ συνεστιάτορες ἀσπάζονται τὴν χεῖρα τῆς οἰκοδεσποίνης μὴ ἐξαιρουμένων μηδ' αὐτῶν τῶν ἰδίων της τέκνων), καὶ ἐπιστρέφοντα ἑτάραττον τὴν ἡσυχίαν τῶν λοιπῶν, ἂν καὶ ἐπροσπάθουν νὰ μὴ ἀνησυχήσωσι τὴν ἀσθενῆ.

Ἡ Λήζα ἐφρόντιζε παντὶ σθένει νὰ εὐχαριστήσῃ τοὺς τιμήσαντας αὐτὴν διὰ τὴν ἑορτήν της, συνεργὸν ἔχουσα τὴν ὡραίαν καὶ ἔμπειρον φίλην της Ἑλένην. Ἡ αὐταδέλφη ταύτης Αἰκατερίνη παρεκάλεσεν αὐτὴν ἵνα παίξῃ ἐπὶ τοῦ κλειδοκυμβάλου μέρος τραγῳδίας τινος Ἰταλικῆς, ἀλλὰ φοβούμενοι μὴ διαταράξωσι τὴν ἡσυχίαν τῆς ἀσθενούσης, ἀνέβαλον αὐτὸ, καὶ περιωρίσθησαν μόνον εἰς τὸ νὰ διηγηθῶσι περίεργά τινα συμβάντα. Τότε ἅπαντες ἀπέβλεψαν πρὸς τὴν ὡραίαν Ἑλένην, παρακαλοῦντες αὐτὴν ἵνα διηγηθῇ ὅ,τι ἐπιθύμει.

Ἡ Ἑλένη χωρὶς νὰ διστάσῃ ἐξῆλθεν εἰς τὴν σκηνὴν, ἀφοῦ προηγουμένως ἐζήτησε τὴν συγκατάθεσιν τῆς ἑορταζούσης, καὶ εἶπε· — Τρεῖς περίπου ὧραι ὑπολείπονται μέχρι τῆς ἀναχωρήσεώς μας· θὰ προσπαθήσω λοιπὸν μήτε λεπτὸν νὰ παρέλθῃ ἀδίκως.

Μετὰ ταῦτα ἀποταθεῖσα πρὸς τὰ περικυκλώσαντα αὐτὴν παιδία ποοσέθηκε·

— Σεῖς, κύριοι, ἀρκετὰ διεσκεδάσατε πίνοντες τεῖον· τώρα δὲ παρακαλῶ νὰ καθήσετε ἥσυχοι περὶ τὴν τράπεζαν, ἐπειδὴ θὰ σᾶς διηγηθῶ κάτι τι· σᾶς προλέγω δὲ ὅτι δὲν πρόκειται περὶ μύθων, ἀλλὰ περὶ ὠφελίμου διηγήματος, καὶ ἐπιστήσατε τὴν προσοχήν σας, ἵνα ἀκούσετε αὐτό.

— Καὶ μετὰ ταῦτα τί θὰ κάμωμεν; ἠρώτησαν τὰ παιδία.

— Βεβαίως, ἀπεκρίθη ἡ Ἑλένη, διάφορα παιγνίδια καὶ ὕστερον ἀναχωρεῖ καθεὶς εἰς τὰ ἴδια.

— Λοιπὸν χωρὶς νὰ χάνωμεν καιρὸν ἂς ἀρχίσωμεν, ἐπανέλαβον ὅλοι.

— Καὶ τί θὰ μᾶς διηγηθῆτε, ἀγαπητή μου Ἑλένη; ἠρώτησεν ἡ Λήζα.

— Θὰ τὸ ἀκούσετε, φιλτάτη μου, μετ' ὀλίγον. Ἀλλὰ θέσατε περὶ τὴν τράπεζαν ἀρκετὰ καθίσματα, δι' ἐμὲ δὲ ἀνάκλιντρον, ἐπειδὴ θὰ καταλάβω θέσιν προέδρου. Δόσετέ μοι παρακαλῶ τὸ θερμόν μου χειρόκτιον (manchon).

Ὅλα δὲ ταῦτα ἐλέγοντο ὑπὸ τῆς Ἑλένης μὲ ἄπειρον σοβαρότητα.

Καὶ ἐξαγαγοῦσα ἀπὸ τὸ θυλάκιόν της μικρὸν χάρτινον φάκελλον τὸν ἐξετύλισε, καὶ ἔθεσεν ἐνώπιόν της ποικιλογράμμους σελίδας τινὰς χάρτου. Τὰ παιδία ἦσαν ἀνυπόμονα, καὶ πλησιάσαντα ὅσον ἦτον δυνατὸν τὰ καθίσματά των, ἐπαρατήρουν τὴν Ἑλένην ἀσκαρδαμυκτί.

— Αὐτὸ ὁμοιάζει πλατωνικὴν παράδοσιν, εἶπεν ὁ Κωνσταντῖνος Τραχύς.

Ἡ Ἑλένη δὲν μετέβαλε ποσῶς τὸ σοβαρὸν ἦθός της· θέσασα δὲ τὸ ὡραῖον ἰνδικὸν χειρόμακτρόν της ἐπὶ τῆς τραπέζης, ἤρχισεν ὡς ἕπεται·

— Σεβαστὸν ἀκροατήριον! Ἅμα λαβοῦσα τὸ προσκλητήριον τῆς ἑορταζούσης φίλης μου, δι' οὗ μ' ἔλεγεν ὅτι θὰ ἔχω τὴν εὐχαρίστησιν νὰ παρευρεθῶ μεταξὺ σεβαστῶν κυρίων τε καὶ κυριῶν, ἐνθυμήθην ὅτι εἰς τοιαύτας περιστάσεις καταλληλότατον εἶναι νὰ διηγηθῶ ὠφέλιμόν τι ἅμα δὲ καὶ εὐχάριστον.

Τὰ περὶ τὴν τράπεζαν εὑρισκόμενα παιδία ἤρχισαν νὰ ταράττωσι τὴν ἡσυχίαν, ἀλλ' αὐστηρῶς ἐπιπληχθέντα ὑπὸ τῆς Ἑλένης, ἔπαυσαν· ἀποταθεῖσα δὲ πρὸς τὸν Κωνσταντῖνον εἶπε·

— Δὲν ἀμφιβάλλω ὅτι τὸ ποτὸν τοῦτο τὸ ὁποῖον πίνομεν, γνωρίζεις εἰς ποῖον μέρος ἐξάγεται.

— Ὅλοι τὸ γνωρίζομεν, ἀπεκρίθη μία ἐκ τῶν νεανίδων.

— Εἰπέτε λοιπὸν τὸ μέρος;

— Εἰς τὴν Κίναν, ἀπεκρίθησαν ὅλαι.

— Καὶ εἰς ποῖον ἄλλο μέρος; ἠρώτησεν ἡ Ἑλένη, καὶ εἰς ποίαν μοίραν τῆς Κίνας;

Αἱ νεανίδες ὅλαι ἐσιώπησαν, καὶ ἡ Ἑλένη λαβοῦσα ἦθος ἐμβριθέστερον εἶπεν·—Ἀκούσατε παρακαλῶ.

— Τὸ δένδρον τοῦ τείου βλαστάνει καὶ ἐντὸς γάστρας, διατηρούμενον εἰς θερμὸν μέρος. Εἰς τὸ δένδρον αὐτὸ γεννᾶται καὶ ἄνθος, ἀλλὰ μὴ φαντασθῆτε ὅτι μιγνύεται μὲ τὸ ἀνθηρὸν τεῖον. Μετὰ ταῦτα θέλω σᾶς εἰπεῖ ποῖον ὀνομάζεται ἄνθος εἰς τὸ ἀνθοτεῖον.

Τὸ δένδρον τοῦτο κατὰ τὴν βοτανικὴν ὀνομάζεται thea ἐκ τοῦ thé, τὸ ὁποῖον οἱ Εὐρωπαῖοι ὀνομάζουν *τζάϊ*, μιμούμενοι τοὺς κατοίκους τῆς Κίνας λέγοντας φου-τζάν.

Ὑπὸ δὲ τῶν Κινέζων τὸ δένδρον ὀνομάζεται *τζὰ* καὶ τὰ φύλλα αὐτοῦ *τζάε*. Ἐξ αὐτῶν τῶν λέξεων οἱ Μογγόλοι, τοὺς ὁποίους γνωρίζετε ὡς πλησιεστέρους γείτονας τῶν Κινέζων, ἔπλασαν τὴν λέξιν *τζάϊ*, τὴν ὁποίαν μετέδωκαν καὶ εἰς ἡμᾶς τοὺς Ῥώσσους.

Τὸ δένδρον τοῦ τείου διατηρεῖται πάντοτε χλοερόν. ἔχει δὲ καὶ ὄψιν ὡραίαν καὶ μαγευτικήν· ὁμοιάζει κατὰ πολλὰ τὴν μύρτον, ἔχει φύλλα ἐπιμήκη καὶ ὀδοντωτὰ λήγοντα εἰς ὀξύ, καὶ εἰς ἕκαστον φύλλον ὑπάρχει μικρόν τι ἐξόγκωμα μὴ διακρινόμενον μὲν διὰ γυμνῶν ὀφθαλμῶν, διατηροῦν δὲ πάντοτε ἐν αὐτῷ ἐλαιώδη δρόσον, ἥτις μεταδίδει εὐωδίαν καὶ γεῦσιν εὐάρεστον εἰς τὸ τεῖον.

Τὸ δένδρον τοῦτο βλαστάνει ἀπὸ σπόρον τὸν ὁποῖον συνάζουν ὅταν πίπτῃ ἐξ αὐτοῦ κατὰ τὸν Ὀκτώβριον. Τὸ τρίτον ἔτος ἀναπτύσσεται εἰς ὕψος πλέον τοῦ ἑνὸς καὶ ἡμίσεως πήχεως, καὶ τότε εἶναι ἡ καταλληλοτέρα ἐποχὴ πρὸς συγκομιδὴν τοῦ τείου. Ἐὰν τὸ δένδρον δὲν κλαδευθῇ τότε, μετὰ δέκα ἔτη ὑψοῦται πλέον τῶν πέντε πήχεων, καὶ ὁ καρπὸς αὐτοῦ γίνεται ἀρκετὰ σκληρὸς καὶ τραχύς. Διὰ τοῦτο τὸ ἀποκόπτουν ὅλως διόλου καὶ νέοι κλάδοι ἀναβλαστάνοντες δίδουν ἐντὸς ὀλίγου τρυφερώτατον καρπόν, πωλούμενον εἰς ὑψηλὴν τιμήν. Οἱ Κινέζοι κλαδεύουν τὰ δένδρα ταῦτα, ἅμα ὡς αὐξήσουν πλέον τοῦ ἑνὸς καὶ ἡμίσεως πήχεως.

Τὸ δένδρον μεγαλώνει ταχέως εἰς μαῦρον μέρος γῆς μεμιγμένης μετὰ πετρώδους χώματος, τὴν ὁποίαν διασκορπίζουν ἢ μεταφέρουν ἐκ τῶν ὀρέων· διότι ἡ φυτεία αὐτοῦ εὐδοκιμεῖ εἰς τὰ ὀρεινὰ μέρη πρὸς τὰς μεσημβρινὰς πλευρὰς αἱ ὁποῖαι προσβάλλονται ἀπὸ τὸν ἥλιον.

Τὸ δένδρον τοῦτο εἶναι τόσον τρυφερὸν καὶ εὐαίσθητον, ὥστε περὶ αὐτὸ δὲν ὑποφέρει μεγάλην σκιὰν ἄλλου ὁποιουδήποτε δένδρου, ἀλλὰ μαραίνεται καὶ ἐξαφανίζεται Συνήθως βλαστάνει καλῶς πλησίον μικρᾶς σκιᾶς τρυφερᾶς καὶ εὐώδους φυτείας.

Τὸ τεῖον ἐξάγεται καθὼς γνωρίζετε ἐκ τῆς Κίνας ἐξ ἧς μετεφέρθη τὸ δένδρον καὶ εἰς Ἰαπονίαν, ἔνθα, ἂν καὶ προάγεται ὀλίγον, ἐξάγεται ὅμως τὸ καλλίτερον εἶδος τείου. Εἰς τὴν Μεξικὴν ὅπου πρώτην φορὰν μετεφέρθη καθὼς καὶ εἰς ἄλλα μέρη τῆς Ἀσίας, δὲν ἐπέτυχεν, ὡς εἰς Κίναν.

Εἰς τὴν νῆσον Ἰάβαν κατὰ τὸν Ἰνδικὸν ὠκεανὸν ἐφύτευσαν τεῖον, καὶ κατὰ τὸ 1835 ἔτος μετέφερον διάφορα εἴδη αὐτοῦ εἰς τὸ Ἀμστελόδαμον. Εἰς τὸ Πεκῖνον βλαστάνει ἐπίσης, ἂν καὶ συμβαίνει πολλάκις ψῦχος ὅσον καὶ εἰς Ῥωσσίαν, ἀλλὰ δὲν ἀντέχει πάντοτε· καὶ πλησίον τῆς Καντὼν, ὅπου ὁ καύσων τοῦ ἡλίου εἶναι ἀνυπόφορος, δὲν εὐδοκιμεῖ πολύ.

Αἱ δὲ καλλίτεραι φυτεῖαι γίνονται εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς Κίνας, πλησίον τῆς πόλεως Ναγκίνης ὑπὸ 23^0 ἕως 31^0 τὸ πλάτος, κατὰ δὲ τὸ μῆκος ἀπὸ τοῦ ὠκεανοῦ περίπου μέχρι τῶν δυτικῶν ὀρέων τοῦ Τιβέτα πρὸς τὴν δύσιν.

Καλῆς ποιότητος τεῖον ἐξάγεται καὶ ἐκ τῆς ἐπαρχίας *Φοὺ*—τζὰν, εὑρισκομένης κατὰ τὸ βορειοδυτικὸν τῆς Καντὼν, καὶ μεταφέρεται εἰς τὴν Εὐρώπην.

Οἱ Κινέζοι μεταφέρουν εἰς τὴν Τιάκταν, πόλιν τῆς Κίνας συνορεύουσαν μὲ τὴν Σιβηρίαν, τεῖον καλοῦ εἴδους καὶ τὸ ἀνταλλάσσουν μὲ ῥωσσικὰς πραγματείας.

Τώρα δὲ θέλω σᾶς διηγηθεῖ περὶ πρωΐμου καὶ ὀψίμου τείου. Κατὰ τὸ τέταρτον ἔτος μετὰ τὴν βλάστησιν τοῦ δένδρου, ἄρχεται ἡ συγκομιδὴ τοῦ καρποῦ, ὅστις ὅμως δὲν εἶναι ἄφθονος. Τὸ μικρὸν τοῦτο ποσὸν εἶναι καλλίστης ποιότητος καὶ ἀρωματικώτατον, καὶ πωλεῖται εἰς ὑψηλὴν τιμήν· ἡ συγκομιδὴ γίνεται κατὰ τὸν Μάρτιον.

Τὸ εἶδος τούτου τοῦ τείου μεταφέρεται εἰς Τιάκταν καὶ ἐκεῖθεν εἰς Ῥωσσίαν· δι' αὐτὸν τὸν λόγον ἔχομεν ἐνταῦθα καλὰ εἴδη τείου τῶν ὁποίων στερεῖται ἡ λοιπὴ Εὐρώπη.

Δευτέρα συγκομιδὴ γίνεται κατὰ τὸν Μάϊον καὶ Ἰούνιον, καὶ τρίτη κατὰ τὸν Αὔγουστον τοῦ αὐτοῦ ἔτους. ἀλλὰ τῆς τρίτης ταύτης ὁ καρπὸς δὲν εἶναι καλῆς ποιότητος· τὸν μεταφέρουν δὲ κατὰ τὸν Ὀκτώβριον εἰς τὴν Καντὼν, καὶ πωλοῦν εἰς τοὺς Ἄγγλους πολὺ εὐθυνότερα ἐκείνου τὸν ὁποῖον ἀγοράζουν οἱ Ῥῶσσοι εἰς Τιάκταν.

Ἐκ τῆς Καντὼν μεταφέρεται τὸ τεῖον εἰς τὴν Ἀγγλίαν εἰς μεγάλας ποσότητας ὑπὲρ τὰ ἑκατὸν ἑκατομμύρια λιτρῶν, καὶ ἐξ αὐτῆς ἀποστέλλεται καὶ εἰς τὰ λοιπὰ δυτικὰ κράτη. Εἰς δὲ τὴν Ῥωσσίαν ἐξοδεύονται ὑπὲρ τὰ δέκα ἑκατομμύρια λιτρῶν κατ' ἔτος. Συμπεράνετε λοιπὸν ἐκ τούτου πόσον τεῖον βλαστάνει εἰς τὴν Κίναν.

Οἱ ἴδιοι Κινέζοι ἐξοδεύουν πολὺ περισσότερον τοῦ ἐξαγομένου. Ὅλοι αὐτοὶ ἐν γένει πίνουν πολλάκις καθ' ἑκάστην, διότι ἄνευ τούτου τοῦ ποτοῦ οὐδεὶς Κινέζος δύναται νὰ ζήσῃ. Αἱ μὲν πλούσιαι οἰκογένειαι ἐξοδεύουν ἀρκετὰς λίτρας κατὰ μῆνα, αἱ δὲ πτωχαὶ ἐπίσης ἀλλὰ κατωτέρας ποιότητος.

Πολὺ πιθανὸν νὰ νομίσετε ὅτι τὸ νὰ σπείρῃ τις καὶ νὰ ἔχῃ μετ' ὀλίγον δένδρα τείου εἶναι πολὺ εὔκολον· ἀπ' ἐναντίας ἀπαιτεῖ μεγάλους κόπους καὶ ἔξοδα ὄχι ὀλίγα, καθὼ φυτὸν τρυφερώτατον.

Ἡ συγκομιδὴ τοῦ τείου γίνεται μετὰ μεγίστης προσοχῆς· οἱ ἐπιφορτισθέντες τὴν ὑπηρεσίαν ταύτην νίπτουν συχνὰ τὰς χεῖρας διὰ νὰ μὴ προσβάλλωνται τὰ συναζόμενα φύλλα ἀπὸ τὸν ἱδρῶτα, ἕνεκα τοῦ ὁποίου ἐλαττοῦται ἡ εὐωδία.

Εἰς τὴν Ἰαπονίαν μάλιστα ἐν καιρῷ συγκομιδῆς φοροῦν λεπτότατα χειρόκτια. Εἰς τοὺς συνάζοντας τὰ φύλλα δὲν συγχωρεῖται νὰ τρώγουν σκληρὰν καὶ ὀζώδη τροφὴν, διὰ νὰ μὴ μεταδίδεται ἡ ὀσμὴ διὰ τῆς πνοῆς εἰς αὐτά. Ἤδη δὲ θέλω σᾶς διηγηθῇ τί κάμνουν τὰ προσβληθέντα ἐκ τῆς ὀσμῆς φύλλα· πόσας φροντίδας καὶ ἀσχολίας καταβάλλουν οἱ δυστυχεῖς Ἰάπωνες, μέχρις ὅτου φέρουν τὸ τεῖον εἰς ἣν κατάστασιν ἡμεῖς τὸ βλέπομεν!

Τὰ φύλλα συνάζονται συνήθως πολλὰ πρωὶ καὶ πρὸς τὸ ἑσπέρας, καὶ ῥίπτονται ἀμέσως εἰς τὸ ὕδωρ διὰ νὰ μὴ μαραίνωνται. Ἕκαστον φύλλον συνάζεται ἰδιαιτέρως, διὸ καὶ ἀπαιτεῖται ἐπίπονος ἐργασία. Ἄνθρωποι ἀρκετὰ ἔμπειροι μόλις συνάζουν καθ' ἑκάστην περίπου τῶν δέκα λιτρῶν, καὶ τὰ φύλλα ξηραινόμενα μένουν ὀλίγον περισσότερον τοῦ τεταρτημορίου· ἀλλὰ διὰ τὰς δέκα ταύτας λίτρας καταβάλλονται ἐπίπονοι ἐργασίαι· διέρχονται δὲ διὰ πολλῶν χειρῶν, μέχρις οὗ προετοιμασθοῦν δι' ἐξαγωγὴν εἰς Εὐρώπην. Οἱ Κινέζοι θεωροῦσι τὴν 23 Μαρτίου, ἡμέραν εὐδαίμονα δι' ἔναρξιν συγκομιδῆς τῶν φύλλων. Ἐὰν δὲ ὁ καρπὸς κατ' αὐτὴν τὴν ἡμέραν δὲν εἶναι ὥριμος, συνάζουν μόνον ὀλίγον ποσὸν καὶ περιμένουν.

Τὰ συναχθέντα φύλλα διασκορπίζονται ἐπὶ λεπτοτάτου ὑφάσματος καὶ ξηραίνονται εἰς μέρη κεκαλυμμένα, ἐντὸς τῶν ὁποίων μόλις νὰ εἰσέρχωνται αἱ ἡλιακαὶ ἀκτῖνες. Μετὰ ταῦτα ἀναλαμβάνουν ἄλλοι τὴν τελευταίαν ἀποξήρανσιν, ἥτις γίνεται οὕτω πως·

Ἐντὸς καμίνου ὁμοιαζούσης κατὰ πολλὰ τοὺς οἰκιακοὺς ἡμῶν κλιβάνους θέτουν σιδηροῦν ὁμαλώτατον λέβητα, εἰς τὸν ὁποῖον ῥίπτουν φύλλα ὄχι πλέον τῆς μιᾶς λίτρας· ἡ θερμότης τῆς καμίνου πρέπει νὰ ἦναι μετρία, τὰ δὲ φύλλα ἀδιακόπως ἀνακατόνονται διὰ ξυλίνου κοχλιαρίου καὶ εἰ δυνατὸν διὰ τῆς χειρός· ὅταν δὲ ἐξαλειφθῇ ἡ ὑγρασία καὶ θερμανθοῦν ὅσον ἀπαιτεῖται, τότε τὰ θέτουν ἐπὶ τραπέζης καὶ θερμὰ ὄντα τὰ σκεπάζουν μὲ φορμίδας· μετὰ ταῦτα τὰ καταψύγουν δι' ῥιπιδίου καὶ τὰ ἀνακατώνουν διὰ γυμνῆς παλάμης, πάντοτε εἰς ἓν καὶ τὸ αὐτὸ μέρος, καὶ οὕτως ὀλίγον κατ' ὀλίγον συστρεφόμενα ἀποβάλλουσι τὴν τελευταίαν ὑγρασίαν.

Τὸ ἑτοιμασθὲν σχεδὸν τεῖον τὸ ἐκθέτουν εἰς τὸν ἥλιον, ἀλλ' ἐνίοτε καὶ ἐκ δευτέρου τὸ θερμαίνουν ἐντὸς τοῦ κλιβάνου καὶ τὸ ξηραίνουν μετὰ ταῦτα εἰς καθαρὸν ἀέρα.

Πρὸ πολλοῦ εἴμεθα ἀπατημένοι ὅτι τὸ πράσινον τεῖον τὸ ὁποῖον βεβαίως σᾶς εἶναι γνωστὸν γίνεται πράσινον διὰ τὴν ἑξῆς αἰτίαν· ὅτι θερμαινόμενον εἰς χαλκίνους λέβητας λαμβάνει ἄλλο χρῶμα μεταδιδόμενον εἰς αὐτὸ ἐκ τοῦ χαλκοῦ. Ἀλλ' οἱ ἔμπειροι ἀπέδειξαν ὅτι τὸ πράσινον καὶ μαῦρον τεῖον εἶναι μίγμα διαφόρων εἰδῶν τείου, καὶ ὅτι εἴς τινας ἐπαρχίας βλαστάνει μόνον πράσινον, εἰς ἄλλας δὲ μόνον μαῦρον. Τὸ δὲ κίτρινον βλαστάνει ἐξ αὐτῆς τῆς ἰδίας φυτείας ἐκ τῆς ὁποίας καὶ τὸ πράσινον· ἀλλὰ καθ' ἣν ἐποχὴν προετοιμάζουν ταῦτα οἱ Κινέζοι καὶ τὰ διαιροῦν εἰς διάφορα εἴδη, ἐπειδὴ γνωρίζουν διάφορα μυστικά, δίδουν εἰς τὸ τεῖον ὁποιονδήποτε χρῶμα ἐπιθυμοῦν. Οἱ Ἄγγλοι πολὺ ἀγαποῦν τὸ ἀνοικτοπράσινον τεῖον, καὶ διὰ τοῦτο οἱ Κινέζοι ἐνίοτε τὸ βάφουν μὲ ἰνδικὴν βαφήν.

Εἰς τὴν Κίναν ἦτο γνωστότατον τὸ τεῖον ἐξ ἀμνημονεύτων χρόνων· τὸ ἀγαποῦν δὲ οἱ Κινέζοι ὑπὲρ πᾶν ἄλλο ποτόν. Πρὸς ὕμνον καὶ δόξαν αὐτοῦ ἔγραψαν ὁλόκληρα βιβλία εἰς τὸ πεζὸν καὶ εἰς στίχους. Εἷς τῶν Αὐτοκρατόρων τῆς Κίνας διάσημος ποιητής, ὁ Τζὰν-Λοὺν, ἔγραψεν ὁλόκληρα ποιητικὰ συγγράμματα ἀφορῶντα τὸ τεῖον ὅτε ἀνεχώρει ἐκ τῆς Μογγολίας. Εἰς ἡμᾶς δὲ ἔγινε γνωστὸν κατὰ τὸν 17 αἰῶνα, καὶ κατὰ τὸν 18 καθ' ὅλην τὴν Εὐρώπην. Κατὰ δὲ τὴν Κινεζικὴν χρονολογίαν βλέπομεν ὅτι τὸ τεῖον ἦτο γνωστὸν εἰς αὐτοὺς κατὰ τὸν ὄγδοον αἰῶνα.

Κατὰ τὰς Κινεζικὰς παραδόσεις μανθάνομεν ὅτι τὸ τεῖον ἐβλάστησεν ἐκ τῶν βλεφαρίδων ἑνὸς διοικητοῦ τῆς Κίνας ζῶντος κατὰ τὸν 5 αἰῶνα.

Οἱ Ἰάπονες δικαίως ὀνομάζουν τὸ τεῖον παγκόσμιον ποτόν.

Κατὰ τὸν 17 αἰῶνα εἷς ἰατρὸς γάλλος ὀνόματι Ζόγκ, γνωρίσας τὸ ποτὸν τοῦτο καὶ τὴν ἐξ αὐτοῦ ὠφέλειαν, ὠνόμασεν αὐτὸ θεῖον χόρτον. Τὸ 590 ὁ ἰταλὸς Ἰωάννης Βοτέρος, διηγούμενος εἰς τὸ σύγγραμμά του περὶ τῶν Κινέζων λέγει τὰ ἑξῆς· α Ἐν τῇ Κίνᾳ βλαστάνει χόρτον τι τὸ ὁποῖον πιεζόμενον παράγει ὡραῖον ζωμὸν μεταχειριζόμενον ὑπὸ τῶν Κινέζων εἰς τόπον οἴνου. Ὁ ζωμὸς οὗτος εἶναι δι' αὐτοὺς ὑγιὴς καὶ τοὺς προφυλάττει ἀπὸ τὰς ἀσθενείας αἵτινες συνήθως ἐνσκήπτουν εἰς ἡμᾶς, προερχόμεναι ἀπὸ τὴν κατάχρησιν τοῦ οἴνου.» Ὁ Βοτέρος δὲν ὀνομάζει τὸ χόρτον τοῦτο τεῖον, ἀλλ' ἐννοεῖται ὅτι ὁμιλεῖ περὶ αὐτοῦ.

Ἔγεινε δὲ γνωστὸν τὸ τεῖον εἰς Ῥωσσίαν διὰ τὴν ἑξῆς αἰτίαν·

Τὸ 1638 βασιλεύοντος τοῦ Μιχαὴλ Θεοδωρίδου, ἐστάλησαν πρέσβεις εἰς τὴν Κίναν διὰ διαφόρους ὑποθέσεις, ἐπιστρέφοντες δὲ ἔφερον εἰς τὸν αὐτοκράτορα πλούσια δῶρα, καὶ μεταξὺ αὐτῶν διακόσια μικρὰ κιβώτια τείου ἐκ τῆς καλλίστης ποιότητος. Κατ' ἀρχὰς μὲν ἠγνόουν τὴν χρῆσιν καὶ τὴν ἀξίαν αὐτοῦ, ἑπομένως δὲ δοκιμάσαντες τοῦτο, ᾐσθάνθησαν τὴν ὠφέλειάν του, καὶ ἔκτοτε ἤρχιτε νὰ ἐμπορεύεται ἡ Ῥωσσία μετὰ τῆς Κίνας.

Ἤδη δὲ, κύριοι, περαίνουσα τὸ διήγημά μου θὰ σᾶς ἀναφέρω καὶ ὁποῖα καλῆς ποιότητος εἴδη τείου ἐξάγει ἡ Κίνα. α.) Μαῦρον τὸ ὁποῖον τιμᾶται ἐν τῇ Κίνᾳ πρὸς 20—30 ἀργυρᾶ ῥούβλια τὴν λίτραν, ἐξοδευόμενον πρὸ πάντων καθ' ὅλην τὴν Ῥωσσίαν.

β'.) Ἀνοικτοπράσινον, συνήθως διὰ μεταποιουμένου χρώματος. Οἱ Γάλλοι τ' ὀνομάζουν poudre à canon.

Αὐτὸ εἶναι τὸ ἀκριβώτερον καὶ νοστιμότερον τεῖον τὸ ὁποῖον μεταχειρίζονται πρὸ πάντων εἰς τὴν Ἀμερικὴν καὶ Ἀγγλίαν, ὀλιγώτερον δὲ εἰς τὴν Ῥωσσίαν, εἰς ἣν ὁ ἁπλοῦς λαὸς τὸ μεταχειρίζεται ὡς ἰατρικόν. γ'.) Κίτρινον τεῖον τὸ ὁποῖον τώρα ἐν Ῥωσσίᾳ εἶναι εἰς χρῆσιν πρὸ πάντων εἰς τὰς πλουσίας οἰκογενείας. δ'.) Κεράμειον τεῖον· συνίσταται δὲ ἀπὸ τὰ κατωτέρας ποιότητος εἴδη, (συναζόμενον κατ' Αὔγουστον, ἐνίοτε δὲ καὶ ἀργότερα.) Τὰ φύλλα ἐξ οὗ συνίσταται τὸ ῥηθὲν τεῖον ἀρίνονται ἐπὶ τῶν δένδρων πρὸς στολισμὸν εἴτε πρὸς φύλαξιν αὐτῶν ἐκ τοῦ ψύχους εἴτε ἐξ ἄλλης ἀτμοσφαιρικῆς προσβολῆς· πίπτουν δὲ μόνα κατὰ γῆς κατὰ Ὀκτώβριον, καὶ πωλοῦνται ἐν Κίνᾳ πρὸς 25 περίπου λεπτὰ τὴν λίτραν. Τὸ τεῖον τοῦτο πίνουν οἱ ἐν τῇ Ἀσίᾳ Μογγόλοι καὶ οἱ Κιργίζοι οἱ ἐν τῇ Κίνᾳ, καὶ τὸ ἐν Σιβηρίᾳ ἐλαφρὸν ἱππικὸν τῶν Κοζάκων. ε.) Τὸ πέμπτον τοῦτο εἶδος, ἄγνωστον εἰς τὴν Ῥωσσίαν καὶ λοιπὴν Εὐρώπην, εἶναι ἐν χρήσει μόνον εἰς τὴν Κίναν καὶ Σιβηρίαν. Τὸ τεῖον τοῦτο ἔχει ἐπίσης, καθὼς καὶ τὸ τέταρτον εἶδος, σχέδιον πλίνθου ἐπιμήκους καὶ παράγεται ἀπὸ φύλλα διαφόρων δένδρων, τῶν ὁποίων τὸ ὕψος ὑπερβαίνει τοὺς δέκα πήχεις, τὸ δὲ πάχος μόλις εἷς ἄνθρωπος δύναται νὰ τὸ ἐναγκαλισθῇ. Τὸ δένδρον βλαστάνει μόνον εἰς μίαν ἐπαρχίαν τῆς Κίνας ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν τοῦ Πουεριάφου, ἐξ οὗ ἔλαβε καὶ τὴν ὀνομασίαν, καὶ τὸ ὁποῖον παρασκευάζουν τοιουτοτρόπως· τὸ βράζουν ἐντὸς λέβητος μετὰ γάλακτος, βουτύρου, ἅλατος καὶ ἀλεύρου· ἐκφερόμενον δὲ δὲν εἶναι πλέον τεῖον ἀλλὰ ζωμὸς χυλώδης, πολὺ ὑγιεινὸς καὶ ὠφέλιμος εἰς τοὺς ὑποκειμένους εἰς στηθικοὺς πόνους.

— Πόσον νομίζετε ὅτι ἐπλήρωσεν ἡ μήτηρ σας τὴν λίτραν τοῦ τεῖου τὸ ὁποῖον πρὸ ὀλίγου ἐπίομεν; ἠρώτησεν ἡ Ἑλένη φυλλολογοῦσα τὸ φυλλάδιον, τὸ ὁποῖον παρετήρει ὅτε διηγεῖτο.

— Ἀγνοῶ, εἶπεν ἡ Λήζα, δὲν μὲ τὸ εἶπεν.

— Ἐγὼ δύναμαι νὰ σᾶς εἰπῶ, ἐπανέλαβεν ἡ Ἑλένη, ποίας ἀξίας εἶναι· ἂν δὲν ἀπατῶμαι, ὄχι περισσότερον τῶν τριῶν ἀργυρῶν ῥουβλίων ἔχει ἡ λίτρα. Ἐν τούτοις δὲν θὰ ἦτον εὐκαταφρόνητον νὰ γνωρίζῃ τις τὰς τιμὰς τῶν πραγμάτων, ὅσων ἔχει ἀνάγκην μία οἰκογένεια. Ἀλλὰ περὶ τούτου συνομιλοῦμεν ἰδίως ὅταν σὲ ἰδῶ μόνην.

Θὰ σᾶς εἰπῶ πρὸς τούτοις πόσον εὐθηνὰ πωλεῖται εἰς τὴν Κίναν τὸ τεῖον τὸ ὁποῖον ἡμεῖς ἀγοράζομεν ἐδῶ τρία ἀργυρᾶ νομίσματα τὴν λίτραν· βεβαίως ὄχι περισσότερον τῶν δέκα ἢ εἴκοσι καπικίων· διότι τὸ ἀκριβώτερον ἀνθοτεῖον εἰς τὴν Κίναν πωλεῖται πρὸς ἓν ἀργυροῦν ῥούβλιον. Ἀλλ' ἡ μεγάλη ἀπόστασις καὶ τὰ ὑπέραγκα πρὸς μεταφορὰν ἔξοδα ὑψώνουν τὴν τιμὴν αὐτοῦ.

Ἐκτὸς τούτου οἱ ἔμποροι τῆς Ῥωσσίας, ἀνταλλάττουν μὲ τοὺς Κινέζους πραγματείας βαμβακερὰς καὶ μαλλίνας εἰς ἐκπεσμένας τιμάς, ὥστε εἰς τὸ Πεκῖνον αἱ ῥωσσικαὶ πραγματεῖαι πωλοῦνται εἰς τὴν αὐτὴν τιμὴν εἰς ἣν ἐν Μόσχᾳ καὶ ἐν Πετρουπόλει. Εἰς δὲ τὴν λοιπὴν Εὐρώπην μεταφέρεται ἐκ τῆς Καντὼν διὰ θαλάσσης, καὶ τὰ ἔξοδα ἀσυγκρίτως εἶναι πολὺ ὀλιγώτερα.

Ἰδοὺ λοιπὸν τί ἐδυνήθην νὰ σᾶς πληροφορήσω ὠφέλιμον καὶ περίεργον δι' ὑμᾶς, εἶπεν ἡ Ἑλένη θέσασα τὴν χεῖρά της ἐπὶ τῆς τραπέζης. Δὲν ἀμφιβάλλω ὅτι ἐμείνατε εὐχαριστημένοι ἀπὸ τοῦτό μου τὸ διήγημα.

Χειροκροτήσεις πανταχόθεν καὶ εὐφημίαι ἠκούσθησαν, ἰδίως δὲ τὰ παιδία ἠσπάζοντο ἐναλλὰξ τὴν χεῖρα τῆς Ἑλένης.

— Ὦ φιλτάτη μου Ἑλένη! εἶπεν ἡ Λήζα, ποτὲ δὲν ἐπέρασα τόσον εὐχάριστον ἑσπέραν, τὴν ὁποίαν δὲν θὰ λησμονήσω ποτέ· ἄνευ σοῦ ἡ συναναστροφή μας θὰ ἦτο νεκρά· ὅλοι μὲ μεγάλην περιέργειαν ἤκουαν τὴν διήγησίν σου, καὶ ἐθαύμαζαν τὸ καλὸν ὕφος, τὸ ὁποῖον λαμβάνεις διηγουμένη.

— Σᾶς εὐχαριστῶ, φιλτάτη μου, ἀπεκρίθη ἡ Ἑλένη διὰ τὴν καλωσύνην σας· ὅμως ἐπεθύμουν ν' ἀκούσω ἀπὸ τοὺς ἰδίους ἀκροατάς μου ὁποίαν ἐντύπωσιν τοὺς ἐπροξένησε τὸ διήγημά μου.

— Σᾶς ἐκφράζω ἐξ ὀνόματος ὅλων τὴν μεγάλην των εὐχαρίστησιν, εἶπεν ἡ Λήζα. Καὶ συνοδεύσασα τὴν φίλην της μέχρι τῆς ἐξόδου, ἠσπάσθη αὐτὴν ἀναχωροῦσαν.

Α. Μ. ΦΙΛΙΠΠΑΙΟΣ (1).

ΠΟΛΙΟΡΚΙΑ ΤΗΣ ΚΕΡΚΥΡΑΣ

ΥΠΟ ΤΩΝ ΤΟΥΡΚΩΝ

ἐν ἔτει 1716.

—ooo—

Μαθοῦσα ἡ Ἐνετία ὅτι ὁ Σουλτάνος Ἀχμὲτ ὁ Γ'. προετίθετο νὰ ἐπιπέσῃ καὶ κατὰ τῆς Κερκύρας, ἔπεμψεν εἰς τὴν νῆσον ταύτην τρισχιλίους στρατιώτας πρὸς ἐνίσχυσιν τῆς φρουρᾶς, πρὸς τούτοις δὲ καὶ τὸν Ἰωάννην Ματαθίαν Κόμητα Σχυλεμβουργίου, διακριθέντα μεγάλως εἰς τὰς ἐν Γερμανίᾳ μάχας, μὲ τὸν βαθμὸν στρατάρχου (2). Ἐλθὼν δὲ οὗτος εἰς Κέρκυραν

(1) ΣΗΜ. ΠΑΝΔ. Ἡ ἐπιστολὴ εἰς ἣν συνήπτετο τὸ ἀνωτέρω διήγημα δὲν ἔφερε, κατὰ παραδρομὴν, οὔτε χρονολογίαν, οὔτε τὸ μέρος ὅπου διατρίβει ὁ μεταφραστής. Φαίνεται ὅμως ὅτι κατοικεῖ εἰς Ῥωσίαν ὅπου, ὡς λέγει, φοιτᾷ εἰς θεολογικὴν ἀκαδημίαν.

(2) Ὁ Ἰωάννης Ματαθίας Κόμης Σχυλεμβουργίου ἐγεννήθη ἐν Γέδῃ τοῦ Μαγδεβούργου τῇ 8 Αὐγούστου 1661. Ἐχρημάτισε δὲ εἷς τῶν ἀνδρειοτέρων καὶ ἀξιωτέρων στρατηγῶν τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, ἀπέκτησε τοὺς στρατιωτικοὺς αὐτοῦ βαθμοὺς διὰ τῆς ἱκανότητός του καὶ τῆς τιμῆς ἧς ἀπήλαυσεν. Νεώτατος ἔτι, κατετάχθη ὡς ἁπλοῦς ἐθελοντὴς εἰς τὸν Πολωνικὸν στρατὸν, συνεστράτευσε πολλάκις μετὰ τοῦ Σοβιέσκη καὶ διεκρίθη ἰδίως εἰς τὸν κατὰ τῆς Μολδαυίας πόλεμον. Ὅτε δὲ Κάρολος ὁ ΙΒ' εἰσήλασεν εἰς Λιθονίαν, ὁ Σχυλεμβούργιος ἦτο ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ Flemmilg, καὶ τὴν 19 Ἰουλίου διέσωσε τὰ λείψανα τοῦ Πολωνικοῦ στρατοῦ, καταστραφέντος ἐν τῇ μάχῃ τοῦ Ῥίγα. Διὰ τὴν ὄντως στρατιωτικὴν ταύτην πρᾶξιν ἀπενεμήθη αὐτῷ ὁ βαθμὸς τοῦ ὑποστρατήγου ἐν ἡλικίᾳ ὀκτὼ καὶ τριάκοντα ἐτῶν. Ἐπέμφθη δὲ μετὰ μικρὸν ὑπὸ Φριδερίκου τοῦ Αὐγούστου, βασιλέως τῆς Πολωνίας, εἰς βοήθειαν τοῦ Αὐτοκράτορος τῆς Αὐστρίας, πολιορκουμένου ὑπὸ τῶν Γάλλων, καὶ ἐπολέμησεν ἀνδρείως ἐν τῇ ἀξιομνημονεύτῳ τῆς Πασσαβίας μάχῃ, καθ' ἣν οἱ Γάλλοι, ἡγουμένου τοῦ ἀρχιστρατήγου Villars ἐνίκησαν νίκην λαμπράν. Ἔχων δὲ ἀκράδαντον πίστιν εἰς τὸν Φριδερῖκον τὸν Αὔγουστον, ὃν εἶχε κηρύξει ἔκπτωτον τοῦ θρόνου τῆς Πολωνίας Κάρολος ὁ ΙΒ', ἐπανῆλθεν εἰς Πολωνίαν νικήσας κατὰ κράτος τὸν Σουηδὸν στρατηγὸν Μαϊφόλδ. Ἐπικεσόντος δὲ αἰφνιδίως κατ' αὐτοῦ τοῦ Καρόλου μετὰ δεκακισχιλίων ἱππέων, ἠδυνήθη, ὠφεληθεὶς μεγάλως ἀπὸ τῆς ὀχυρᾶς θέσεώς του, νὰ ἀποκρούσῃ ἡρωϊκῶς πέντε συνεχεῖς ἐφόδους, καὶ νὰ ὑποχωρήσῃ ὄπισθεν τοῦ Ὄδερ. Ἡ ἐπιτυχὴς αὕτη ὑποχώρησις κατέπληξε τὸν Κάρολον, ὅστις ἐφώνησε· «Σήμερον ὁ Σχυλεμβούργιος μᾶς ἐνίκησεν.» Ἡ ἥττα ἣν ὑπέστη μετὰ ταῦτα πλησίον τοῦ Φραουστὰδ δὲν ἠλάττωσε πεσῶς τὴν στρατιωτικὴν αὐτοῦ ἀξίαν· διότι ἐκ τῶν ἐξηγήσεων ἃς ἔδωκεν ἀπεδείχθη ὅτι ἡ καταστροφὴ τοῦ Πολωνικοῦ στρατοῦ προῆλθεν ἐκ τῆς οἰήσεως τῶν Πολωνῶν στρατηγῶν, ἀποπιεσθέντων νὰ ἐκτελέσωσι τὰς διαταγάς του. Ἀποκατασταθέντος ἐπὶ τοῦ θρόνου τῆς Πολωνίας Φριδερίκου τοῦ Αὐγούστου, ἐπέμφθη μὲ ἑπτακισχιλίους στρατιώτας εἰς τὴν Ὁλλανδίαν, καὶ ἐκυρίευσε μετὰ μικρὸν τὴν πόλιν Τουρνάϊ. Μετὰ ταῦτα δὲ συνηνώθη μετὰ τοῦ ἡγεμόνος Εὐγενίου καὶ τοῦ στρατηγοῦ Malborough, καὶ κατὰ τὴν περὶ Malplaquet μάχην διεκρίθη μεγάλως· ἔκτοτε ὁ ἡγεμὼν Εὐγένιος ἠγάπησεν αὐτὸν ἔτι μᾶλλον. Ὅτε δὲ ἡ Ἐνετία ἐζήτει ἄξιον στρατηγὸν ὅπως τῷ ἀναθέσῃ τὴν ὑπεράσπισιν τῆς Κερκύρας ἀπειλουμένης ὑπὸ τῶν Ἀγαρηνῶν, ὁ ἡγεμὼν Εὐγένιος ἐσύστησε τὸν Σχυλεμβούργιον. Ἐλθὼν εἰς τὴν νῆσον ταύτην ἤρξατο ἀμέσως τὴν ἐπισκευὴν καὶ ὀχύρωσιν τῶν ὀχυρωμάτων καὶ τῶν φρουρίων. Θέλομεν δὲ ἰδῇ ἐν τοῖς ἔμπροσθεν ὁποίαν ἀνδρίαν καὶ στρατιωτικὴν ἀξίαν ἀνέδειξε κατὰ τὴν πολιορκίαν. Ἀναχωρησάντων τῶν Ὀθωμανῶν, μετέβη εἰς τὴν Ἤπειρον, καὶ ἐκυρίευσε δι' ἐφόδου τὴν Πρέβεζαν. Τὸ δ' ἐπιὸν ἔτος συνενωθεὶς μετὰ τοῦ Μοτζενίγου, ἀρχηγοῦ τῆς Ἐνετικῆς ναυτικῆς δυνάμεως, ἐπέπεσε κατὰ τῆς Ἀλβανίας, καὶ κατετρόπωσε δεκακισχιλίους Ὀθωμανοὺς, ἀγωνιζομένους νὰ ἐμποδίσωσι τὴν ἀπόβασίν του. Μαθὼν ὅμως μετὰ ταῦτα τὴν ἐν Πασάροβιτζ εἰρήνην, ἀμέσως ἐκινοποίησεν αὐτὴν τῷ Τούρκῳ ἀρχιστρατήγῳ, ὅστις οὐχ ἧττον ἐξηκολούθει τὰς ἐχθροπραξίας. Ἐν τούτοις ἐπῆλθε σφοδρὸς ἄνεμος, ὅστις ἔρριψεν εἰς τὴν ἀκτὴν τὰ Ἐνετικὰ πλοῖα τὰ διαφυλάττοντα τὰ παράλια τῆς Ἠπείρου. Τὸ συμβὰν τοῦτο μεγάλως κατετάραξε τὸν Σχυλεμβούργιον, διότι ἔπαθε μεγάλην ἔλλειψιν πολεμεφοδίων καὶ ζωοτροφιῶν, ὡς ἐπιβιβάσας αὐτὰ τὴν προτεραίαν εἰς τὰ πλοῖα.

Ἀλλὰ δὲν ἀπεδειλίασε· συνεθρόησας τὸν στρατὸν καὶ συγκροτήσας τετράγωνον, ἀπέκρουσεν ἀνδρείως τὰς ἐπιθέσεις τῶν Τούρκων, καὶ κατώρθωσε νὰ ἐπιβιβασθῇ εἰς τὰ Ἐνετικὰ πλοῖα ἄνευ ἐπαισθητῆς βλάβης.

Ἡ Ἐνετία ἀκούσασα μετὰ πλείστης ἀγαλλιάσεως τὴν εὐτυχῆ λύσιν τῆς πολιορκίας τῆς Κερκύρας, διέταξε τὸν Σχυλεμβούργιον νὰ μεταβῇ ἐκεῖ ὅπως ἀπονείμῃ αὐτῷ τὰς ὀφειλομένας τιμάς. Ἐλθὼν δὲ παρουσιάσθη ἐνώπιον τοῦ Δόγου, ὅστις προσέφερεν αὐτῷ πολύτιμον σπάθην. Μετὰ ταῦτα μετέβη εἰς Ῥώμην, ὅπου καὶ ὁ Πάπας ἐδέχθη αὐτὸν εὐμενῶς, καὶ ἐκεῖθεν εἰς Ἀγγλίαν ὅπως ἐπισκεφθῇ τὴν ἀδελφὴν αὐτοῦ Κόμησαν di Cendale. Μαθὼν Γεώργιος ὁ Α' τὴν εἰς Λονδῖνον ἄφιξιν τοῦ Σχυλεμβουργίου, ἔπεμψεν ἀμέσως ἀξιωματικὸν τῆς φρουρᾶς ὅπως μεταφέρῃ αὐτὸν πρὸς τὸν ἡγεμόνα, ὅστις ἐναντίον τῆς ἐθιμοταξίας τὸν προσεκάλεσε νὰ συγγευθῶσι. Λαβὼν οὕτω τρανὰ δείγματα σεβασμοῦ παρ' ὅλων σχεδὸν τῶν ἡγεμόνων, ἀπεδίωσεν εἰς Βερόνην τὴν 14 Ἀπριλίου 1747, 76 ἐτῶν ἡλικίαν ἄγων.

(1) Θουκυδίδ. τόμ. 3. § 46.

ἐπεσκέφθη ἀμέσως τὰ φρούρια καὶ τὰ προτειχίσματα, τὰ ὁποῖα εὗρεν ἐν ἀθλίᾳ καταστάσει. Κατὰ τὴν ἐπὶ Σολιμάνου πολιορκίαν τῆς Κερκύρας εἶχεν οἰκοδομηθῇ τὸ παλαιὸν φρούριον, διαρκοῦντος δὲ τοῦ κατὰ τῆς Κρήτης πολέμου ὠκοδομήθη καὶ τὸ νέον. Ἔκτοτε μικροῦ λόγου ὀχυρώσεις ἔγιναν ἐν αὐτῇ παρὰ τῶν Ἐνετῶν, ὡς εἰ εἶχον τὴν βεβαιότητα ὅτι ποῦς βαρβάρου δὲν ἤθελε πλέον πατήσει τὸ ἑλληνικὸν τοῦτο ἔδαφος.

Ἰδὼν ὁ Σχυλεμβούργιος τὴν ἔλλειψιν τῶν πρὸς ὑπεράσπισιν τῆς νήσου μέσων, ἐπρότεινε τῷ τότε Γενικῷ Προβλεπτῇ Ἰωάννῃ Δελφίνῳ τὴν κατασκευὴν ἔργων ἀναγκαιοτάτων. Ἤρξατο λοιπὸν τὴν ὀχύρωσιν τῶν δύο λόφων Ἀβραμίου καὶ Παντοκράτορος, κειμένων παραλλήλως πρὸς τὴν πόλιν, καὶ τὴν ἐπισκευὴν πάντων τῶν προτειχισμάτων, καὶ ἵνα ἐμποδισθῶσιν οἱ Τοῦρκοι νὰ πλησιάσωσι τὴν ἀκτὴν, ἐβύθισεν εἰς τὸν λιμένα πλοιάρια καὶ πασσάλους. Πρὸς ἐνίσχυσιν δὲ ἁπάντων τῶν ἔργων τούτων ὠχύρωσε τὸ πρὸς ἄρκτον τῆς πόλεως κείμενον νησίδιον Βίδου ἢ Πτυχίας παρὰ τοῖς ἀρχαίοις (1).

Ἐνῷ δὲ ὠχύρονε τὴν Κέρκυραν καθ' ὅσον καὶ τὰ μέσα καὶ ὁ χρόνος τὸ ἐπέτρεπον, εἰσέπλευσεν εἰς τὸν κόλπον αὐτῆς ὁ Τουρκικὸς στόλος, συγκείμενος ἐκ δύο καὶ ἑξήκοντα πλοίων, ναυαρχοῦντος τοῦ Κόγια. Προσωρμίσθη δὲ ἀπέναντι τοῦ Βουθρωτοῦ ἵνα παραλάβῃ τὸν ἐν τῇ ἀντικρὺ Στερεᾷ περιμένοντα στρατόν.

Ἡ θέα τοῦ Τουρκικοῦ στόλου κατέπληξε δικαίως τοὺς Κερκυραίους, γνωρίζοντας τὴν ἀδυναμίαν τῆς Ἐνετικῆς φρουρᾶς, μὴ δυναμένης ν' ἀντιταχθῇ εἰς τὴν πολυάριθμον τῆς Τουρκίας δύναμιν, καὶ ἐναύλους ἔτι ἔχοντας εἰς τὰς ἀκοάς των τοὺς οἰμωγὰς καὶ τοὺς κλαυθμοὺς τῶν δυστυχῶν τοῦ Ναυπλίου κατοίκων, σφαγέντων ὑπὸ τῶν Ἀγαρηνῶν· δὲν ἀπεδειλίασαν ὅμως. Προσέδραμον πάντες οἱ δυνάμενοι νὰ ὁπλοφορῶσιν ὅπως ὑπερασπισθῶσι βῆμα πρὸς βῆμα τὴν γῆν τῆς γεννήσεως, τὰ τέκνα, τοὺς γονεῖς, καὶ αὐτοὺς τοὺς τάφους τῶν προπατόρων των. Οἱ κάτοικοι τῶν προαστείων καὶ τῶν πλησιεστέρων κωμῶν μετέφερον εἰς τὴν πόλιν τὰς οἰκογενείας των, αὐτοὶ δὲ ἔδραμον ὅπου ἡ πάτριος σάλπιγξ τοὺς προσεκάλει.

Τῇ συνδρομῇ τοῦ στόλου ὁ Ὀθωμανικὸς στρατὸς, ὑπερβαίνων τὰς πέντε καὶ τριάκοντα χιλιάδας, ἀπεβιβάσθη εἰς τὸν Ὕψον τὴν 8 Ἰουλίου. Τοῦτο μαθὼν ὁ Σχυλεμβούργιος παρά τινων χωρικῶν, ἀπέστειλε σῶμα ἐνόπλων πολιτῶν ὅπως ἐμποδίσῃ, εἰ δυνατόν, τὴν πρόοδον τοῦ ἐχθροῦ. Οἱ ἔνοπλοι οὗτοι πολῖται, ὁδηγούμενοι ὑπὸ τοῦ γενναίου Νικολάου τοῦ Βουλγάρεως, φθάσαντες εἰς Γουβίον, ἠδυνήθησαν ἂν ὄχι νὰ ἐμποδίσωσι τὴν ἀπόβασιν, τοὐλάχιστον νὰ παρενοχλῶσι τοὺς Τούρκους. Οὗτοι δὲ ἀπὸ τῆς 9 ἕως τῆς 18 Ἰουλίου περιωρίσθησαν εἰς τὴν ἀπόβασιν τοῦ στρατοῦ, τοῦ πυροβολικοῦ καὶ τῶν ζωοτροφιῶν. Ἕνεκα δὲ τῆς βραδύτητος ταύτης ἠδυνήθη ὁ στρατάρχης νὰ ὀχυρώσῃ ἔτι μᾶλλον τὴν πόλιν. Ἔθεσε παν-

τοῦ πυροβόλα, βομβορίπτῆρας καὶ σφαίρας, καὶ προσδιώρισεν ἑκάστῳ στρατιώτῃ τὴν θέσιν ἣν ὤφειλε νὰ ὑπερασπισθῇ. Ἐν τοσούτῳ εἰσέπλευσεν εἰς τὸν λιμένα τῆς Κερκύρας ὁ Ἐνετικὸς στόλος ναυαρχούμενος ὑπὸ Ἀνδρέου τοῦ Κορνάρου. Μετὰ τοῦ στόλου τούτου συνηνώθησαν πολλαὶ τριήρεις Κερκυραίων εὐπατριδῶν, οἵτινες ἐξ ἰδίων τὰς εἶχον ὁπλίσει πρὸς ὑπεράσπισιν τῆς κινδυνευούσης πατρίδος. Πρό τινος χρόνου διεσώζετο ἔτι ἡ τριήρης τῆς οἰκογενείας Θεοτόκη, σήμερον δὲ ὑπάρχει ἐν τῇ εἰσόδῳ τῆς οἰκίας τοῦ Κομ. Νικολάου Θεοτόκη ὁ ἅγιος Σπυρίδων ἐκ μαρμάρου ἐν ἀρχιερατικῇ στολῇ, ὅστις ὑπῆρχεν ἐπὶ τῆς πρύμνης τῆς τριήρεως ἐκείνης.

Εἰσπλεύσας ὁ Ἐνετικὸς στόλος εἰς τὸν λιμένα, διευθύνθη πρὸς τὸν Ὕψον, ὅπου ἦτον προσωρμισμένος ὁ Τουρκικός, ὅστις κατεθορυβήθη ἅμα τῇ ἐμφανίσει ἐκείνου. Ἤθελεν ὅμως ἔτι μᾶλλον καταθορυβηθῇ, ἐὰν ὁ Ἐνετὸς ναύαρχος δὲν ἐπυροβόλει προηγουμένως. Εἰδοποιηθεὶς ὁ Καπετὰν-πασᾶς ἐκ τῶν ἀσκόπων τούτων πυροβολισμῶν, συνέλεξεν ἀμέσως τὰ πληρώματα, τὰ ὁποῖα κατεγίνοντο εἰς τὴν ἀπόβασιν τοῦ στρατοῦ, καὶ λίαν κατεσπευσμένως ἐπεβιβάσθη ὅπως δεχθῇ τὴν προσβολήν. Ἐὰν ἄλλος ἦτο ὁ Ἐνετὸς ναύαρχος, ἤθελε βεβαίως καταποντισθῆ ἐκεῖ ὁ Τουρκικὸς στόλος, ὡς πρὸ ἑνὸς καὶ ἡμίσεως αἰῶνος εἶχε καταστραφῆ ἐν τῷ κόλπῳ τῆς Ναυπάκτου ἕτερος Τουρκικὸς στόλος ὑπὸ τοῦ Ἐνετικοῦ, ναυαρχουμένου ὑπὸ τοῦ ἀξίου καὶ ἀνδρείου Don Juan. Πλησιάσας ὁ Ἐνετικὸς στόλος, ἤρξατο σφοδρὸν πῦρ κατὰ τοῦ Τουρκικοῦ, δὲν ἠδυνήθη ὅμως νὰ ἐπιφέρῃ αὐτῷ μεγάλην βλάβην, διότι εἶχεν ἤδη κοπάσει ὁ οὔριος ἄνεμος. Ἑπομένως ἠναγκάσθη ν' ἀναχωρήσῃ, καὶ ἠγκυροβόλησεν ὑπὸ τὸ Παλαιὸν φρούριον.

Ἀποβιβασθεὶς τὴν 8 Ἰουλίου ὁ Τουρκικὸς στρατὸς εἰς τὸν Ὕψον, ὑπερβαίνων, ὡς προείρηται, τὰς πέντε καὶ τριάκοντα χιλιάδας, διηυθύνθη πρὸς τὴν πόλιν, καὶ κατέστρεφε τὰ πάντα διὰ πυρὸς καὶ σιδήρου. Ἐσκήνωσε πρῶτον εἰς τὰ ἕλη τοῦ Ποταμοῦ, ἔπειτα δὲ ἐπὶ τῶν ὑψωμάτων τοῦ Μανδουκίου. Ἀμέσως ἐπέμφθησαν παρὰ τοῦ Ἐνετοῦ ναυάρχου πολλαὶ τριήρεις καὶ τὸ πλοῖον τῆς Διόδου, ἵνα παρενοχλῶσι τὸν Τουρκικὸν στρατόν. Τὴν ἐπαύριον δὲ ἀνεφάνη ὁ μικρὸς τῆς Μελίτης στολίσκος, ἐρχόμενος εἰς ἐνίσχυσιν τοῦ Ἐνετικοῦ. Οἱ γενναῖοι τῆς νήσου ἐκείνης ἱππόται προθύμως προσέφερον τὸν βραχίονα αὐτῶν εἰς βοήθειαν τῆς κινδυνευούσης Κερκύρας. Συνενωθεὶς μετὰ τοῦ Ἐνετικοῦ στόλου, ἔμεινε δυστυχῶς ἄπρακτος, διότι ὁ Ἐνετὸς ναύαρχος, ἀγνοεῖται διὰ τίνα αἰτίαν, ἀπέφευγε πάντοτε τὴν μάχην. Ἀλλὰ καὶ ὁ Τουρκικὸς στόλος δὲν ἐπέπεσε κατὰ τοῦ Ἐνετικοῦ, ἀμφότεροι δὲ οἱ ἐχθρικοὶ στόλοι ἵσταντο διαρκούσης τῆς πολιορκίας ὁ εἷς ἀπέναντι τοῦ ἄλλου, ἀλλ' οὐδέτερος αὐτῶν ἀπεφάσιζε τὴν προσβολήν. Ὁ Τοῦρκος ναύαρχος ἐφοβεῖτο νὰ ναυμαχήσῃ πρὸς τὸν Ἐνετικὸν στόλον ἰσχυρότερον ὄντα, καὶ δὲν ἤθελε νὰ ἐκθέσῃ τὸν εἰς τὴν ξηρὰν ἀποβιβασθέντα στρατόν. Ἀλλὰ διατί ὁ Ἐνετὸς ναύαρχος δὲν ἐπετέθη κατὰ τοῦ Τουρκικοῦ, τὸν ὁποῖον, ἠγκυροβολημένον παρὰ τῷ νεωρίῳ τοῦ Γουβίου, ἤθελε καταστρέψει, τῇ συνδρομῇ μάλιστα τῶν ἀνδρείων τῆς Μελίτης ἱπποτῶν; Ὁ Δάριος ἀναφέρων ταῦτα λέγει, « ἡ αἰτία δι' ἣν οἱ στόλοι ἀπέφυγον τὴν μάχην ἦτο καὶ θέλει εἶσθαι μυστήριον ἀνεξήγητον » (1).

Αἱ εἰς Μανδούκιον πεμφθεῖσαι τριήρεις ἵνα παρενοχλῶσι τοὺς Ὀθωμανοὺς φθάσασαι ἤρχισαν ἀμέσως νὰ πυροβολῶσιν. Ὡς ἐκ τούτου ὑπεχρεώθησαν οἱ Τοῦρκοι νὰ ἐγείρωσι κανονοστοιχίας δι' ὧν ἐκανονοβολοῦντο ὄχι μόνον αἱ τριήρεις καὶ ὁ στόλος, ἀναγκασθεὶς νὰ προσορμισθῇ ὄπισθεν τοῦ Παλαιοῦ φρουρίου, ἀλλὰ καὶ ὁ ἀπέναντι λόφος τοῦ Ἀβραμίου. Ὑπερασπιζόμενον ἐκ τῶν κανονοστοιχιῶν τούτων, σῶμα Ὀθωμανῶν ἀπεπειράθη νὰ κυριεύσῃ τὸ προάστειον Μανδουκίου. Οὐδὲν κατώρθωσεν ὅμως, διότι οἱ ἀνδρεῖοι αὐτοῦ κάτοικοι γενναίως ἀπέκρουσαν αὐτό. Ὁ δὲ στρατάρχης ἠναγκάσθη νὰ μεταβῇ εἰς Μανδούκιον παρακολουθούμενος ὑπὸ τοῦ στρατηγοῦ Σάλα, μεθ' ἑνὸς σώματος ἐνόπλων καὶ μετὰ τετρακοσίων Σκλαβούνων. Οἱ ἐχθροὶ ἐδέχθησαν τὴν ἐμπροσθοφυλακὴν ἀλαλάζοντες, ἀλλ' αὐξηθέντος τοῦ ἀριθμοῦ αὐτῶν, διέταξεν ὁ Σχυλεμβούργιος νὰ προχωρήσῃ ἅπαν τὸ σῶμα, καὶ οὕτω μετὰ πεισματώδη πάλην ἐτράπησαν οἱ Τοῦρκοι εἰς φυγήν, ἐγκαταλιπόντες πολλοὺς φονευμένους.

Λυσσῶν ὁ Τοῦρκος ἀρχιστράτηγος διὰ τὴν ἧτταν ταύτην, διέταξεν ἀμέσως δωδεκακισχιλίους ἐκ τῶν τολμηροτέρων στρατιωτῶν του νὰ ἐπιτεθῶσι κατὰ τοῦ λόφου τοῦ Ἀβραμίου καὶ τοῦ ἑτέρου τοῦ Παντοκράτορος. Ὁ λόφος τοῦ Ἀβραμίου ὀλίγα βήματα ἀπέχων τοῦ Μανδουκίου, κεῖται ὡς προπύργιον ἀπέναντι τοῦ νέου φρουρίου· ὁ δὲ τοῦ Παντοκράτορος, παρὰ τοὺς πρόποδας τοῦ ὁποίου ὑπάρχει τὸ προάστειον Γαρίτζης, κεῖται ἀπέναντι τοῦ προμαχῶνος Ῥαϊμόνδη. Οἱ δωδεκακισχίλιοι οὗτοι στρατιῶται καταλαβόντες πρῶτον τὸ ἐγκαταλειφθὲν Μανδούκιον, ὥρμησαν ξιφήρεις καὶ κατὰ τῶν δύο συγχρόνως λόφων, καὶ κατὰ τοῦ μεταξὺ τούτων κειμένου μικροῦ προαστείου τοῦ Ἁγίου Ῥόκου. Ἡ φρουρὰ τοῦ Ἀβραμίου ἡρωϊκῶς ἀντέστη κατὰ τῶν Γενιτζάρων, οἵτινες μόνοι ὥρμησαν ἐπὶ τοῦ λόφου τούτου· ἤθελε δὲ ἀποκρούσει αὐτοὺς, ἐὰν οἱ τὸν λόφον τοῦ Παντοκράτορος φρουροῦντες Γερμανοὶ δὲν ἐγκατέλειπον αὐτὸν ἀνάνδρως. Βλέποντες οἱ ἐπὶ τοῦ Ἀβραμίου τὴν προδοτικὴν τῶν Γερμανῶν διαγωγὴν, καὶ μὴ δυνάμενοι ν' ἀνθέξωσιν ἐπὶ πλέον εἰς τὴν ἄκρατον τῶν Γενιτζάρων δύναμιν, οἵτινες ἐφώρμησαν ἰσχυρότεροι, ἀπεφάσισαν νὰ ὑποχωρήσωσιν, ἀλλὰ προηγουμένως νὰ καταφέρωσι θανατηφόρον πληγὴν εἰς τὸν ἐχθρόν. Ἐνῷ λοιπὸν οἱ Γενιτζάροι ἐφώρμων κατὰ τοῦ λόφου, οἱ ὀλίγοι ἀπομείναντες ἐκ τῶν ἐνόπλων καὶ τῶν Σκλαβούνων ἥναψαν τὰς ὑπονόμους, καὶ οὕτω ἐξετινάχθησαν εἰς τὸν ἀέρα ἅπαντες οἱ ἐχθροί. Ἀκούσας ὁ Τοῦρκος ἀρχιστράτηγος τὴν κυρίευσιν τῶν δύο λόφων, ὅλως περιχαρὴς κατήρχετο ἵνα καταλάβῃ αὐτούς· ἀλλ' ὅτε εἶδεν ἔνθεν μὲν τὰ ἐρείπια τοῦ λόφου Ἀβραμίου, ἐκεῖθεν δὲ κεφαλὰς, καὶ χεῖρας κατασυντετριμμένας, καὶ περαιτέρω τὰ πτώματα τῶν στρατιωτῶν του, κατήφεια μεγίστη κατέλαβεν αὐτὸν καὶ ἀνέκραξεν· « Ἐὰν ἡ φρουρὰ τῆς Κερκύρας οὕτως ὑπερασπίζεται τὰς θέσεις της, δὲν ἐξαρκεῖ ἅπασα ἡ δύναμις τῆς Τουρκίας πρὸς κυρίευσιν αὐτῆς. »

Καταλαβόντες οἱ Τοῦρκοι τοὺς δύο λόφους τοῦ Ἀβραμίου καὶ τοῦ Παντοκράτορος, κατεσκεύασαν ἀμέσως παράλληλον γραμμήν. Προσέτι δὲ μετέφερον διὰ βοῶν πλεῖστα τηλεβόλα καὶ βομβορίπτῆρας πρὸς μείζονα ὀχύρωσιν τῶν δύο λόφων. Βλέπων ὁ στρατάρχης τὰς ἐργασίας ταύτας τῶν Τούρκων, ἐκδηλούσας τὸν σκοπὸν αὐτῶν νὰ ἐπιτεθῶσι κατὰ τῆς πόλεως, διέταξε νὰ ἐπισκευασθῇ τὸ τῆς πόλεως περίφραγμα (1). Διένειμε τὴν πολιτοφυλακὴν εἰς τὰς διαφόρους θέσεις, ὠχύρωσεν ὅσον ἠδύνατο τοὺς προμαχῶνας, ἔθεσεν εἰς ἕκαστον μέρος ὅπλα ἐπικουρικὰ, πυρίτιδα, σφαίρας καὶ πᾶν τὸ ἀναγκαῖον πρὸς ἄμυναν ἢ πρὸς ἐπίθεσιν, ἠσφάλισε τὴν πύλην Ῥαϊμόνδην καὶ ἐνίσχυσε τὴν φυλακὴν τῆς Βασιλικῆς πύλης, ἵνα οὐδεὶς τῶν πολιτῶν ἐξέρχηται ἢ εἰσέρχηται ἄνευ ῥητῆς τοῦ στρατάρχου διαταγῆς. Νυχθημερὸν ὁ λαὸς εἰργάζετο πρὸς μετακόμισιν τοῦ πρὸς ἄμυναν ὑλικοῦ. Καὶ πυροβόλα, καὶ βομβορίπτῆρες, καὶ σφαῖραι, καὶ λίθοι καὶ πᾶν τὸ ἀναγκαῖον εἴτε εἵλκετο, εἴτε μετεκομίζετο ἐπὶ τῶν ὤμων. Οἱ δὲ ἔγκριτοι τῶν πολιτῶν ἡγοῦντο ἢ εἵποντο εἰς τὰς ἐργασίας ταύτας, ἐνθαρρύνοντες τὸν λαόν. Πρὶν ὅμως ὁ Τοῦρκος ἀρχιστράτηγος ἀρχίσῃ τὴν κατὰ τῆς πόλεως προσβολὴν, εἰ καὶ ζωηρῶς ἐκανονοβολεῖτο ὑπὸ τῶν πολιορκουμένων, ὕψωσε λευκὴν σημαίαν, καὶ ἔπεμψε κήρυκα μὲ τὴν ἑπομένην αὐτόγραφον ἐπιστολὴν (2) πρὸς τὸν στρατάρχην, μεταφρασθεῖσαν παρὰ τοῦ διερμηνέως τοῦ Γενικοῦ Προβλεπτοῦ τῶν νήσων.

« Ἐγὼ ὁ ἐκλεχθεὶς ὑπὸ τοῦ πρώτου τῶν Αὐτοκρατόρων καὶ ἰσχυροτάτου βασιλέως τῶν Ὀθωμανῶν Σουλτάνου Ἀχμὲτ ἵνα κυριεύσω, θείᾳ ἀρωγῇ, τὴν νῆσον Κέρκυραν, γνωστοποιῶ πρὸς ὑμᾶς, ἀρχιστράτηγε, καὶ πρὸς τοὺς λοιποὺς στρατηγοὺς ὅτι ἐπέμφθην ὑπὸ τοῦ Κυρίου μου νὰ καταλάβω καὶ ἐλευθερώσω αὐτὴν ἀπὸ τῶν χειρῶν ὑμῶν, νὰ κατεδαφίσω τὰς ἐκκλησίας καὶ τοὺς ναοὺς, προωρισμένους εἰς τὴν λατρείαν τῶν εἰδώλων, καὶ νὰ ἐγείρω ἀντ' αὐτῶν ναοὺς τῆς ἀληθοῦς πίστεως. Ὑπακούων λοιπὸν εἰς τὰ δόγματα τῆς ἁγιωτάτης θρησκείας, εἰς τοὺς νόμους τοῦ ἡμετέρου ἐνδόξου προφήτου, καὶ συμφώνως πρὸς τὰς διαταγὰς τοῦ κυρίου μου, κατῆλθον εἰς τὴν νῆσον ταύτην μετὰ πολυαρίθμου στόλου.

(1) Storia documentata di Venezia di Romanini, Τόμ. Η', σελ. 51.

(1) Ἐνθυμούμεθα ὡς ὄνειρον ὅτι ὀλίγα βήματα περιτέρω τῆς πόλεως ἐσώζετο περίφραγμα ἐν μέσῳ τοῦ ὁποίου ὑπῆρχε πύλη. Τὸ περίφραγμα τοῦτο καὶ ἕτεραι ὀχυρώσεις κατεδαφίσθησαν παρὰ τῶν ἡμετέρων προστατῶν λόγῳ δημοσίου ὠφελείας.

(2) Ἡ ἐπιστολὴ αὕτη ὑπάρχει ἐν τῇ πρὸς τὸν Ἐνετὸν Γερουσιαστὴν Πέτρον τὸν Καρκάνην Ἰταλικῇ ἐκθέσει τῆς πολιορκίας τῆς Κερκύρας ὑπὸ Δημητρίου τοῦ Στρατηγοῦ τοῦ Κερκυραίου, ὑπασπιστοῦ καὶ γραμματέως τοῦ Κομ. Σχυλεμβουργίου. Ὅρα Giornale di Legislazione, Giurisprudenza, Letteratura, Scienze e varietà di utili conoscenze. Anno I.

» Ἐὰν ἐννοήσετε καλῶς τοὺς λόγους μου, θέλετε βεβαίως πεισθῇ ὅτι δὲν κατῆλθον ἐνταῦθα ὅπως ματαίως χύσω αἷμα διὰ φρούριον ἀδύνατον, ἑπομένως θέλετε μοὶ ἐγχειρίσει τὰς κλεῖς, καὶ θέλετε ὑποβληθῇ εἰς τὴν ἐπιείκειαν καὶ δικαιοσύνην μου. Ἐὰν ὅμως περιφρονήσητε τοὺς λόγους μου, θέλετε μεγάλως μεταμεληθῇ. Ἰδοὺ εὑρίσκομαι ἤδη ὑπὸ τὰ τείχη ὑμῶν, καὶ ἀπὸ τῆς χθὲς ἤρχισα τὴν κατὰ τῆς πόλεως προσβολήν. Θείᾳ ἀρωγῇ, ὁ στόλος ἡμῶν εἶναι πολυάριθμος καὶ ἐρωδιασμένος μεθ' ὅλων τῶν ἀναγκαίων. Ἔχομεν ἰσχυρὸν πυροβολικὸν καὶ τὰ χαρακώματά μας εἶναι καλῶς ὠχυρωμένα, ὥστε ἀδύνατον εἶναι νὰ ὑποχωρήσωμεν, ἐὰν πρῶτον δὲν κυριεύσωμεν τὴν πόλιν. Ἐνθυμήθητε τὴν Κρήτην.

» Οἱ Ὀθωμανοὶ δὲν θέτουσι τὸν πόδα των ἐπί τινος τόπου χωρὶς νὰ τὸν κυριεύσωσιν. Ἐὰν οὕτως ἔχῃ, ὀφείλετε ὑμεῖς νὰ ὑποβληθῆτε εἰς τὸ δίκαιον, καὶ νὰ μὴ ἦσθε ἡ αἰτία τῆς θυσίας τοσούτων τοῦ Θεοῦ πλασμάτων πρὸς διατήρησιν ὀλίγων ὀχυρωμάτων.

« Πέμψατέ μοι τὰς κλεῖς τῆς πόλεως ἵνα τὰς ἐγχειρίσω τῷ Κυρίῳ μου, καὶ θέλω διαφυλάξει τὴν περιουσίαν καὶ τὴν ζωὴν ὑμῶν. Ἐὰν τῶν ὅρων τούτων οὐδένα παραδεχθῆτε, θέλω ἀρχίσει τὴν προσβολήν.

» Ἕτοιμος εἶμαι νὰ πολεμήσω, καὶ πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον ἐπέμφθην ὑπὸ τοῦ σεβαστοῦ κυρίου μου μετὰ πολυαρίθμου στρατοῦ καὶ ἰσχυροῦ πυροβολικοῦ.

» Πᾶν ὅ,τι σᾶς λέγω εἶναι ὠφέλιμος προειδοποίησις πρὸς διάσωσιν τῆς ζωῆς ὑμῶν. Ἐὰν πιστεύετε εἰς τὸ Εὐαγγέλιον, καλῶς· ἐὰν ὄχι, θέλετε μεγάλως μεταμεληθῆ, καὶ ἡ μεταμέλεια οὐδόλως θέλει σᾶς ὠφελήσει.

» Διὰ τῆς θείας ἀρωγῆς καὶ διὰ τῶν θαυμάτων τοῦ ἡμετέρου προφήτου θέλομεν καταλάβει τὴν πόλιν καὶ διὰ τῶν ὅπλων.

» Γνωστοποιήσατέ μοι τὰς διαθέσεις σας ἵνα κανονίσω τὴν πορείαν μου.

» Ἐν τούτοις ὑγιαίνετε.

» Κερκύρᾳ, τῇ 5 Αὐγούστου ».

Ἀναγνώσας ὁ στρατάρχης τὴν ἐπιστολὴν ταύτην, ἔπεμψε τὴν ἐπαύριον πρὸς τὸν Τοῦρκον ἀρχιστράτηγον τὸν διερμηνέα μετὰ τοῦ ὑπασπιστοῦ του μὲ τὴν ἑξῆς ἐπιστολήν·

« Γνωστοποιοῦμεν πρὸς ὑμᾶς, Μουσταφὰ-Πασᾶ, ὅτι μόλις μετὰ τοῦ στόλου ὑμῶν ἐνεφανίσθητε εἰς τὴν νῆσον ταύτην, καὶ ἀνεθέσαμεν τὰς ἐλπίδας μας εἰς τὴν θείαν ἀρωγὴν ἵνα θαῤῥαλέως ἀποκρούσωμεν τὰς βαρβάρους ὑμῶν ἐπιθέσεις, ἐφοδιάσαντες τὴν πόλιν ταύτην παντὸς ἀναγκαίου. Ὅθεν εἴμεθα ὄχι μόνον εὐδιάθετοι, ἀλλὰ καὶ ἀποφασισμένοι ν' ἀποκρούσωμεν πᾶσαν ὑμῶν θηριώδη ἔφοδον, πεπεισμένοι ὄντες ὅτι θέλομεν ἐξέλθει νικηταί. Αἱ ὑπερήφανοι ὑμῶν ἀπειλαὶ οὐδόλως ἐφόβισαν τὰς καρδίας μας, ἀλλ' ἀπεναντίας ἐπηύξησαν τὴν τόλμην καὶ τὸ θάῤῥος ἡμῶν ὅπως καταψεύσωμεν διὰ τῶν ἔργων τὴν ἀλαζονείαν ὑμῶν. Τὰ πυροβόλα ὑμῶν θέλουσι χρησιμεύσει ὡς τρόπαια νίκης εἰς τὸν Γαληνότατον ἡμῶν ἡγεμόνα, αἱ δὲ πο-

λεμικαὶ ὑμῶν προμήθειαι θέλουσι δοθῆ ὡς ἀμοιβὴ εἰς τὴν ἀνδρείαν φρουράν, ἥτις θέλει καταδείξει ἀφ' ἑνὸς τὴν δειλίαν ὑμῶν, ἀφ' ἑτέρου δὲ τὴν ἡμετέραν γενναιότητα. Αἱ ἐκκλησίαι δὲ ἐκεῖναι τὰς ὁποίας ὑμεῖς θέλετε νὰ βεβηλώσητε διὰ τῆς λατρείας τοῦ ψευδοῦς ὑμῶν Προφήτου, θέλουσι συχνάζεσθαι ὑφ' ἡμῶν, καὶ ἐν αὐταῖς θέλει δοξολογεῖται ὁ Θεὸς τῶν πολέμων ὁ τιμωρῶν τοὺς μοχθηροὺς καὶ ὁ βραβεύων τοὺς πιστούς του. Αἱ κλεῖς τὰς ὁποίας θέλετε νὰ σᾶς ἐγχειρίσῃ ἡ πόλις αὕτη ἵνα τὰς προσφέρητε εἰς τὸν Κύριον ὑμῶν, θέλουσι σᾶς ἐγχειρισθῆ συντροφευμέναι μὲ τὰς σφαίρας τῶν ἰσχυρῶν τηλεβόλων μας, τὰ ὁποῖα ἀντὶ νὰ σᾶς ἀνοίξωσι τὴν πόλιν θέλουσιν ἀπεναντίας διαπεράσει τὰ στήθη σας. Οἱ πλεῖστοι ἐξ ὑμῶν θέλουσιν αἰσχ ῶς καταπέσει ἐπὶ τοῦ πεδίου τῆς μάχης, οἱ δὲ ὀλίγοι ἐναπομείναντες θέλουσι τραπῆ εἰς ἄτιμον φυγήν, ἀναφέροντες εἰς τὸν μονάρχην σας τὴν ἀνδρίαν μας, καὶ ἡ μνήμη τῆς Κερκύρας, ὅις ὑφ' ὑμῶν πολιορκηθείσης, ἀλλ' οὐδέποτε κυριευθείσης, θέλει χρησιμεύσει εἰς τοὺς ἀπογόνους σας ἵνα μὴ τολμήσωσι πλέον νὰ πλησιάσωσιν εἰς αὐτήν. Ἐν τοσούτῳ, ἐν ᾧ εἴμεθα ἕτοιμοι νὰ ἀντικρούσωμεν τὰς προσβολάς σας, ἑτοιμάσθητε νὰ δοκιμάσητε τὴν πλέον καρτερικὴν ἀντίστασιν ἀφ' ὅσας ποτὲ ἐδοκιμάσατε. Βεβαιοι ἤδη ὄντες περὶ τῆς θείας ἀντιλήψεως καὶ θαρροῦντες εἰς τὴν ἰσχυρὰν προστασίαν τοῦ Θαυματουργοῦ Σπυρίδωνος, ἐλπίζομεν νὰ νικήσωμεν νίκην ἔνδοξον πρὸς ἐμπαιγμὸν τῆς αὐθάδους τόλμης σας.

» Τοιαῦτα εἶναι τὰ αἰσθήματα τοῦ θαρροῦς μας τῶν ὁποίων ἀπόδειξιν θέλετε λάβει ἔπειτα καὶ διὰ τῶν ἔργων, καὶ τὰ ὁποῖα θέλουσι σᾶς γνωστοποιήσει ποῖαι εἶναι αἱ προθέσεις τῶν ἀληθινῶν καὶ πιστοτάτων ὑπηκόων Κράτους τοσοῦτον ἐνδόξου οἷον τὸ Ἑνετικόν.

» Δοθὲν ἐν Κερκύρᾳ τῇ 6 Αὐγούστου 1716 » (1).

Οὐδόλως ὁ Τοῦρκος ἀρχιστράτηγος κατεθορυβήθη ἐκ τῆς εὐτόλμου ταύτης ἀπαντήσεως· ἔδειξε δὲ μάλιστα εἰς τοὺς Τούρκους ἀσυνήθη ἱλαρότητα καὶ ἠρεμίαν. Ἐδέχθη τὴν πρεσβείαν λίαν προσηνῶς, καὶ ἐπροσπάθησε νὰ καταδείξῃ αὐτῇ ὅλας του τὰς δυνάμεις, ἵνα ἐκροβίσῃ, εἰ δυνατὸν, τὴν πρεσβείαν, καὶ δι' αὐτῆς τὴν φρουράν. Ἐπιστρεψάντων εἰς τὴν πόλιν τοῦ τε διερμηνέως καὶ τοῦ ὑπασπιστοῦ, ἤρχισε μετὰ μικρὸν ἡ προσβολὴ ἐξ ἀμφοτέρων τῶν μερῶν. Ἐν τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ οἱ ἐχθροὶ ἤγειραν εἰς τὸ προάστειον τοῦ Ἁγίου Ῥόκου βομβοστάσιον, δι' οὗ ἠνοχλεῖτο μεγάλως ἡ πόλις, καὶ μάλιστα βόμβα τις ἔπεσε παρὰ τῷ στρατάρχῃ, σωθέντι ὡς ἐκ θαύματος. Ἵνα δὲ ματαιώσῃ οὗτος τὸ ζωηρὸν πῦρ τῶν βομβορριπτήρων, ἐτοποθέτησε τέσσαρα τηλεβόλα δεξιόθεν τοῦ ἡμικυκλοειδοῦς τείχους Γριμάνη, καὶ ἕτερα δύο ἀριστερόθεν τοῦ προφράγματός του. Ἔθεσε προσέτι εἰς τὸν προμαχῶνα τοῦ Βαλερίου διακοσίους ἐνόπλους, καὶ τετρακοσίους Σκλαβούνους καὶ Γερμανοὺς εἰς τὸν γενικὸν χάνδακα ὡς ἐφεδρίαν. Ἐν τούτοις βροχηδὸν ἔπιπτον αἱ σφαῖραι εἰς τὴν πόλιν, εἰς ἣν ἔφερον μεγάλην βλάβην, διότι πολλαὶ ἐλαιαποθῆκαι ἤναψαν, καὶ εἰς αὐτοὺς τοὺς προμαχῶνας. Ὑπερασπιζόμενοι δὲ οἱ Ὀθωμανοὶ ὑπὸ τοῦ σφοδροῦ τούτου πυρὸς, πολλάκις ὥρμησαν ἵνα κυριεύσωσι τὸ περίφραγμα τῆς πόλεως, ἀλλὰ πάντοτε ἀπεκρούσθησαν μετὰ μεγάλης ζημίας. Ἐπειδὴ δὲ ἐξηκολούθουν νὰ προσβάλωσιν ἑκάστοτε ὁρμητικώτερον τὸ περίφραγμα, ὁ δὲ στρατάρχης ἐγνώριζε τὴν ἀδυναμίαν τῆς φρουρᾶς, εἰ καὶ ἐνισχύθη διὰ τῆς ἐπικουρίας ἣν εἶχε λάβει τὴν προτεραίαν, ἀπεφάσισε νὰ κάμῃ ἔξοδον ἵνα καταστρέψῃ τὰ πλησίον τοῦ περιφράγματος ἐγερθέντα Ὀθωμανικὰ χαρακώματα. Ὅθεν διέταξε διακοσίους ἐνόπλους καὶ τριακοσίους Σκλαβούνους καὶ Γερμανοὺς ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τῶν ἐμπειροτέρων ἀξιωματικῶν, νὰ ἑτοιμασθῶσιν ὅπως ἐξέλθωσι τῆς πόλεως τὸ μεσονύκτιον, καὶ ἐπιτεθῶσι κατὰ τῶν ἐχθρῶν, προασπιζόμενοι ὑπὸ τῶν φρουρίων, τῶν προμαχώνων καὶ ὑπὸ δύο πλοίων. Παρήγγειλε δὲ αὐτοῖς νὰ ἐπιτεθῶσι κατὰ τοῦ ἐχθροῦ μανιωδῶς, νὰ καταστρέψωσι τὰ χαρακώματά του, νὰ γνωρίσωσι τὰς διαθέσεις του καὶ νὰ ζωγρήσωσιν οἱονδήποτε τῶν ἐχθρῶν.

Δοθέντος τοῦ σημείου τῆς ἐξόδου, ἐνθουσιῶσα ἐξώρμησεν ἡ φρουρὰ ἐκ τῆς πύλης τοῦ περιφράγματος καὶ ἐκ τῆς πύλης Ῥαϊμόνδης, καὶ ὡς λύκος ὠρυόμενος ἐπέπεσε ξιφήρης ἐπὶ τῶν Ὀθωμανῶν. Θανατηφόρον πληγὴν κατέφερε κατὰ τῆς κεφαλῆς αὐτῶν· ἄλλους μὲν κατέσφαξεν, ἄλλους δὲ ἐπλήγωσε καὶ ἄλλους ἐζώγρησεν. Ἤθελον δὲ ἔτι μᾶλλον βλάψει αὐτοὺς ἐὰν δὲν συνέβαινε λυπηρὸν λάθος. Οἱ Γερμανοὶ, οἵτινες παρηκολούθουν τὴν λοιπὴν φρουράν, θαμβωθέντες ὑπὸ τοῦ σκότους τῆς νυκτὸς, καὶ ὑπὸ μεγάλου νέφους καπνοῦ, ἐνόμισαν ὅτι οἱ πρὸ αὐτῶν ἦσαν ἐχθροὶ καὶ ἐπυροβόλησαν κατ' αὐτῶν. Ἀλλὰ φεῦ! δὲν ἔπεσαν ἐχθροὶ ἀλλὰ συνάδελφοι. Εὑρισκόμενοι οἱ ἔνοπλοι καὶ οἱ Σκλαβοῦνοι μεταξὺ διττοῦ πυρὸς ἠναγκάσθησαν νὰ ὑποχωρήσωσι, καὶ ἐπέστρεψαν εἰς τὴν πόλιν, ἐγκαταλείψαντες πλείονας τῶν ἑκατὸν νεκρῶν.

Διὰ τῆς ἐξόδου ταύτης ὁ στρατάρχης ἠθέλησε νὰ γνωρίσῃ τὰς προθέσεις τῶν ἐχθρῶν, καθ' ὅσον οὗτοι ἀπό τινων ἡμερῶν ἔφερον εἰς τὰ χαρακώματά των κλίμακας, σχοινία κ. τ. λ. καὶ ἑαυτῷ νὰ καταδείξῃ εἰς τὸν Τοῦρκον ἀρχιστράτηγον ὅτι ἠδύνατο νὰ κάμῃ θυσίαν τινὰ τῆς φρουρᾶς. Παρενοήθη ὅμως ὁ σκοπός του, διότι ὁ Τοῦρκος ἀρχιστράτηγος ὑπέθεσεν ὅτι ἡ ἔξοδος τῆς φρουρᾶς ἦτο βῆμα ἀπελπισίας. Ἄλλως τε βαρυνθεὶς τὰς ἀψιμαχίας καὶ τὸν κατὰ τῆς πόλεως ἀτελεσφόρητον κανονοβολισμὸν, ἀπεφάσισε νὰ ἐπιπέσῃ κατ' αὐτῆς μεθ' ὅλου τοῦ στρατοῦ του. Διέταξε λοιπὸν τὸν στρατὸν νὰ ἑτοιμασθῇ εἰς γενικὴν ἔφοδον. Ἐνεθύμισεν αὐτῷ ὅτι ἐν τῇ πόλει ὑπῆρχον μεγάλοι θησαυροὶ χρυσίου, ἀργύρου καὶ ἄλλων πολυτίμων πραγμάτων, καὶ ὅτι πάντα ταῦτα ἐγκατέλιπεν εἰς τὴν ἐξουσίαν του.

Ἡ εἴδησις τῆς γενικῆς ἐφόδου διεδόθη εὐθὺς εἰς ἅπασαν τὴν πόλιν, καὶ πάντες οἱ πολῖται προσέδραμον ὅπως ὑπερασπίσωσι γενναίως αὐτήν. Ὄχι μόνον οἱ ἄνδρες, ἀλλὰ καὶ αἱ γυναῖκες, καὶ οἱ γέροντες, καὶ οἱ παῖδες ἀνέβησαν εἰς τοὺς προμαχῶνας. Καὶ αὐτοὶ δὲ οἱ τοῦ Ὑψίστου ὑπηρέται, οἱ ἀείποτε δώσαντες τὸ παράδειγμα τοῦ ὑπὲρ πίστεως καὶ πατρίδος ἐνδόξου μαρτυρίου, πρῶτοι ἔδραμον ὅπως ἐνθαρρύνωσι τοὺς πολίτας εἰς τὴν ἄμυναν ἢ εἰς τὴν ἐπίθεσιν. Λέγεται ὅτι ἱερεύς τις, τοῦ ὁποίου δυστυχῶς δὲν διεσώθη τὸ ὄνομα, εὑρισκόμενος εἰς τὴν Ἐκκλησίαν καὶ ἱκετεύων γονυπετὴς τὸν Θεὸν διὰ τὴν Σωτηρίαν τῆς κινδυνευούσης πατρίδος του, ἀκούσας αἴφνης τὴν εἴδησιν τῆς κατὰ τῆς πόλεως ἐφόδου, ἥρπασε μεθ' ὁρμῆς τὸν πρὸ αὐτοῦ ἐσταυρωμένον Ἰησοῦν καὶ ἐξῆλθε τῆς Ἐκκλησίας, διευθυνόμενος δρομαίως πρὸς τοὺς προμαχῶνας καὶ προσλαμβάνων ὅσους ἀπήντα καθ' ὁδόν. Ἀπαντήσας δὲ τὸν στρατάρχην δὲν εἶπεν αὐτῷ ὡς λίαν ἐσφαλμένως λέγει ὁ ἀγαθὸς Βόττας « ἄφετέ με νὰ κτυπήσω τὴν κεφαλὴν των διὰ τοῦ κατηραμένου τούτου Ἰησοῦ », ἀλλὰ, ὡς νομίζομεν, ὑπάγω εἰς τὰ προτειχίσματα, ὅπως διὰ τοῦ παραδείγματός μου ἐνθαρρύνω τοὺς πολίτας εἰς τὴν ἄμυναν καὶ ἐνθυμίσω αὐτοῖς ὅτι αὐτὸς —δεικνύων μετὰ σεβασμοῦ τὸν Ἰησοῦν—διὰ τὴν σωτηρίαν καὶ λύτρωσιν ἡμῶν ἐσταυρώθη παρὰ ἀγνώμονος λαοῦ, καὶ ὅτι καὶ ἡμεῖς ὀφείλομεν δι' αὐτὸν καὶ ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ ν' ἀποθάνωμεν ἐνδόξως.

ΑΛ. ΤΟΜΠΡΟΣ.

(Ἕπεται τὸ τέλος.)

(1) Ἡμερολόγιον ἀνέκδοτον καὶ ἀνώνυμον περὶ τῆς πολιορκίας.

ΠΟΙΝΙΚΟΣ ΚΩΔΗΞ ΤΗΣ ΚΙΝΑΣ.

(Τέλος. Ὅρε Φυλλάδ. 274.)

—ooo—

Ἔγκλημα λογίζεται καὶ ἡ ἀμέλεια περὶ τὴν ἐπιτήρησιν τοῦ φρουρίου καὶ τῶν παλατίων. Ἐὰν οἱ περὶ τὸν αὐτοκράτορα μακρυνθῶσιν ἀπὸ τῆς θέσεως αὐτῶν, μαστιγοῦνται διὰ βαμβοῦ. Ὁ πολιτικὸς ἢ στρατιωτικὸς ἀξιωματικὸς ὁ μακρυνόμενος ἀπὸ τῆς θέσεως αὐτοῦ ἐνῷ ὁ κύριος αὐτοῦ περιηγεῖται, τιμωρεῖται διὰ θανάτου.

Αἱ ὁδοί, αἱ γέφυραι, καὶ αἱ δίοδοι ὅσαι ὡρίσθησαν εἰς χρῆσιν τοῦ αὐτοκράτορος, μόνον παρ' αὐτοῦ καὶ παρὰ τῶν περὶ αὐτὸν πατοῦνται. Ἐὰν δέ τις παραβῇ τὴν ἀπαγόρευσιν τιμωρεῖται αὐστηρότατα.

Ὅστις συλληφθῇ περὶ τὰ ἀνάκτορα φέρων ὅλας ὑπόπτους, καταδικάζεται νὰ καταβροχθίσῃ αὐτάς· ἐὰν δὲ συλληφθῇ ἔνοπλος ἐν ὥρᾳ μὴ προσηκούσῃ καταδικάζεται εἰς θάνατον.

Τοιοῦτοι δρακόντειοι νόμοι ἀποδεικνύουσι τοὺς φόβους τῶν δεσποτικῶν κυβερνήσεων· πολλάκις ὅμως εἶναι ἀνίσχυροι. Τὸ 1803 ἔτος, παραδείγματος χάριν, ὁ αὐτοκράτωρ Κεα-Κὶγκ παρ' ὀλίγον ἐδολοφονεῖτο ἐντὸς τοῦ παλατίου του.

Ἐπίσημόν τινα ἡμέραν εἰσῆλθεν εἰς αὐτὸ ἄνθρωπός τις ὀνομαζόμενος Χίν-τα. Ὅτε δὲ ἐφάνη ὁ αὐτοκράτωρ, ὥρμησε κατ' αὐτοῦ, καὶ ἐνῷ ἡτοιμάζετο νὰ τὸν κτυπήσῃ, συνελήφθη ὑπὸ τῶν περὶ τὸν αὐτοκράτορα ἀξιωματικῶν. Δικαζομένης δὲ τῆς ὑποθέσεως κατήγγειλεν ὡς συνενόχους αὐτοῦ τοὺς ἡγεμονικοὺς γόνους καὶ τοὺς ἀνωτάτους τῶν ἀξιωματικῶν. Καὶ ἀπέκρουσε μὲν ὁ αὐτοκράτωρ τὴν καταγγελίαν, κατέδειξεν ὅμως τὴν ἀξιοσημείωτον περίστασιν ὅτι ἐκ τῶν ἑκατὸν ἀκολούθων του, μόνον ἓξ ἔσπευσαν νὰ συλλάβωσι τὸν δολοφόνον. « Ναὶ μὲν, εἶπεν, οἱ πρίγκηπες Μὶεν-γεν καὶ Λαβαγκ-το-υρ-τσὴ καὶ οἱ τέσσαρες θαλαμηπόλοι ἀπήλαυσαν ἐπὶ πολὺν χρόνον τῆς ἡμετέρας εὐνοίας· ἀλλὰ μεταξὺ τόσων ἀξιωματικῶν ἰδόντων ἀπαθῶς τοὺς ἡμετέρους κινδύνους, δὲν ὑπῆρχε καί τις ἄλλος πρὸς ὃν νὰ ἐδείχθημεν ἐπίσης εὐμενεῖς; Οὕτω πως ἔπρεπε νὰ δείξωσι τὴν εὐγνωμοσύνην καὶ τὴν ἀφοσίωσίν των εἰς τὸν ἡγεμόνα καὶ τὸ κράτος; Ἐὰν εἰς τοιαύτας περιστάσεις δίδωσι τοιαύτας ἀποδείξεις ἀδιαφορίας, ἕπεται ὅτι κατὰ τὰς συνήθεις ὀλίγον μεριμνῶσι διὰ τὸ καλὸν τοῦ τόπου. »

Ὁ δὲ ἔνοχος κατεδικάσθη εἰς θάνατον βραδὺν καὶ ἐπώδυνον, ἀπαγχονισθέντων προσέτι καὶ τῶν δύο υἱῶν του.

Διὰ θανάτου τιμωροῦνται καὶ ὅσοι καταδικασθέντες ἤδη ὡς ἐγκληματίαι, λαμβάνουσιν ὑπηρεσίαν παρὰ τῷ αὐτοκράτορι, καὶ αὐτὸς ἔτι ὁ ἀξιωματικὸς τοῦ παλατίου ὅστις ἐν γνώσει ἢ ἐν ἀγνοίᾳ παρέλαβεν αὐτούς.

Ἰδοὺ καὶ ἄλλος περίεργος νόμος·

« Ὅς τις ἐξακοντίσει βέλη ἢ κενώσει πυροβόλον κατὰ ναοῦ ἢ παλατίου αὐτοκρατορικοῦ, ἢ ἐναντίον κατοικίας τινὸς τοῦ αὐτοκράτορος, ἢ καὶ ἐναντίον καταστήματος δημοσίου, προσπαθῶν νὰ κτυπήσῃ αὐτὰ, τιμωρεῖται δι' ἀγχόνης· εἰ δὲ καὶ ἐξακοντίσει πρὸς τὸν ναὸν τῶν αὐτοκρατορικῶν θυσιῶν, μαστιγοῦται δι' ἑκατὸν πληγῶν βαμβοῦ καὶ ἐξορίζεται διὰ βίου 3000 λὶ μακρὰν τοῦ τόπου. »

Ὁδοιπορούντος τοῦ αὐτοκράτορος οἱ στρατιῶται καὶ ὁ λαὸς ὑποχρεοῦνται ν' ἀφίνωσιν ἐλευθέραν τὴν ὁδὸν διά τε τὴν Α. Μ. καὶ τὴν συνοδίαν αὐτῆς, συγκε μένην ἐκ στρατιωτῶν καὶ ὑπηρετῶν καὶ ἀνωτέρων ἀξιωματικῶν. Ὅστις δὲ καταπατήσει τὴν ἀπηγορευμένην γραμμὴν, καταδικάζεται εἰς τὸν δι' ἀγχόνης θάνατον.

Ἐὰν ὁ αὐτοκράτωρ περιηγούμενος μακρὰν τῆς πρωτευούσης φθάσῃ ἀπροσδοκήτως εἴς τι μέρος, οἱ ἀπαντῶντες αὐτὸν, ἵν' ἀποφύγωσι τὸν θάνατον, πίπτουσι πρηνεῖς κατὰ γῆς, ἕως οὗ παρέλθῃ ἡ συνοδία. Οὕτω δὲ κείμενοι παρουσιάζουσιν ἀναφορὰς οἱ ἔχοντες τοιαύτας. Εἰ δέ τις παραβῇ τὴν τάξιν ταύτην, ἐὰν ἡ αἰτήσις του εἶναι ὀρθὴ, συγχωρεῖται, ἐὰν δὲ οὔ, ἀπαγχονίζεται.

Ἡ διὰ κλιμάκων ἀνάβασις εἰς φρούριον τιμωρεῖται δι' ἑκατὸν πληγῶν βαμβοῦ· δι' ὀγδοήκοντα δὲ τοιούτων τιμωρεῖται ὁ κλείων τὰς πύλας τῆς πόλεως πρὸ τῆς ὡρισμένης ὥρας. Εἰς δὲ τὸ Πεκῖνον ἡ ποινὴ εἶναι αὐστηροτέρα· ὅθεν ὅστις ἀνοίξει ἢ κλείσει τὰς πύλας τῆς αὐτοκρατορικῆς πόλεως εἰς ὥραν μὴ προσηκούσαν, καταδικάζεται εἰς θάνατον.

Ὅστις ἀρχηγὸς στρατοῦ ἐκστρατεύσει ἄνευ προστάγματος αὐτοκρατορικοῦ πλὴν ἐν καιρῷ ἀποστασίας ἢ ἐπαναστάσεως, ὅτε ἀπαιτεῖται ἄμεσος ἐνέργεια, τιμωρεῖται δι' ἑκατὸν πληγῶν βαμβοῦ, καὶ δι' ἐξο-

ρίας. Αἱ περὶ τῶν στρατιωτικῶν κινήσεων ἀναφοραὶ πρέπει νὰ στέλλωνται ἄνευ τῆς ἐλαχίστης ἀναβολῆς πρός τε τὸν στρατηγόν, τὸ ἀνώτατον πολεμικὸν συμβούλιον καὶ τὸν αὐτοκράτορα.

Ἀλλὰ καί τοι δρακόντειοι οἱ Κινεζικοὶ νόμοι, ἀποδεικνύουσιν ὅμως ὅτι ὁ αὐτοκράτωρ μεριμνᾷ περὶ τῶν ὑπηκόων του. Ὁ ἀξιωματικὸς ὁ διαρπάζων ἢ φονεύων, ἢ τραυματίζων τοὺς ἑκουσίως παραδιδομένους ἀποστάτας, ἢ παροξύνων αὐτοὺς διὰ συκοφαντιῶν εἰς τὸ νὰ λειποτακτήσωσιν ἢ νὰ δραπετεύσωσι καταδικάζεται εἰς καρατομίαν. Εἰς τὴν αὐτὴν ποινὴν ὑποβάλλεται καὶ ὅστις παραδίδει ἀμέσως ἢ ἐμμέσως εἰς τὸν ἐχθρὸν τὰ περὶ τῶν στρατιωτικῶν κινήσεων μυστικὰ τοῦ κράτους, καὶ αὐτοὶ οἱ μεταβιβάσαντες αὐτά. Ἐξορίζονται δὲ διὰ βίου ὅσοι προδίδουσι τὰ μυστήρια τοῦ κράτους συνομιλοῦντες μετὰ μελῶν ξένων πρεσβειῶν.

Ὁ διοικῶν ἢ ἐπιβλέπων λαὸν καταδικάζεται εἰς θάνατον, ἐὰν, ἀντὶ νὰ ἑλκύσῃ διὰ συνετῆς συγκαταβάσεως τὴν ἀγάπην τῶν διοικουμένων, ἐκυβέρνησε παρὰ τοὺς νόμους καὶ τὰ ἔθιμα τοῦ κράτους.

Διὰ θανάτου τιμωροῦνται καὶ οἱ παρακούοντες τὰς προσταγὰς ὑπηρέται, οἱ ἐπὶ τῶν μεταφορῶν τῶν πολεμεφοδίων, πρὸς τούτοις δὲ καὶ οἱ στρατιωτικοὶ διοικηταὶ οἱ ἀναβάλλοντες ἢ ἀποποιούμενοι τὴν ἐκπλήρωσιν στρατιωτικῶν καθηκόντων. Εἰς τὴν αὐτὴν ποινὴν ὑποβάλλεται καὶ ὁ στρατιώτης ὅστις βραδύνει πλέον τῶν τριῶν ἡμερῶν νὰ μεταβῇ εἰς τὴν θέσιν του ἐν καιρῷ ἐκστρατείας. Ὅστις λάβει ὄνομα ἄλλου ὅπως ὑπηρετήσῃ ἀντ' αὐτοῦ, καθὼς καὶ ὁ δανείσας τὸ ὄνομά του, τιμωροῦνται διὰ μαστιγώσεως· οὗτος προσέτι κατατάσσεται καὶ εἰς τὸν στρατόν. Αἱ μόναι συγχωρητέαι ἀντικαταστάσεις εἶναι αἱ τῶν πατέρων, τῶν θείων, τῶν ἀδελφῶν καὶ ἄλλων συγγενῶν διὰ τῶν υἱῶν, τῶν ἐγγονῶν, τῶν ἀνεψιῶν κλπ. κατοικούντων εἰς τὸ αὐτὸ μέρος ὅπου καὶ οἱ κληθέντες εἰς ὑπηρεσίαν, ἀρκεῖ μόνον νὰ γίνεται δωρεὰν ἡ ἀντικατάστασις, καὶ νὰ μὴ ἀντιβαίνῃ εἰς ταύτην ἡ ἡλικία ἢ ἡ ὑγεία τῶν ἀντικασταθησομένων. Ἐὰν ὁ ἰατρὸς ἢ ὁ χειρουργὸς στρατιωτικοῦ τινος σώματος ἀναπληρωθῇ ἐμμίσθως παρ' ἄλλου ἐμπειρικοῦ μὴ ἔχοντος δίπλωμα, στερεῖται τοῦ μισθοῦ αὐτοῦ· ἀμφότεροι δὲ μαστιγοῦνται.

Ὁ νόμος τάσσει μεταξὺ τῶν βαρυτέρων ἐγκλημάτων τὰ μεγάλα σφάλματα καὶ τὰς ἀνάνδρους πράξεις τῶν στρατιωτικῶν ἀρχηγῶν, καθὼς καὶ τῶν σκοπῶν, ἕνεκα τῶν ὁποίων ὁ στρατὸς μὴ εἰδοποιηθεὶς ἐγκαίρως περὶ τῆς ἐλεύσεως τοῦ ἐχθροῦ ἔπαθε δυστυχήματα.

Ὅσοι τῶν ἀξιωματικῶν ἀγνοοῦσι τὸ τηρεῖν τὴν πειθαρχίαν εἰς τὰ σώματα αὐτῶν, ἢ ἀμελοῦσι νὰ γυμνάζωσιν αὐτά, ἢ νὰ τηρῶσι τὰ ὀχυρὰ ἐν καλῇ καταστάσει, πρὸς τούτοις δὲ καὶ ὅσοι παραμελοῦσι τὴν αὐστηρὰν ἐκτέλεσιν τῶν διαταγῶν, ἢ δι' αὐτογνωμόνων πειῶν καὶ ἀμηβῶν παροξύνουσι τοὺς ἄλλους εἰς ταραχὰς ἢ καὶ λειποταξίας, καταδικάζονται εἰς βαμβοῦ.

Ἰδοὺ δὲ καὶ ποῖαι ποιναὶ ἐπιβάλλονται ὅταν, χαλαρουμένης τῆς πειθαρχίας, ἡ ἀκολασία ἢ ἡ ἐπιβουλὴ εἰσχωρῶσιν εἰς τὸ στρατόπεδον. Ἐὰν τὸ σφάλμα ἐπράχθη ὑπὸ ἑνὸς μόνου στρατιώτου τιμωρεῖται ὁ λοχίας, μαστιγούμενος διὰ τεσσαράκοντα πληγῶν βαμβοῦ. Ἐὰν δὲ οἱ ἔνοχοι εἶναι πέντε, ἡ εὐθύνη πίπτει ἐπὶ τὸν λοχαγὸν τὸν διοικοῦντα ἑκατὸν ἄνδρας· εἰδὲ καὶ εἶναι δέκα, ἐπὶ τὸν συνταγματάρχην τὸν διοικοῦντα χιλίους· εἰδὲ καὶ εἶναι πεντήκοντα, ὁ ἀρχηγὸς τοῦ στρατοπέδου μαστιγοῦται διὰ πεντήκοντα πληγῶν. Ἡ αὐστηρότης τῆς τιμωρίας αὐξάνει κατὰ τὸν ἀριθμὸν τῶν στρατιωτῶν οἵτινες δὲν ἐξεπλήρωσαν τὰ ἴδια καθήκοντα. Ὁ ἀξιωματικὸς ὁ προσλαμβάνων εἰς τὴν ἰδίαν αὐτοῦ ὑπηρεσίαν ἕνα ἢ πολλοὺς στρατιώτας, χωρὶς νὰ τοὺς ἐξαιρέσῃ τῆς στρατιωτικῆς γυμνασίας, φιλοδωρεῖται δι' ἀριθμοῦ πληγῶν ἴσου πρὸς τὸν τῶν στρατιωτῶν τοὺς ὁποίους παρέλαβε, καὶ καταδικάζεται εἰς πρόστιμον ἑπτὰ δηναρίων δι' ἕκαστον ἄνδρα καὶ δι' ἑκάστην ἡμέραν, δι' ὅσον καιρὸν ἦσαν εἰς τὴν ὑπηρεσίαν του.

Ἡ λειποταξία τιμωρεῖται τὸ μὲν πρῶτον διὰ βαμβοῦ, τὸ δὲ δεύτερον διὰ θανάτου. Μαστιγοῦται δὲ καὶ ὁ δεχόμενος εἰς τὴν οἰκίαν του λειποτάκτην. Ἐὰν ὁ λειποτάκτης ἐπανέλθῃ εἰς τὸ σῶμά του ἐντὸς ἑκατὸν ἡμερῶν συγχωρεῖται.

Ἰδοὺ αἱ κυριώτεραι διατάξεις αἱ ἀναγόμεναι εἰς τὸ ἄσυλον τῶν ὁρίων.

Οὐδεὶς ἐξέρχεται τῆς πόλης πόλεως ἢ χωρίου ἄνευ διαβατηρίου· ἀλλὰ καὶ αὐτὸς ὑποβάλλεται εἰς ἐξετάσεις καὶ τὰ πράγματα αὐτοῦ ἐπιθεωροῦνται, ὅπως βεβαιωθῇ τὸ δημόσιον μήπως ἐξάγῃ ἐμπορεύματα τῶν ὁποίων ἡ ἐξαγωγὴ εἶναι ἀπηγορευμένη. Ὅστις, ἄνευ ἐγγράφου ἀδείας, διαβῇ τὴν γραμμὴν τῶν ὁρίων καὶ συγκοινωνήσῃ μὲ ξένους λαούς, τιμωρεῖται διὰ θανάτου. Ὁ δημόσιος λειτουργὸς ὁ χορηγῶν ἀνόμως διαβατήρια τιμωρεῖται αὐστηρῶς. Ἐὰν κατὰ τὰ παρὰ τὰ ὅρια φρούρια ἢ καὶ τὰ τοῦ ἐσωτερικοῦ τεκταίνωνται συνωμοσίαι σκοποῦσαι τὴν εἰς τὰ ξένα παράδοσιν τῶν προϊόντων τῆς χώρας ἢ τῆς βιομηχανίας, ἢ τῶν μυστικῶν τῶν τεχνῶν, ὅλοι ἀνεξαιρέτως οἱ ἔνοχοι καταδικάζονται εἰς θάνατον. Ὅπως μάλιστα ἀπέχωσιν ὅσον ἔνεστιν οἱ Κινέζοι ἀπὸ πάσης συγκοινωνίας μετὰ τῶν ἄλλων ἐθνῶν, ἀπηγορεύθη ἡ κατασκευὴ παντὸς εἴδους οἰκοδομημάτων ἐπὶ τῶν παρὰ τὰ παράλια νήσων· διὸ καὶ μετεβλήθησαν εἰς ἐρήμους. Ἄλλη τις διάταξις μαρτυρεῖ ἔτι καταφανέστερον τὴν ἀντεμπορικὴν πολιτικὴν τοῦ ἔθνους τούτου· κατ' αὐτὴν ὅστις μετέρχεται λάθρα ναυτικὸν ἐμπόριον, ἢ ἀφοῦ διέτριψεν εἰς νῆσον ἀνήκουσαν εἰς ξένην ἐπικράτειαν, ἐπανέρχεται εἰς τὸ Οὐράνιον κράτος, καρατομεῖται, ὡς ἂν εἶχε συγκοινωνήσει μετὰ τοῦ ἐχθροῦ ἢ μετὰ τῶν ἀποστατῶν. Ἔνοχοι δὲ λογίζονται καὶ ὅλοι οἱ ἀντιβασιλεῖς, οἱ διοικηταὶ καὶ ἄλλοι ἀνώτεροι λειτουργοὶ ὅσοι δὲν ἐφρόντισαν νὰ προλάβωσι τὸ ἔγκλημα τοῦτο.

Τὸ Δ' βιβλίον τοῦ στρατιωτικοῦ ποινικοῦ κώδικος πραγματεύεται περὶ ἵππων καὶ φορτηγῶν ζώων ἀνηκόντων εἰς τὸ κράτος, καὶ ὁρίζει μετ' ἀξιοσημειώτου ἀκριβείας τὸν βαθμὸν τῆς ἐνοχῆς τῶν ἐπιστατῶν αὐτῶν. Ἐὰν ἵππος, κτῆνος κερασφόρον, κάμηλος, ἡμίονος ἢ ὄνος ἐκ τῶν ἀνηκόντων εἰς τὸ δημόσιον, πληγωθῇ ἕνεκα κακῆς προσαρμογῆς τῶν ἐφιππείων ἢ τῶν φαλάρων, ὁ ἐπιστάτης καταδικάζεται εἰς μαστίγωσιν ἀνάλογον πρὸς τὴν βαρύτητα τῶν πληγῶν. Ἐὰν τὸ ζῶον τήκεται δι' ἔλλειψιν τροφῆς ἀρκετῆς καὶ ἁρμοδίας, ὁ ἐπιστάτης ὁ ἐπιτηρῶν δέκα ἕως ἑκατὸν ζῶα, καταδικάζεται εἰς βαμβοῦ. Ἐὰν δὲ δέκα ἐπιστάται φωραθῶσιν ἔνοχοι, ἡ ἐνοχὴ ἀναβαίνει μέχρι τοῦ ἀνωτέρου αὐτῶν. Παρατηρητέον δὲ ὅτι τὸ κατὰ τὴν ἐπιβολὴν τῆς ποινῆς ἱεραρχικὸν τοῦτο, οὕτως εἰπεῖν, σύστημα, ἐπικρατεῖ εἰς τὸν κινεζικὸν κώδικα.

Ὁ φονεύων ἢ τραυματίζων ζῶον ἀνῆκον εἰς ἰδιώτην, τιμωρεῖται διὰ σωματικῆς ποινῆς ἀμέσως καὶ ὑποβάλλεται εἰς πρόστιμον· ἀλλ' ἡ ποινὴ διαφέρει κατὰ τὸ εἶδος, τὰς περιστάσεις, καὶ τὰς μεταξὺ τοῦ ἐγκαλοῦντος καὶ τοῦ ἐγκαλουμένου σχέσεις. Ὁ κύριος ἵππου ἢ καμήλου δὲν ἔχει τὴν ἄδειαν νὰ φονεύσῃ ταύτην ἢ ἐκεῖνον ἄνευ τῆς συγκαταθέσεως τῆς κυβερνήσεως. Σημειωτέον ἐνταῦθα ὅτι οἱ Κινέζοι ἔχουσι διατάξεις παραπλησίας πρὸς τὰς ἡμετέρας περὶ τῶν ἐπικινδύνων ζώων. Ὁ ἔχων τοιαῦτα ἀμελῶν δὲ νὰ τὰ δέσῃ ἢ νὰ τὰ καταδείξῃ διὰ σημείου γνωριστικοῦ, ἢ νὰ φονεύσῃ τὸν λυσσῶντα σκῦλόν του, μαστιγοῦται. Ἐὰν δὲ τὸ ζῶον φονεύσῃ ἢ πληγώσῃ τινά, ὁ κύριος αὐτοῦ καταδικάζεται εἰς πρόστιμον ὡς ἔνοχος ἀκουσίου φόνου ἢ αἰκιῶν.

Ἄλλο βιβλίον τοῦ κώδικος ὁμιλεῖ περὶ ταχυδρομείων καὶ ἐπιστολῶν. Ἂν καὶ μόνον διὰ τὴν ἀνταπόκρισιν τῆς κυβερνήσεως συνεστήθησαν τὰ ταχυδρομεῖα, οὐχ ἧττον ὅμως ἔχουσι μεγίστην σημαντικότητα· μάλιστα ἐτελειοποιήθησαν ὅσον εἶναι ἀδύνατον νὰ τὸ ὑποθέσῃ τις ἔχων ὑπ' ὄψιν τὴν ἀπέραντον ἔκτασιν τοῦ κράτους, τὴν ἀνωμαλίαν τοῦ ἐδάφους, τὰ ὄρη, τὰς λίμνας, τὰ τέλματα, τὰς ἀμμώδεις ἐρήμους καὶ τὰ μεγάλα δάση. Ἂν καὶ τὸ μεταξὺ Πεκίνου καὶ Καντὼν διάστημα εἶναι ἐπέκεινα τῶν 400 λευγῶν, τὰ ἔγγραφα ὅμως τῆς κυβερνήσεως φθάνουσιν ἀπὸ τῆς μιᾶς εἰς τὴν ἄλλην πόλιν ἐντὸς δώδεκα ἡμερῶν. Οἱ στρατιῶται οἱ στελλόμενοι ὡς ταχυδρόμοι πρέπει ἐντὸς εἰκοσιτεσσάρων ὡρῶν νὰ διατρέχωσι 300 λὲ, ἢ 35 περίπου λεύγας. Τιμωροῦνται δὲ ἐὰν βραδύνωσι μίαν καὶ ἡμίσειαν ὥραν τὴν ἡμέραν.

Ὁ μεσολαβῶν ἐπιστολὴν περιέχουσαν παράπονα ὑπηκόου, εἴτε πολιτικὸς εἴτε στρατιωτικὸς εἶναι, τιμωρεῖται διὰ θανάτου. Ἡ αὐστηρότης δὲ αὕτη σκοπὸν ἔχει νὰ ἐμποδίσῃ πᾶσαν πρᾶξιν αὐθαίρετον κατὰ τῶν διοικουμένων.

Ὅσοι στελλόμενοι εἰς ὑπηρεσίαν βραδύνωσι νὰ ἐκτελέσωσι τὴν παραγγελίαν μαστιγοῦνται· ἀποκεφαλίζονται δὲ ἐὰν διὰ τὴν ἀμέλειαν αὐτῶν ἀποτύχῃ στρατιωτικὸν ἐπιχείρημα, ἀδιάφορον ἐὰν κατὰ λάθος ἢ ἀπὸ σκοποῦ ἐφέρθησαν οὕτω πως. Ἐὰν ἡ ἐπιστολὴ ἔχῃ ψευδῆ ἐπιγραφὴν, ἡ εὐθύνη ἀποδίδεται εἰς τὸν ἐπιγράψαντα.

Εἰς ἄλλο κεφάλαιον γίνεται λόγος περὶ τῶν δικῶν ὅσαι καταγινώσκονται εἰς ἀξιωματικοὺς καὶ ἄλλους ὑποχρεοῦντας τοὺς κατοίκους νὰ σηκόνωσι τὰ φορεῖά των. Ἐὰν ἰδιῶται ὑποχρεώσωσι γεωργοὺς ἢ ἐργάτας εἰς τὸ νὰ σηκώσωσι τὰ φορεῖά των καὶ δὲν τοὺς πληρώσωσι, καταδικάζονται εἰς μαστίγωσιν ὡς καὶ οἱ ἀξιωματικοί, καὶ ἀποζημιοῦσιν αὐτούς. Ἡ διάταξις αὕτη εἶναι εὐεργετικωτάτη πρὸς τοὺς χωρικούς· διότι μόνος ὁ φόβος σωματικῆς ποινῆς εἶναι ἱκανὸς νὰ προλάβῃ κατάχρησιν, τῆς ὁποίας καὶ οὕτω καθίστανται ὑπεύθυνοι οἱ ἰσχυροί.

Ἰδοὺ ἐν συνόψει τὰ οὐσιωδέστερα τοῦ ποινικοῦ κώδικος τῶν Κινέζων. Ὑπάρχει καὶ ἄρθρον ἀπαγορεῦον πρὸς τοὺς ἐγχωρίους ἐμπόρους τὸ νὰ πωλῶσί τι πρὸς τὰ μέλη τῶν ξένων πρεσβειῶν ἢ καὶ ν' ἀγοράζωσι παρ' αὐτῶν· ἀλλὰ καὶ ὁ ἀριθμὸς τῶν ἐν ταῖς πρεσβείαις εἶναι ὡρισμένος· ἡ τοῦ Σιὰμ μόνον εἰκοσιὲξ ἠμπορεῖ νὰ ἔχῃ, αἱ τῶν Εὐρωπαϊκῶν δυνάμεων, πρὸ τῆς τελευταίας τοὐλάχιστον συνθήκης, εἰκοσιδύο, καὶ αἱ τῶν λοιπῶν ἐθνῶν εἴκοσι.

ΣΕΡΒΙΑ.

—ooo—

Ἀπὸ τῆς συστάσεως αὐτῆς ἡ Π α ν δ ώ ρ α (*) *ἔσπευσε νὰ προσαγορεύσῃ τὴν Σερβίαν ὡς ἀδελφὴν τῆς Ἑλλάδος, ἀδελφὴν οὐ μόνον ὁμόθρησκον καὶ ὁμοιοπαθῆ, ἀλλὰ καὶ ὁμοίους ἀγῶνας καταβαλοῦσαν ὑπὲρ τῆς ἰδίας ἐλευθερίας. Καὶ ἡ Ἑλλὰς, καὶ ἡ Σερβία, πόνους μὲν ἔχουσαι εὐτελεῖς, ἀγάπην ὅμως ἔνθερμον πρὸς τὴν πατρίδα, ἐπὶ μακρὸν χρόνον πολεμήσασαι κατετρόπωσαν καὶ αἱ δύο ἐχθρὸν μέγαν καὶ φοβερόν· ἂν δὲ ἡ δευτέρα δὲν εὐτύχησεν ὡς καὶ ἡ πρώτη νὰ ἀνακτήσῃ ἐντελῆ τὴν ἀνεξαρτησίαν αὐτῆς, οὐχ ἧττον ὅμως ἐφρόντισε νὰ παρασκευασθῇ καὶ νὰ ῥυθμίσῃ ἑαυτὴν μετὰ τοσαύτης φρονήσεως καὶ δεξιότητος, ὥστε κατὰ τὴν ἐπικειμένην συζήτησιν τῶν κατὰ τὴν Ἀνατολὴν, ἡ φωνὴ αὐτῆς, εἰ καὶ μικρᾶς, θέλει βεβαίως ἀκουσθῆ καὶ ὑπὸ τῶν μεγάλων καὶ ἰσχυρῶν μετὰ σεβασμοῦ.*

Τῶν πρὸς τὴν Σερβίαν συμπαθειῶν τῶν Ἑλλήνων ἐνθερμότατος ἀντιπρόσωπος ὑπῆρξε κατὰ τὰς ἀρχὰς τῆς ἐνεστώσης ἑκατονταετηρίδος Γεωργάκης ὁ Ὀλύμπιος, ὅστις, ὡς γνωστὸν, μετὰ τὴν καταστροφὴν τῶν ἀρχηγῶν αὐτοῦ, τῶν περιφήμων Λαζέων, κατέφυγεν εἰς τὴν Σερβίαν, καὶ ἠγωνίσθη ἡρωϊκῶς ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας αὐτῆς μετὰ τοῦ ἀνδρείου Χαϊδουτ-Βέλκου. Τοιαύτην δὲ ἀνδρίαν καὶ σύνεσιν ἐδείκνυε κατὰ τὰς μάχας ὁ Ὀλύμπιος, ὥστε ἐθαυμάζετο ὑπὸ τῶν Σέρβων· καὶ ὅτε τραυματισθεὶς ὁ Βέλκος ἠσθάνθη τὸν θάνατον ἐπικείμενον, παρήγγειλε τὴν ἰδίαν σύζυγον νὰ λάβῃ εἰς ἄνδρα τὸν συστρατιώτην αὐτοῦ, τὸν Ὀλύμπιον τοῦτον. Γνωστὸν δὲ πρὸς τούτοις ὅτι ὁ Ἕλλην ἥρως ἐξεπλήρωσε τὴν ἐπιθυμίαν τοῦ ἀποθανόντος φίλου, καὶ ὅτι μετὰ ταῦτα ἐγένετο ἐκου-

(1) Ὅρα Δ'. Τόμ. Π α ν δ. Φυλλάδ. Κ', σελ. 474.

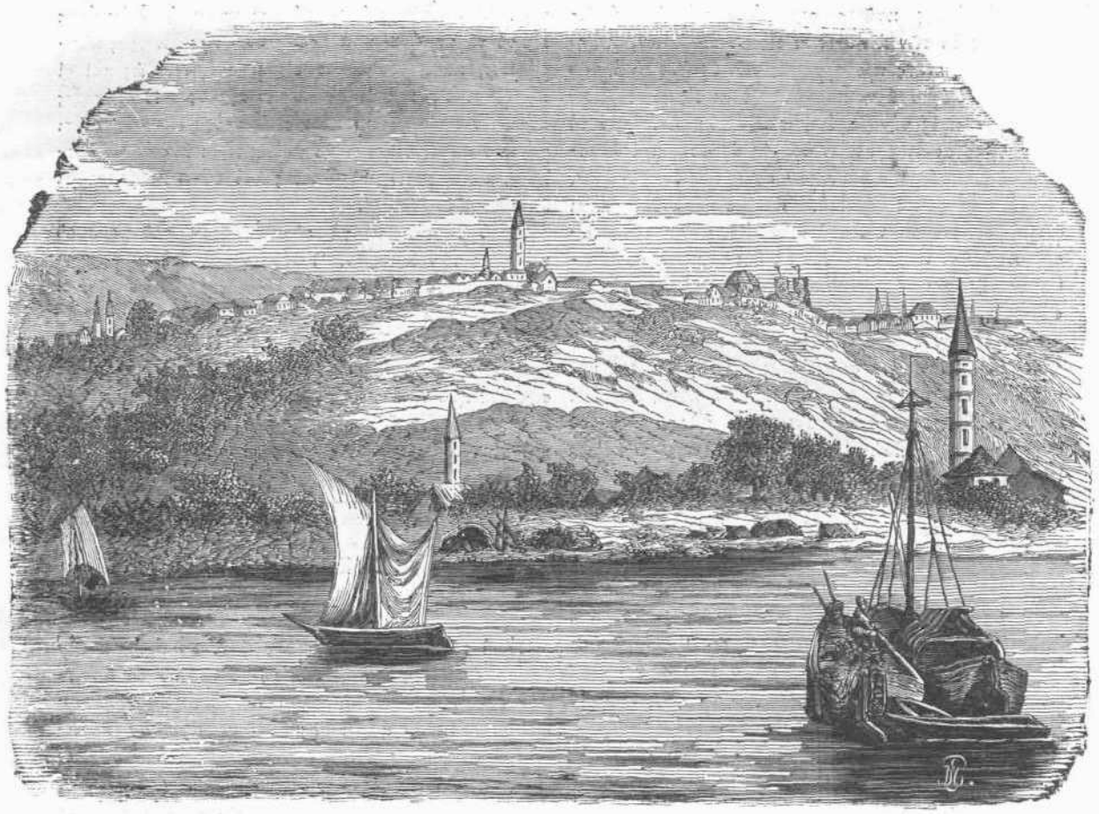

Βελιγράδιον.

σίως ἐν Βλαχίᾳ παραράλωμα τοῦ πυρὸς ἶνα τηρήσῃ, ὡς εἶπε, τὸν ὑπὲρ πατρίδος ὅρκον αὐτοῦ (1).

Τῶν συμπαθειῶν τούτων πιστὸς διερμηνεὺς ὑπάρχει καὶ σήμερον ὁ ἡμέτερος Κ. Α. Μαράκης. Πλὴν τῶν ἰδιαιτέρων αὐτοῦ ἐνεργειῶν, τῶν ὁποίων γενναῖος ἔσεται ὁ καρπὸς, προσπαθεῖ καὶ τὴν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν νὰ καταστήσῃ κοινοτέραν εἰς τὴν Σερβίαν, πεποίθησιν ἔχων ὅτι ἡ γνῶσις αὐτῆς θέλει ἐπαυξήσει τοὺς δεσμοὺς οἵτινες συνδέουσι τὰ δύο ἔθνη. Γινώσκομεν δὲ ὅτι κατὰ προτροπὴν τοῦ φιλογενεστάτου τούτου συμπολίτου, ἡ Ἑλληνικὴ εἰσήχθη εἰς τὰ ἐν Σερβίᾳ σχολεῖα, καὶ ὅτι πρὸς εὐχερεστέραν ἐπίτευξιν τοῦ σκοποῦ πολλὰ βιβλία ἐκ τῶν ἐνταῦθα ἐκδιδομένων, μάλιστα ἐκ τῶν ἐκλεκτοτέρων, προμηθευθεὶς ἀδρᾷ δαπάνῃ ἔστειλεν εἰς Σερβίαν.

Ἐκ τῶν δύο παρατιθεμένων εἰκόνων ἡ μὲν πρώτη παριστᾷ τὸ Βελιγράδιον, ἡ δὲ δευτέρα τὸ ἐσωτερικὸν οἰκίας Σερβικῆς.

Τὸ Βελιγράδιον κατέχεται σήμερον, ὡς γνωστὸν, ὑπὸ φρουρᾶς Ὀθωμανικῆς, τῆς ὁποίας τὴν ἀπομάκρυνσιν ἐζήτησεν ἐσχάτως ἡ Σερβικὴ κυβέρνησις. Κείμενον μεταξὺ τοῦ Δουνάβεως καὶ τοῦ Σάβα, θημίζεται ὡς μία τῶν ὡραιοτέρων θέσεων τῶν μερῶν ἐκείνων. Οἱ ἄνθρωποι ὅμως προτιμήσαντες νὰ μεταβάλωσι τὰ κάλλη τῆς φύσεως εἰς ὀχυρώματα πολέμου καὶ αἵματος, ἀνήγειραν ἐκεῖ φρούριον τὸ ὁποῖον λέγεται δυσκαταμάχητον. Ἐπὶ πολλὰς δὲ ἑκατονταετηρίδας Ἕλληνές τε καὶ Πολωνοὶ καὶ Τοῦρκοι καὶ Γερμανοὶ καὶ Ῥῶσσοι καὶ βάρβαροι συνεπλάκησαν περὶ αὐτό.

Πλὴν τοῦ Βελιγραδίου ἡ Σερβία ἔχει καὶ ἄλλας πόλεις ἀξιολόγους, τὴν Νίσσαν, τὴν Οὐσίξαν, τὴν Νοβιπαζὰρ καὶ τὴν Κρουσεύατς, ὅπου συγκροτεῖται τὴν ὥραν ταύτην ἐθνικὴ συνέλευσις. Ὁ ὅλος δὲ ἀριθμὸς τῶν κατοίκων αὐτῆς δὲν ὑπερβαίνει τὰς 850 - 900,000 χιλιάδας.

(1) Ταύτας καὶ ἄλλας λεπτομερεῖς εἰδήσεις περὶ τοῦ ἥρωος Γ. Ὀλυμπίου ζήτει εἰς τὸ ἐσχάτως ἐκδοθὲν ἐν Παρισίοις πόνημα τοῦ φιλογενεστάτου Κ. Τριαντοφύλλου Μπάρτα ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν «Ἀναμνήσεις Φιλοπάτριδος.» Περὶ τοῦ πονήματος τούτου θέλομεν ἐμιλήσει προσεχῶς.

ΣΟΦΟΥ ΑΓΩΝΙΑ.

Διήγησις ἱστορική (*).

—ooo—

Ἑπτὰ ἔτη παρῆλθον μετὰ τὸν θάνατον τοῦ σοφοῦ

(1) Ἐκ τοῦ Ἀγγλικοῦ. Ὅρα τὴν ἐν τῷ φυλλαδ. 245 σελ. 114 τοῦ ΙΑ'. τόμ. ὑποσημείωσιν.

Ἐσωτερικὸν οἰκίας Σερβικῆς. (σελ. 258.)

καὶ ἀξιεράστου Ἐ... Ὁ μὲν βίος του, ἀφιερωθεὶς ὅλως εἰς τὴν μελέτην, ὑπῆρξεν εἰρηνικὸς, γαλήνιος, σιωπηλὸς, διὸ καὶ ἀφῆκεν ὀλίγας ἀναμνήσεις· τὸ δὲ ὄνομά του, ἀναγραφὲν, μετὰ θάνατον, εἰς τὸν νεκρολογικὸν κατάλογον τῶν ἐφημερίδων καὶ τῶν βιογραφιῶν, δὲν διεθρυλλήθη ὡς πολλῶν ἄλλων πολὺ κατωτέρων αὐτοῦ. Τὰ ἔργα του ἦσαν ταπεινά· δὲν ἐπλησίαζε τοὺς μεγιστᾶνας, οὔτ' ἐθήρευε τὴν εὔνοιαν αὐτῶν, οὐδὲ ἀπὸ τὴν τύχην ἐζήτει τιμὰς καὶ πλούτη. Οἱ σοφοὶ, μετὰ τῶν ὁποίων εἶχε δικαίωμα νὰ ταχθῇ, ἐπεσκίασαν ἀκόπως ἐφάμιλλον μισοῦντα τὴν ῥαδιουργίαν, μήποτε ἐρίζοντα μήτε περὶ χρυσοῦ στεφάνου, μήτε περὶ δάφνης. Συνετέλεσεν ἀφανῶς εἰς τὴν σύνταξιν πολλῶν καλῶν περιοδικῶν συγγραμμάτων, εἰς ἃ διεσκορπίσθησαν καὶ ἐτάφησαν αἱ διατριβαί του· οὐδεμία δὲ στήλη ἐπιτύμβιος ἀναμιμνήσκει τὸ ὄνομά του. Τὸν ἐγνώρισα κατὰ τὴν ὥραν τοῦ θανάτου, ὥραν τρομερὰν καθ' ἣν ἐκτυλίσσεται ὁλόκληρος τοῦ ἀνθρώπου ὁ βίος, πολλάκις δὲ καὶ παρουσιάζονται τὰ φαντάσματα παρελθόντων ἀτοπημάτων καὶ διεγείρουσι τὴν τύψιν τῆς συνειδήσεως. Καὶ ἐθαύμασα τὸν ἀληθινὸν ἐκεῖνον σοφὸν, τὸν μὴ ἐκτιμηθέντα ἐκεῖνον μέγαν ἄνδρα. Τρομεραὶ ταλαιπωρίαι κατέκλυσαν τὴν ψυχήν του κατὰ τὴν τελευταίαν αὐτῆς πάλην πρὸς τὸ θνητὸν σῶμα, ἀφ' οὗ μετ' ὀλίγον θὰ ἐχωρίζετο. Ἐξεστηκὼς δὲ εἶδον τὴν οὐρανίαν ὑπομονὴν, τὸν ἀνεκτίμητον καὶ ἀφελῆ ἡρωϊσμόν του, οὗ τινος τὸ ἄγνωστον μεγαλεῖον ὑπερέβη κατ' ἐμὲ τὰ ὅρια τῆς ἀνθρωπίνης ἀφοσιώσεως. Εἴθε ὅσοι μὲ ἀναγνώσωσι νὰ συναισθανθῶσι μετ' ἐμοῦ τὸ σέβας τὸ ὁποῖον μοὶ ἐνέπνευσεν! εἴθε νὰ τιμήσωσιν, ὡς ἔπρεπε νὰ τιμήσῃ ὁ κόσμος ὅλος, τὰς κεκρυμμένας ἀρετὰς, τῶν ὁποίων τὴν ἀξίαν μόνος ὁ Θεὸς δύναται νὰ γνωρίσῃ καὶ ν' ἀνταμείψῃ δεόντως!

Τὸν εἶδον κατὰ πρῶτον εἰς ὁμήγυριν σοφῶν, συγκροτούντων ἑταιρίαν, τῆς ὁποίας ἦτο ταπεινὸν μὲν ἀλλ' ἐνεργητικώτατον μέλος. Δὲν εἶχον ποτὲ ἀκούσει τι περὶ τοῦ ἀξιοσεβάστου τούτου ἀνδρός· ὅτε δὲ εἰσῆλθεν εἰς τὴν αἴθουσαν ἔρριψα ἐπ' αὐτοῦ βλέμμα, καὶ τοιαύτη ἦτο ἡ γλυκύτης, ἡ γαλήνη, ἡ εὐφυΐα τοῦ ἤθους του, ὥστε ἐπεθύμησα νὰ τὸν γνωρίσω. Ἐβάδιζε πολλὰ κεκυφὼς καὶ βραδέως, καὶ εἰς τὸ ἱλαρὸν καὶ ἀφελὲς πρόσωπόν του ἔβλεπες τελείαν ἔλλειψιν πάσης ὁποιαςδήποτε ἀξιώσεως καὶ εὐμένειαν κατανύγουσάν σε. Ὅτε ἐκάθησεν ὁ πρόεδρος (2) ὁ Ἐ... ἀπεκάλυψε τὴν κεφαλὴν, ὁλόκληρον οὖσαν φαλακρὰν· ὀλίγαι μόνον τρίχες λευκωποὶ περιεζώννυον ὡς ἀργυροῖ κροσσοὶ τὸ στιλπνὸν κρανίον του· μοὶ ἐφάνη ἄλλος ἀπόστολος. Ἐφόρει δὲ πλατὺν καὶ μακρὸν ἐ-

(2) Εἰς τὴν Ἀγγλίαν αἱ ἑταιρίαι τῶν σοφῶν τηροῦσι τὰς αὐτὰς διατυπώσεις τῶν πολιτικῶν σωμάτων.

πενδύτην. Ἀπέβαλε τὰ χειρόκτιά του, ἔθετο αὐτὰ ἐπὶ τῆς σφαίρας τῆς δρυΐνης ῥάβδου του, ἐστήριζε τὸν πώγωνα ἐπ' αὐτῆς, καὶ οὕτω καθήμενος ἤκουε μετὰ προσοχῆς τοὺς ῥήτορας· ζητῶν δὲ καὶ αὐτὸς ἐνίοτε τὸν λόγον ὑπέβαλλε παρατηρήσεις ὀρθὰς μὲν καὶ σοφὰς πάντοτε, πρωτοτύπους δὲ καὶ ἀπηλλαγμένας κενοσπουδίας καὶ σοφιστικότητος.

— Ποῖος εἶναι, ἠρώτησά τινα τῶν φίλων μου, ὁ γέρων ἐκεῖνος οὗ τινος τὸ ἦθος φαίνεται τόσον σεβάσμιον, σεμνὸν καὶ ἀφελές; Κανεὶς δὲν τὸν ὁμιλεῖ. Καὶ ἐνῷ ἀνησυχία καὶ ταραχὴ ἐπικρατοῦν περὶ αὐτόν, αὐτὸς μένει ἀτάραχος· τὸν γνωρίζεις; εἶναι φίλος σου; πῶς ὀνομάζεται;

— Φίλε μου, ἀπεκρίθη ὁ εὐφυὴς ἀνὴρ τὸν ὁποῖον εἶχον ἐρωτήσει, ἡ καρδία σου δὲν σὲ ἀπάτησε παραστήσασα ὡς ὑποκείμενον σεβασμοῦ τὸν σοφὸν ἐκεῖνον. Εἶναι τῳόντι ἀληθινὸς φιλόσοφος. Ἡ ὑγεία του χειροτερεύει ἡμέρᾳ τῇ ἡμέρᾳ, καὶ ἡ ὑπὲρ αὐτοῦ δόξα δὲν εἶναι πολλὰ γενική. Καὶ ἐπειδὴ οὔτε ἐπιθυμίας οὔτε φιλοδοξίαν ἔχει, δὲν εὐνοεῖται σχεδὸν ἀπὸ κανένα, καὶ, ὡς ὀρθῶς ἐπαρατήρησες, κανεὶς δὲν τὸν ὁμιλεῖ καὶ κανεὶς δὲν τὸν περιποιεῖται, διότι δὲν ἔχουν τί νὰ ἐλπίσουν ἀπὸ αὐτόν.

— Ὁ χαρακτὴρ αὐτὸς, εἰς τὸν αἰῶνά μας, εἶναι πολλὰ σπάνιος, καὶ διὰ τοῦτο σὲ παρακαλῶ νὰ μὲ προμηθεύσῃς τὴν γνωριμίαν του.

— Εὐχαρίστως, ὁ Ἐ... εἶναι πολλὰ γλυκύς. Ἐσπούδασε τοὺς ἀνθρώπους καὶ δὲν εἶναι μισάνθρωπος· τήκεται ἀεννάως, καὶ ὅμως δὲν παραπονεῖται. Οἱ ἀντίζηλοί του τὸν ἀφίνουν ὀπίσω καθ' ἑκάστην, ἀλλ' αὐτὸς τοὺς ἀφίνει νὰ τρέχουν κατόπιν τῆς τύχης, καὶ περιορίζεται εἰς τὰ ἔργα του καὶ εἰς τὸ νὰ κάμῃ τὸ καλόν.

— Ὁ Φραγκλῖνος καὶ ὁ Σωκράτης μόλις ὁμοιάζουν τὴν θαυμαστὴν εἰκόνα τὴν ὁποίαν ζωγραφίζεις.

— Ἴσως· διότι ἐὰν ἐξετάσωμεν μὲ προσοχὴν τὸν βίον καὶ τὰ συγγράμματα τῶν δύο τούτων μεγάλων ἀνδρῶν, θ' ἀνακαλύψωμεν κρᾶμά τι φιλοδοξίας, διδούσης μὲν εἰς τὰς ἀρετάς των περισσοτέραν ἐνέργειαν καὶ λάμψιν, τὴν ὁποίαν ὅμως πρέπει νὰ ἔχῃ ὑπ' ὄψιν ἡ μεταγενεστέρα ἱστορία ὅταν ἐκτιμᾷ τὴν δόξαν των. Ἀλλ' ὁ Ἐ..., τοῦ ὁποίου τὸ πλεῖστον μέρος τῆς ὑπάρξεως κατεβασάνισαν τρομερώτατα παθήματα φυσικὰ, εἶχεν ἀδιακόπως κατὰ νοῦν πῶς νὰ ζήσῃ ὡς σοφὸς καὶ νὰ κρύψῃ τὰς ἀρετάς του. Ἡ περιουσία του δὲν εἶναι μεγάλη, ἀρκετὴ ὅμως ὥστε ν' ἀποκτήσῃ δι' αὐτῆς καί τι πλέον τοῦ ἀναγκαίου. Ἡ θυγάτηρ του βλέπει κατ' ἔτος αὐξανομένην, χάρις εἰς τὴν οἰκονομίαν τοῦ πατρός της, τὴν προῖκά της, ἥτις θὰ τὴν προστατεύσῃ κατὰ τῶν τρικυμιῶν τοῦ κόσμου. Ὁ Ἐ... ἔχει πρὸς τοῖς ἄλλοις τὴν ἰδέαν ὅτι ζητῶν τις νὰ ἀναπληρώσῃ διὰ τῆς τέχνης τὰ δῶρα τῆς φύσεως, ὑβρίζει τὸν Θεὸν ὅστις ἔδωκεν εἰς ἡμᾶς τόσους ἄλλους τρόπους εὐχαριστήσεως. Ἐνόσῳ ἠμποροῦμεν, μὲ εἶπε πολλάκις, να μεταχειριζώμεθα τοὺς πόδας μας, τί ἔχομεν ἀνάγκην ἁμάξης; ὑβρίζομεν τὴν φύσιν. Ἀσθενεῖς καὶ θνητοὶ ὅπως εἴμεθα, διὰ τί νὰ προστρέχωμεν εἰς τὰ ἐπίπλαστα ταῦτα μέσα, τὰ ὁποῖα καθιστοῦν μὲν, ἂν θέλετε γλυκυτέραν τὴν ζωὴν, ἀλλὰ καὶ πικρότερον τὸν θάνατον;

— Ὁ φίλος σου σκέπτεται ὅπως καὶ ὁ διδάκτωρ Τζόνσον, ὁ ὁποῖος ἔλεγεν εἰς τὸν Γαρρίκ· — Ἔχε τὸν νοῦν σου! ἔχε τὸν νοῦν σου! Στολίζεσαι, μυρίζεσαι, αὐξάνεις τὴν ποσότητα τῶν ἀπολαύσεών σου! ἡ ὥρα ὅμως τοῦ θανάτου σου θὰ γίνῃ διὰ τοῦτο τρομερωτέρα.

— Θὰ ἰδῆς μὲ ποίαν αὐστηρότητα ἐπραγματοποίησεν ὁ φίλος μου τὸ ἀξίωμα τοῦτο· τὰ ἔπιπλά του ὅλα εἶναι ἀπὸ ξύλον δρυός· ἐξώρισεν ἀπὸ τὴν οἰκίαν του ὅλα τὰ περιττὰ καὶ τὰ πολυτελῆ, ἐνῷ ἠμπορεῖ νὰ τ' ἀποκτήσῃ χωρὶς κανεὶς νὰ τὸν κατακρίνῃ, διότι ἐγήρασε καὶ πάσχει πολύ.

— Μήπως μιμούμενος οὕτω τὸν Διογένην καὶ τὸν Ρουσσώ, δὲν εἶναι πάντη ἐλεύθερος ἀλαζονείας, ἢ δεισιδαίμονός τινος διαθέσεως πρὸς τὸν ἀσκητικὸν βίον; Ἐπειδὴ τὸν γνωρίζεις θὰ ἠξεύρῃς.

— Διόλου· ἡ ἀρετὴ τοῦ φίλου μου εἶναι ἁπλῆ καὶ σεμνή. Εἶναι εὐσεβὴς, καὶ μόνη ἡ θρησκεία εἶναι ἱκανὴ νὰ τὸν δώσῃ ὑπομονὴν καὶ δύναμιν ὥστε νὰ ὑποφέρῃ τοιούτους πόνους. Ποτὲ δὲ δὲν ὑπέπεσεν εἰς ὑπερβολάς. Ὁ Διογένης ἦτον ἀλαζὼν ἐπιδιώκων δόξαν διὰ τοῦ κυνισμοῦ.

— Αἱ σχέσεις λοιπὸν μὲ τοιοῦτον ἄνδρα θὰ ἦναι πολυτιμότατα.

— Μάλιστα, καὶ καθ' ἡμέραν τὸ αἰσθάνομαι. Ὁ Ἐ... φαίνεται βελτιούμενος μὲ τὴν ἡλικίαν· τὸ γῆρας, οἱ σωματικοὶ πόνοι, οἱ ὁποῖοι παροξύνουν συνήθως καὶ διαστρέφουν τὸν χαρακτῆρα τοῦ ἀνθρώπου, αὐξάνουν ἐξ ἐναντίας τὴν γλυκύτητα τοῦ ἤθους τοῦ Ἐ... καὶ προσθέτουν νέον ἡρωϊσμὸν εἰς τὰς δυνάμεις τῆς ψυχῆς του. Πρὸ πέντε ἐτῶν ἀπέθανεν ἡ σύζυγός του τὴν ὁποίαν ἠγάπα καθ' ὑπερβολήν· ἔκτοτε δὲν αἰσθάνεται τὴν ἐλαχίστην κλίσιν πρὸς τὴν ζωήν. Ἐὰν δὲ δὲν διέκοψε τὰς χυμικὰς καὶ φυσικὰς μελέτας του, τὰς ἐξακολουθεῖ μᾶλλον καθ' ἕξιν· ἡ ὑγεία του εἶναι ἐλεεινή· θὰ μάθῃς τί ὑποφέρει ἐὰν φιλιωθῇς μὲ αὐτὸν καὶ τὸν ἐξετάσῃς ὡς ἰατρός. Ἔλα νὰ σὲ παρουσιάσω πρὶν ἀναχωρήσῃ καὶ ἐπειδὴ εἶναι ψύχρα ἐμβαίνομεν εἰς τὸ ὄχημά μου.

Ἀλλ' ἡ περιγραφὴ αὕτη ἥτις διὰ τὴν ἐντέλειαν τοῦ ἐξεικονιζομένου ἐφαίνετο φαντασιώδης, ἦτο κατωτέρα τοῦ πράγματος· ἀφέλεια, χάρις, πνεῦμα σπουδαῖον μὲν ἀλλὰ ζωηρὸν καὶ ἐπαγωγὸν, ἀνακαλοῦν εἰς τὴν μνήμην τὸ εἰρωνικὸν τοῦ Φραγκλίνου, σκέψις καὶ μελαγχολία, εὐμένεια ἄπειρος, ταῦτα πάντα ἐσαγήνευον τὰς καρδίας ὅλων ὅσοι ἐπλησίαζον τὸν φιλόσοφον. Πολὺ δὲν παρῆλθε καὶ ἡ ἀμοιβαία ἡμῶν φιλία κατέστη εἰλικρινεστάτη.

Εἰς τὸ Λαμπέθ, εἰς τὰ ἀρχαῖα ἐκεῖνα προάστεια τῶν ὁποίων τὸ γῆρας ἐσεβάσθησαν αἱ ἐπισκευαὶ καὶ ἡ πολυτέλεια τῶν προτέρων χρόνων, εὑρίσκεται οἰκία κατοικηθεῖσα ὑπὸ Ἐρρίκου τοῦ Η'. Αἱ θύραι εἶναι χαμηλαὶ καὶ ὑψηλὰ τὰ παράθυρα, μεγάλαι λεῦκαι κυματίζονται περὶ τὴν θύραν. Ὅταν ὁ ἥλιος προσβάλλῃ δύων τοὺς μικροὺς ὑάλους, καὶ ἀναδεικνύῃ τὸ σκιόφω; ὅλων τῶν λεπτῶν γοτθικῶν ἐκείνων γλυφῶν, ἡ γηραιὰ οἰκία μεταβάλλεται εἰς θέαμα ἄξιον καὶ ἀρχαιολόγου καὶ ποιητοῦ. Εἰς ταύτην κατῴκει ὁ Ἐ... μετὰ τῆς θυγατρός του Ἔμμας καὶ τοῦ γέροντος Ἰωσήφ. Ὁ Ἰωσὴφ οὗτος ἦτο τύπος τῶν παλαιῶν ὑπηρετῶν· συνωφρυοῦτο, ἱλαρύνετο, καὶ τὸ ἡγεμονικόν του ἦθος ἔλεγεν ὅτι ἀμετακίνητος ἦτο ἡ θέσις του. Ἐγίνωσκε καλῶς τὸν μηχανισμὸν τῶν ἐργαλείων, τὸν τρόπον τοῦ καθαρίζειν αὐτὰ, τὰς χημικὰς παρασκευὰς, καὶ ἐβοήθει τὸν κύριόν του, διαβαίνων πρὸς τοῖς ἄλλοις ἐπιτηδείως καὶ μεταξὺ εὐθραύστων ἀγγείων. Πάντα ἦσαν ἐναρμόνια εἰς τὴν οἰκίαν ἐκείνην· ἡ ἀρχαιότης τῆς ἀρχιτεκτονικῆς, ἡ ἁπλότης τῶν σκευῶν, ἡ γλυκύτης τοῦ οἰκοδεσπότου, ἡ μεγαλοφροσύνη τοῦ γέροντος Ἰωσὴφ, καὶ ἡ ἀθωότης τῆς νέας Ἔμμας.

Ὑπὲρ τὴν ἑστίαν τῆς αἰθούσης ἐκρέματο ἰταλικὴ εἰκὼν παριστάνουσα τὴν Σταύρωσιν τοῦ Σωτῆρος. Ὁ ζωγράφος εἶχεν ἐντυπώσει εἰς τὸ μέτωπον καὶ τὴν ἄλλην ὄψιν τοῦ Χριστοῦ τοιαύτην ἀγωνίαν, ὥστε ἐσπαράσσετο ἡ καρδία τοῦ προσηλοῦντος τὸν ὀφθαλμὸν εἰς αὐτήν. Ὁ Χριστὸς ἀνύψου πρὸς οὐρανὸν τοὺς καθιγμαγμένους καὶ ὑγροὺς ὀφθαλμούς του, καὶ ἐφαίνετο ζητῶν ν' ἀρυσθῇ δύναμιν ἀπὸ τοὺς κόλπους τοῦ πατρός του ἐναντίον τῆς ὑπερβαλλούσης ὀδύνης. Ἡ Ἔμμα, πρὸς τὴν ὁποίαν πολλάκις εἶχον ὁμιλήσει περὶ τῆς εἰκόνος αὐτῆς, ἤλλαζε πάντοτε τὴν ὁμιλίαν, καὶ ἐφαίνετο λυπημένη ἐὰν ἐζήτουν νὰ ἐπαναλάβω αὐτήν.

— Μὴν ἐρωτᾷς τὴν Κ. Ἔμμαν περὶ τῶν ὀδυνηρῶν αἰσθημάτων τὰ ὁποῖα διεγείρει εἰς τὴν καρδίαν της ἡ εἰκὼν αὐτὴ, μὲ εἶπέ ποτε μὲ ταπεινὴν φωνὴν παρούσης τῆς νέας ὁ Κ. Δ... ὁ εἰσαγαγών με εἰς τὴν οἰκίαν εἰκείνην. Ὁ φίλος μου ἐνόμιζεν ὅτι δὲν τὸν ἤκουεν ἡ Ἔμμα· ἀλλ' αὐτὴ ἥτις εἶχεν ἀκούσει· — Ἀλλοίμονον! εἶπε, στραφεῖσα πρὸς τὸν Δ..., ἠξεύρετε ὅτι μὲ ἀνενθυμίζει τὰ παθήματα τοῦ πατρός μου. Τὸν εἴδατε πολλάκις κυλιόμενον εἰς τὸν τάπητα τοῦτον, καὶ ἀτενίζοντα τὴν εἰκόνα καὶ ἐπικαλούμενον αὐτὴν διὰ νὰ πραΰνῃ τοὺς πόνους του, ἢ τούλάχιστον νὰ τὸν ἐνισχύσῃ· τὸν ἠκούσαμεν λέγοντα· « Θεέ μου! Θεέ μου! τὰ παθήματά σου ὑπῆρξαν τρομερώτερα! Δός με δύναμιν! »

Καὶ ἔκλαιεν ἡ Ἔμμα.

Ἐπειδὴ δὲ τὴν ἐκάλεσαν διά τινα ὑπόθεσιν, ἠρώτησα τὸν φίλον μου τί ἐσήμαινον ὅσα εἶπε.

— Πρὸ εἰκοσιπέντε χρόνων, μὲ ἀπεκρίθη, ὁ ταλαίπωρος Ἐ... πάσχει δεινότατα.

— Δὲν τὸ ἐφαντάσθην ποτέ· τὸ ἦθός του μὲ φαίνεται ἥσυχον καὶ ἀτάραχον· πῶς λοιπὸν νὰ ὑποπτευθῶ ὅτι πάσχει τόσον πολύ;

— Θαῦμα καὶ τοῦτο τῆς φιλοσοφίας καὶ μάλιστα τῆς χριστιανικῆς. Κρῖνε ἀπὸ ὅ,τι θὰ σὲ εἰπῶ τί ὑποφέρει ὁ ταλαίπωρος. Μίαν τῶν ἡμερῶν, πρὸ εἰκοσιπέντε χρόνων, καταπονηθεὶς ἀπὸ τοὺς κόπους, ἠναγκάσθη νὰ ἱππεύσῃ. Ἦτον δὲ πλησίον τοῦ Οὐέστμινστερ ὅτε τὸ ἄλογόν του ἀνεσηκώθη, καὶ ἐκτύπησε μὲ σφοδρότητα τὴν ῥάχιν τοῦ ἀναβάτου εἰς τὴν ἄκραν ξύλου χονδροῦ, τὸ ὁποῖον ἔφερεν ἅμαξα. Ναὶ μὲν τὸ ῥαχοκόκκαλόν του δὲν ἐτυντρίφθη, ἀλλ' ἐπληγώθη δεινῶς. Ἔκτοτε περιπατεῖ, ὡς βλέπεις, πολλὰ σκυμμένος, καὶ οὔτε νὰ ἐνδυθῇ οὔτε νὰ ἐκδυθῇ ἠμπορεῖ μόνος. Τὴν νύκτα ὅλα τὰ ἄκρα του εὑρίσκονται εἰς παραλυσίαν. Τρεῖς ὧραι χρειάζονται διὰ νὰ συνέλθῃ εἰς τὸν ἑαυτόν του. Δὲν ἠμπορεῖ νὰ κοιμηθῇ εἰμὴ εἰς κλίνην ἐπιτηδες κατεσκευασμένην, κειμένην ἐγκαρσίως καὶ ὄχι ὁριζοντείως, ἡ ὁποία στρεφομένη ὡς ἡμικύκλιον ὑπὸ τὴν ῥάχιν του, προσφέρει εἰς τοὺς πόδας του στήριγμα, καὶ δὲν βιάζει τὴν ῥάχιν νὰ ἀνασηκωθῇ, διότι τότε θὰ ὑπέφερε δριμυτάτους πόνους.

— Δὲν ἐπροσπάθησαν νὰ τὸν θεραπεύσουν;

— Καὶ ἀφῆκαν ἰατρικόν; αἵματα, καυτήρια, γαλβανισμοὺς, ἠλεκτρισμοὺς, ὅλα τὰ ἐδοκίμασαν, ἀλλ' εἰς μάτην. Καθ' ἡμέραν τὸν ἐπισκέπτεται ἡ περίοδος, χωρὶς ἡ ἰατρικὴ νὰ ἠμπορῇ νὰ τὸν βοηθήσῃ. Καὶ τῆς Ἀγγλίας καὶ τῶν ἄλλων μερῶν οἱ ἰατροὶ ὡμολόγησαν ὅτι δὲν ἔχουν κανένα τρόπον διὰ νὰ τὸν ἀνακουφήσουν.

— Καὶ ἡ περίοδος εἶναι τακτική;

— Ἄτακτος. Ἐνίοτε ἔρχεται ὅταν εὑρίσκεται εἰς τὴν συνοδίαν πολλῶν ἀνθρώπων.

— Πόσον θὰ πάσχῃ! Τώρα πλέον δὲν ἀπορῶ διὰ τὴν μελανὴν ὄψιν καὶ τὸ σκάψιμόν του.

— Πιστεύεις λοιπὸν ὅτι μὲ ὅλους αὐτοὺς τοὺς πόνους ἐξακολουθεῖ τὰς ἐπιστημονικὰς ἐργασίας του, ὅτι ἐπισκέπτεται τοὺς ἀσθενεῖς καὶ τοὺς πτωχοὺς, ὅτι ἀνατρέφει τὴν κόρην του, ὅτι σηκόνεται τὸ καλοκαῖρι τὴν τετάρτην ὥραν τῆς αὐγῆς, καὶ τὸν χειμῶνα τὴν ἕκτην, καὶ ὅτι εὑρίσκει τρόπον πῶς νὰ εὐεργετήσῃ ἀκόμη τὴν ἀνθρωπότητα; Ὅποιος τὸν γνωρίζει, τὸν σέβεται καὶ τὸν τιμᾷ ὅπως τὸ πάλαι ἐσέβοντο καὶ ἐτίμων τοὺς μάρτυρας. Ποτὲ πάλη μεταξὺ ἀνθρώπου καὶ ὀδύνης δὲν ὑπῆρξε τρομερωτέρα· ποτὲ ψυχὴ δὲν ἔδειξε διαρκέστερον καὶ θαυμασιώτερον ἡρωϊσμόν.

Τὴν ἐσπέραν ἐκείνην κατεδικάσθην νὰ γείνω αὐτόπτης τῶν πόνων τοῦ Κ. Ἐ... Εἴχομεν ἀρχίσει νὰ πίνωμεν τέϊον, καὶ ἡ συνομιλία ἦτο ζωηρά. Ἐλέγομεν περὶ τῶν σχέσεων τῶν συγγραφέων πρὸς τοὺς μεγιστᾶνας, περὶ τοῦ κινδύνου καὶ τῆς δυσαναλογίας τῶν σχέσεων τούτων, περὶ τῆς ἐπιῤῥοῆς των εἰς τὰς διανοητικὰς ἐργασίας, αἵτινες ἀποκτῶσιν εὐκόλως ἐπιπολαιότητά τινα καὶ ἰδιοτέλειαν, ὅταν οἱ ἀσχολούμενοι εἰς αὐτὰς δὲν ἀνθίστανται εἰς τὴν μαγείαν τῶν μεγάλων συναναστροφῶν. Ὁ Ἐ... εἶχεν ἐκφράσει μετὰ πολλῆς εὐφυΐας ὀρθοτάτας γνώμας, ὅτε τὸν εἶδον ὠχριάσαντα. Ἀπέθετο εἰς τὴν τράπεζαν μὲ χεῖρα τρέμουσαν τὸ κύπελλόν του, κατέβη ὀλισθαίνων ἀπὸ τὸ θρανίον εἰς τὸ ἔδαφος, ἔβλιψε μὲ τὴν ἀριστεράν του τὸ κατώτερον μέρος τοῦ ῥαχοκοκκάλου του, καὶ ἀφεὶς βαθεῖς στεναγμοὺς, χωρὶς νὰ προφέρῃ οὔτε λέξιν οὔτε παράπονον, ἐκυλίσθη κατὰ γῆς, ὡς ἂν ἡ κίνησις αὕτη ἐμετρίαζε τοὺς πόνους του. Θρόμβοι ἱδρῶτος ἔπιπτον ἀπὸ τὸ πρόσωπόν του· ἡμεῖς δὲ ἐγονυπετήσαμεν παρ' αὐτόν, βλέποντες μόνον ἀλλὰ καὶ μὴ δυνάμενοι νὰ ἀνακουφίσωμεν τὸν πάσχοντα. Καὶ

ἡ μὲν κόρη του τὸν ἐνηγκαλίσθη· ἦλθε δὲ καὶ ὁ Ἰωσὴφ κρατῶν ζώνην δερματίνην, τὴν ὁποίαν ἔσφιγξε περὶ τὸν ὀσφὺν τοῦ κυρίου του, καὶ ἔπειτα ἔθετο καὶ τὰς δύο χεῖρας εἰς τὸ μέρος τοῦ πόνου. Καὶ ποτὲ μὲν τὰ μέλη τοῦ πάσχοντος συνεστέλλοντο, ποτὲ δὲ ἠνοίγοντο. Ὁ Ἐ... ἔδραξε τὸν τάπητα σπασμωδῶς, ὕψωσε βλέμμα ἱκετευτικὸν πρὸς τὴν εἰκόνα τοῦ Χριστοῦ, ἐδάκρυσε καὶ ἤνωσε τὰς χεῖρας ὡς ἂν παρεκάλει τὸν Θεὸν νὰ τὸν σώσῃ. Μόνον ὄψιν ἀνθρώπου ἔβλεπε· ἐφαίνετο ὅτι κακοποιός τις δαίμων ἐρρίψε κατὰ τῆς κεφαλῆς τοῦ ἀξιολόγου ἐκείνου ἀνδρὸς ὅλα τὰ βάσανα τῆς κολάσεως.

Ἡ κρίσις διήρκεσε πολύ· ἐπὶ τέλους δὲ παρατηρήσας ὁ Ἰωσὴφ ὅτι θ' ἀπεκοιμᾶτο, τὸν ἐσήκωσε καὶ τὸν μετέφερεν εἰς τὴν κλίνην του.

Ὅτε τὸν εἶδα τὴν ἐπιοῦσαν·

— Παρεστάθητε, μὲ εἶπε μειδιάσας πικρῶς, εἰς τὸ καθημερινόν μου βάσανον· λυποῦμαι ὅτι ἔγεινα αἴτιος νὰ ταραχθῆτε, διότι νομίζω ὅτι τὸ πάθημά μου ἀνησυχεῖ τοὺς βλέποντάς με· τόσον πολὺ πάσχω! Προετοιμάζομαι εἰς θάνατον· καθαρίζομαι εἰς χωνευτήριον. Ὁ Θεὸς εἶναι μεγάλος!

— Ὅταν συγκρίνω τὴν γενναιότητά σας μὲ τὴν δυσαρέσκειαν τὴν ὁποίαν αἰσθάνομαι διὰ μικρὰς ἐναντιότητας, ἐντρέπομαι τὸν ἑαυτόν μου.

— Οὕτω πως εἴμεθα καμωμένοι. Ἐὰν εἶσθε καταδικασμένος εἰς μεγάλους καὶ διεξοδικοὺς πόνους, θὰ εὑρίσκετε δύναμιν νὰ τοὺς ὑποφέρετε. Ὁ Θεὸς ὅμως νὰ σᾶς φυλάξῃ!

— Μεταξὺ τῶν τοιούτων βασάνων, δὲν κατηράσθητε ποτὲ τὴν ζωήν, τὸν πλάστην, τὸν κόσμον καὶ τὴν φύσιν;

— Ποτέ! Ἔμαθα βαθμηδὸν νὰ ὑπομένω· κατ' ἀρχὰς μὲν ἤμην ἀνυπόμονος καὶ σκληροτράχηλος· εἶδα ὅμως ὅτι ὀργιζόμενος κατὰ τῶν βασάνων μου τὰ ἔκαμνα δεινότερα. Κατὰ τοῦτο σήμερον εἶμαι προωδευμένος.

— Τὰ θρησκευτικά σας αἰσθήματα ἐξησθένησαν ἀφοῦ ἐπάθετε τὸ δυστύχημα τοῦτο; Δὲν κατηράσθητε ποτὲ, ὡς ὁ Ἰὼβ, τὸν Θεὸν ὁ ὁποῖος σπαράττει τὰς σάρκας καὶ βασανίζει τὸ σῶμά σας;

— Ναὶ μὲν ὁμοιάζω τὸν Ἰὼβ, σᾶς βεβαιῶ ὅμως ὅτι ποτὲ δὲν παρεξετράπην ὡς αὐτός. Ὁ νοῦς μου εἶναι φωτισμένος, καὶ ἠξεύρω ὅτι ὁ Θεὸς εἶναι ὅλος ἀγαθότης· παλαίω πρὸς τὸ κακὸν τὸ ὁποῖον μὲ στέλλει, ἀλλὰ δὲν τὸν καταρῶμαι. Ποτὲ δὲν τὸ ἔκαμα.

— Ποτέ;

— Ποτέ. Ἐὰν ἐφρόνουν ὅτι ὁ ἄνθρωπος δὲν ἔχει νὰ ζήσῃ, ἄλλην ζωὴν πλὴν τῆς παρούσης, πιθανὸν νὰ μ' ἐγκατέλιπεν ἡ γενναιότης. Ἀλλὰ θὰ ἤμην τότε ὁ ἀπεχθέστερος τῶν θνητῶν. Τηρῶ λοιπὸν τὴν πίστιν μου, στερεόνομαι μάλιστα ἔτι πλέον εἰς αὐτὴν ὡς εἰς τὸ μεγαλήτερον ἰατρικὸν, τὸ ἀσφαλέστερον στήριγμά μου. Ἡ αὐτοχειρία θὰ ἦτον τὸ μόνον μου καταφύγιον ἐὰν δὲν εἶχα πίστιν· καμμία ἀνθρωπίνη δύναμις δὲν θὰ μὲ ἀπέτρεπε.

— Θαυμάσιε ἄνθρωπε, ἀληθινὲ φιλόσοφε! ὁποιος σᾶς γνωρίσει κινδυνεύει νὰ γίνῃ εἰδωλολάτρης καὶ νὰ σᾶς προσκυνήσῃ.

— Ἄφετε αὐτά· ὑπάγωμεν εἰς τὸ χημικόν μου ἐργαστήριον τὸ ὁποῖον ὁ Ἰωσὴφ, ὁ ὁποῖος εἶναι πρὸ τριάκοντα χρόνων εἰς τὴν ὑπηρεσίαν μου, ὀνομάζει πάντοτε *σφαγεῖόν μου*. Ὁ φίλος μου Β... μ' ἔστειλε τεμάχιον πλατίνας· κάμνω λοιπὸν νέας τινὰς δοκιμὰς, καὶ ἐὰν ἐπιτύχουν, ἡ ὠφέλεια τῶν βιομηχανικῶν καταστημάτων θὰ εἶναι σημαντικωτάτη· θὰ κερδίζουν ἑκατὸν εἰς τὰ ἑκατόν. Ὁ Ἰωσὴφ ἑτοιμάζει τὸ πείραμα, ἐλᾶτε, πηγαίνομεν.

Τὸ χημικὸν ἐργαστήριον ἦτο ἐπίμηκες, πλῆρες βιβλίων τῶν ὁποίων, ὡς ἐφαίνετο, ἐγένετο πολλὴ καὶ συνεχὴς χρῆσις. Τὰ ἐργαλεῖα ἦσαν ὅλα ἐν τάξει. Ὁ Ῥεμπρὰνδ θὰ ἐζωγράφιζεν εὐχαρίστως τὸ δωμάτιον ἐκεῖνο, ὅπου κρατῶν φύσωνα ὁ Ἰωσὴφ καὶ γονατισμένος προητοίμαζε τὸ πείραμα. Ὁ δὲ Ἐ... μὲ ὅλην τὴν προσβολὴν τῆς προτεραίας, ἐπεδόθη ἡσύχως εἰς τὸ ἔργον του, καὶ μ' ἐξήγησε τὴν πρόοδον τοῦ πειράματος. Ἀλλ' ὁ Ἰωσὴφ ἀνασηκωθεὶς ὁρμητικῶς ἀνέτρεψε τὸ ἀγγεῖον τὸ περιέχον τὸ ἀναλελυμένον μέταλλον, καὶ μετ' αὐτοῦ τὰς ἐλπίδας ἡμῶν. Τὸ κατ' ἐμὲ ἀφῆκα φωνὴν ὀργῆς, τὴν ὁποίαν ὅμως τὸ αἴσθημα τοῦ καθήκοντος ἐμετρίασεν.

— Ἀ! ἀνεφώνησα, τί δυστυχία!

— Τί ἔκαμες, Ἰωσήφ; ὑπέλαβεν ὁ Ε... δυσκρεστημένος μὲν ἀλλὰ μὲ ὕφος ἥπιον. Ἐχάσαμεν καὶ τὸν καιρὸν καὶ τὸ πείραμά μας. Ἀλλὰ δὲν πειράζει, ἂς τὸ λησμονήσωμεν.

Καὶ ἐνῷ ὁ Ἰωσὴφ ἐστέκετο κατακόκκινος καὶ ὠργισμένος ἐναντίον ἑαυτοῦ, ὁ κύριός του ἦτο ἀτάραχος, γαλήνιος καὶ ὠχρός· ὥστε ἐνόμιζες ὅτι ὁ πρῶτος ἡτοιμάζετο νὰ ἐπιπλήξῃ τὸν δεύτερον, καὶ ὅτι οὗτος, εἰ καὶ κύριος τοῦ ἄλλου, θὰ ἐδέχετο ἀγογγύστως τὰς ἐπιπλήξεις.

— Διάβολε! ἀνέκραξεν ὁ Ἰωσήφ.

— Ὑπομονὴ, εἶπεν ὁ κύριός του· μάζωξέ τα τώρα.

— Πῶς, διάβολε, ἔκαμα; πῶς;

— Σὺ θὰ τὸ ἠξεύρης καλήτερά μου. Ἀλλὰ ἠξεύρεις, Ἰωσήφ, ὅτι ἔδωκες εἰς τὸν ἰατρὸν κακὴν ἰδέαν διὰ τὸν ἑαυτόν σου; Ποτὲ εἰς τὸ διάστημα τριάντα χρόνων δὲν ἐφάνης τόσον ἀδέξιος· συνήθως μάλιστα εἶσαι ἐπιτήδειος· πρέπει νὰ εἰπῶ τὴν ἀλήθειαν.

Ἰδοὺ ὅλη ἡ ἐπίπληξις τοῦ κυρίου. Μὴ με κατηγορήσῃ ὁ ἀναγνώστης ὅτι ἀναφέρω τόσῳ μικρὸν περιστατικὸν, διότι δεικνύει ὁλόκληρον χαρακτῆρα. Φρονῶ δὲ μετὰ Βάκωνος ὅτι πλειοτέρα δύναμις ψυχῆς καὶ ἐξουσία ἐπὶ τῶν παθῶν ἡμῶν χρειάζεται ὅπως ὑπομένωμεν μετὰ γλυκύτητος τὰς μικρὰς ἐναντιότητας, ἢ ὅπως ἀντιτάξωμεν θεατρικὸν ἡρωϊσμὸν εἰς τὰς μεγάλας καὶ ἐκτάκτους συμφοράς. Πλὴν τούτου ὁ Ἐ... ἦτο πάντοτε ὁ αὐτός. Ποτὲ δὲν παρεσύρετο ἐκτὸς τῶν ὁρίων τῆς καρτερίας τὰ ὁποῖα διέγραφον τόσον ἀπηνῶς αἱ καθημεριναί του ὀδύναι.

(Ἕπεται τὸ τέλος.)

ΓΑΛΑΤΙΚΩΝ Α'.

—ooo—

Περὶ Γαλατίας ἢ Γαλλογραικίας προκειμένου, φέρ' ὀλίγ' ἄττα περὶ αὐτῆς διαλάβωμεν.

Οἱ Γαλάται ἢ Γαλλογραικοί, οὓς ἰδίως ἐνταῦθα ὁ λόγος ἀποβλέπει, ἀπόγονοι ἦσαν τῶν τὴν Εὐρώπην οἰκούντων ποτὲ Γαλατῶν ἢ Κελτῶν (Galli Celtae, Caulois, Celtes Gallien) μεταβάντες εἰς τὴν Μ. Ἀσίαν κατὰ τὴν τρίτην π. Χ. ἑκατονταετηρίδα.

Καθόλου δὲ οἱ Γαλάται ἢ Κελτοὶ εἰσὶ κλάδος τῆς μεγάλης Ἰνδογερμανικῆς φυλῆς ἐξ Ἀσίας τὴν ἀρχὴν ἐχούσης, ὅπερ, εἰ καὶ ἱστορικῶς δὲν ἀποδεικνύεται, ἀλλ' ὅμως ἱκανῶς ἐδείχθη ἐκ τῶν ἐπιμόνων γλωσσικῶν ἐρευνῶν τῶν νεωτέρων σοφῶν. Οἱ Κελτοὶ ἐξετείνοντό ποτε ἐπὶ μέγα τῆς Εὐρώπης μέρος, ἰδίως δὲ τῆς δυτικῆς.

Παραλείποντες τὴν ἴσως ἀμφίβολον ἐγκατάστασιν αὐτῶν ἐν τῇ Β' Γερμανίᾳ, ἐπὶ τῶν ἱστορικῶν ὅμως χρόνων βλέπομεν αὐτοὺς οἰκοῦντας ἰδίως *ἐν τῇ πέραν τῶν Ἄλπεων ἢ ὑπεραλπείῳ Γαλατίᾳ* (Gallia Transalpina) καὶ ἐν ταῖς *Βρεταννικαῖς νήσοις*. Οὗτοι δὲ ὑποδιῃροῦντο εἰς πολλοὺς κλάδους· οἷον οἱ ἐν τῇ ὑπεραλπείῳ Γαλατίᾳ εἰς ἰδίως *Γαλάτας ἢ Κελτοὺς*, εἰς Βέλγας, ἔτι δὲ καὶ Ἀκυϊτανοὺς μετέπειτα (1). Οἱ δὲ ἐν ταῖς Βρεταννικαῖς νήσοις (Britanni ἢ Britonnes) *εἰς Βέλγας*, ἐνταῦθα χρόνῳ μεταναστεύσαντας, *Καληδονίους* καὶ *Ἰβερίους*.

Διὰ τῶν μεταναστάσεων ὅμως ἰδίως ὑπὸ τῶν Γαλάτων γενομένων τὸ Κελτικὸν φῦλον πολὺ ἐξετάθη. Ἐπὶ Ἡροδότου ἔτι Κελτοὶ κατῴκουν ἐν διαφόροις χώραις τῆς Ἱσπανίας, οἵτινες ἀναμιχθέντες μετὰ τῶν ἀρχαίων αὐτόθι κατοίκων Ἰβήρων ἀπετέλεσαν τὸν ἰσχυρὸν *Κελτιβηρικὸν κλάδον*. Ἐν τῇ βορείῳ Ἰταλίᾳ ἐκ τοῦ 600—400 π. Χ. ἀλλεπαλλήλως Κελτικὰ φῦλα εἰσήλασαν ὑπὸ τὸν Βελόβησον καὶ μονίμως ἐν αὐτῇ ἐγκατέστησαν, ἥτις ἀπ' αὐτῶν ἐκλήθη *ἐντεῦθεν τῶν Ἄλπεων Γαλατία*, ὑποδιαιρουμένη διὰ τοῦ διαῤῥέοντος Πάδου ποταμοῦ, *εἰς ἔνθεν καὶ πέραν τοῦ Πάδου Γαλατίαν ἢ Κισπαδανὴν Γαλατίαν καὶ Τρανσπαδανὴν* (Gallia Cisalpina, Gallia Cispadana atque Gallia Transpadana). Εἰς δὲ τὴν μεταξὺ τοῦ ἐν Γερμανίᾳ Ἑρκυνίου δάσους (Μέλανος δρυμοῦ) (2) καὶ τῶν Ἄλπεων χώραν μετηνάστευσαν ὑπὸ τὸν Σεγόβησον, ἀδελφὸν τοῦ Βελόβησου, Κελτικὰ φῦλα οἱ *Βόϊοι*, καὶ ἐγκατέστησαν ἐν αὐτῇ, ὀνομάσαντες τὴν χώραν Βοημίαν ἀφ' ἑαυτῶν (Bojohemum) (3). Οὗτοι διωχθέντες ὕστερον ὑπὸ τῶν Μαρκομάνων, Γερμανικοῦ φύλου, ὤκησαν τὴν ἐξ αὐτῶν αὖθις κληθεῖσαν *Βοϊαρίαν ἢ Βαυαρίαν*. Ἐξετάθησαν δὲ οἱ Κελτοὶ καὶ πρὸς νότον τοῦ Δουνάβεως μέχρι τῆς Παννονίας (Οὐγγαρίας) καλούμενοι *Βινδέλικοι*, *Ῥαιτοί*, *Νωρικοὶ καὶ Ταυρίσκοι*, οἵτινες ἐν ταῖς μετέπειτα εἰσβολαῖς τῶν βαρβάρων Γερμανικῶν στιφῶν ἀπεσβέσθησαν ἢ σχεδόν τι ἐξεγερμανίσθησαν (4). Ἤδη περὶ τὸ τέλος τῆς τετάρτης π. Χ. ἑκατονταετηρίδος, Κελτικὰ φῦλα, ἰδίως οἱ Σκορδίσκοι ἐν Σερβίᾳ, φαίνονται ἐκβαλόντα τοὺς ἐκεῖ οἰκοῦντας Τριβαλλοὺς Θρᾴκας. Ἐντεῦθεν λῃστρικαὶ αὐτῶν συμμορίαι, ὡς ἡ ὑπὸ τῶν Βρέννων εἰς Δελφοὺς τῷ 280 π. Χ. εἰσήλασαν εἰς Μακεδονίαν, Ἑλλάδα καὶ Θρᾴκην. Ἐν τῇ χώρᾳ ταύτῃ συνέστησαν βασίλειον ἴδιον *Τύλη* καλούμενον, ὅπερ μετὰ ταῦτα ὑπὸ τῶν Θρᾳκῶν κατελύθη. Ἐκ τῶν Σκορδίσκων τούτων, τῶν ἄλλως Ἰλλυρικῶν Κελτῶν, ἀπηρτίσθησαν τὰ λῃστρικὰ στίφη τῶν *Τολιστοβογίων*, *Τρόκμων καὶ Τεκτοσάγων*, ἅ τινα περὶ τὸ 180 π. Χ. μετέβησαν εἰς τὴν μικρὰν Ἀσίαν καὶ ἐγκατέστησαν ἐν τῇ χώρᾳ τῇ ὑπ' αὐτῶν κληθείσῃ *Γαλατίᾳ ἢ Γαλλογραικίᾳ* (2).

Τοιοῦτοι καθόλου οἱ Κελτικοὶ οὗτοι λαοὶ καὶ τοιαῦται αἱ μεταναστάσεις αὐτῶν εἰς διαφόρους χώρας. Ἦσαν δὲ σφόδρα φιλοπόλεμοι, δὲν ἠρκοῦντο εἰς ἣν κατῴκουν χώραν, ἀλλὰ θελγόμενοι ἐκ καλλιτέρων ἄλλων, ἴσως κέρδους τοῦ σφετέρου ἕνεκα οἱ παρ' αὐτοῖς δυνατώτατοι καὶ τοῖς ἀσθενέσι τροφῆς, ἠγοῦντο περιτρέχοντες πολλὰς χώρας, λεηλατοῦντες καὶ τοὺς ἐγχωρίους ἀναστάτους ποιοῦντες (3). Θέλομεν λοιπὸν ἐκθέσει ἐν τοῖς ἑφεξῆς τὰς Γαλατικὰς ἐπιδρομὰς εἴς τε τὴν Ἰταλίαν καὶ πρὸς ἀνατολὰς, τελευταῖον δὲ τὰ κατὰ τὴν ἐγκατάστασιν αὐτῶν ἐν τῇ κατὰ τὴν Μ. Ἀσίαν ὑπ' αὐτῶν κληθείσῃ χώρᾳ *Γαλατίᾳ*.

Α'. *Γαλατικαὶ ἐπιδρομαὶ εἰς Ἰταλίαν.*

Αἱ εἰς Ἰταλίαν Γαλατικαὶ ἐπιδρομαὶ ἤρξαντο κατὰ τὴν παράδοσιν βασιλεύοντος ἐν Ῥώμῃ Ταρκυϊνίου Πρεσβυτέρου (περὶ τὸ 600 π. Χ.) (4) ἐξηκολούθησαν ἐφ' ἑξῆς ἐγκαταστάντες μονίμως εἰς τὸ βόρειον αὐτῆς μέρος, ὁριζόμενοι πρὸς δυσμὰς μὲν ἀπὸ τῶν Κοττικῶν καὶ Γραϊκῶν Ἄλπεων, πρὸς ἀνατολὰς δὲ ἀπὸ τοῦ Ἀθήσιος ποταμοῦ, ὅστις διήρει αὐτοὺς τῶν πρὸς ἀνατολὰς Οὐενέτων, πρὸς βορρᾶν ἀπὸ τῶν Πεννίνων καὶ

---

(1) Jul. Caes. Comm. de Bell. Gal. 1, 1. ἔτι Στράβ. Γεωγρ. Δ, 1. «Ἑφεξῆς δέ ἐστιν ἡ ὑπὲρ τῶν Ἄλπεων Κελτική.... Οἱ μὲν δὴ τριχῇ διῄρουν, Ἀκυϊτανούς, καὶ Βέλγας καλοῦντες καὶ Κέλτας.»

(2) Schwarzwalles oder Deutschen Mittelgebirgen.

(3) Τίτ Λίβ. βιβλ. γ, 34.

(1) Περὶ τῶν λαῶν τούτων καὶ τῶν χωρῶν, ἐν αἷς κατῴκησαν, ὅρα Spruner's Atlas antiques No 6, 7, 8, 11—Gotha 1856, εἰς ὃν γίνονται ἅπασαι αἱ ἐνταῦθα παραπομπαί.

(2) Τοῦ οὕτωσι ἐξαπλωθέντος Κελτικοῦ φύλου σώζονται σήμερον ἀμιγεῖς ὡς τὸ δυνατὸν Κελτοὶ ἐν τῇ μικρᾷ Βρεταννίᾳ (Kleinbretagne) τῆς Γαλλίας, ἐν Σκωτίᾳ, Οὐάλῃ, Ἰρλανδίᾳ, ἐν τῇ νήσῳ Μοναπίᾳ (Man) κειμένῃ ἐν τῇ Ἰρλανδικῇ θαλάσσῃ, (περὶ τῶν ἀξίων πολλῆς περιεργείας κατοίκων τῆς νήσου ταύτης ἔπεσι τὸ ἄρθρον Man ἐν Allgemeine Deutsche Real Encyclopadie oder Conversations-Lexicon Zehnter Band, σελ 142 Leipzig 1853) ἐν μέρει τινὶ τῶν Ἄλπεων οἱ εἰς τὰς κοιλάδας τῶν Graubünder (ἐν Ἑλβετίᾳ) οἰκοῦντες Ῥουμόνοι ἢ Λαδῖνοι καὶ εἴ τινες ἄλλοι βαθμηδὸν ἐκφυλιζόμενοι.

(3) Στράβ. Δ'. 4. «Τὸ δὲ σύμπαν φῦλον, ὃ νῦν Γαλλικόν τε καὶ Γαλατικὸν καλοῦσιν, ἀρειμάνιόν τε καὶ θυμικόν ἐστι καὶ ταχὺ πρὸς μάχην.»

(4) Τίτ Λίβ. γ, 34.

Φαιτικῶν Ἄλπεων, καὶ πρὸς νότον πέραν τοῦ Πάδου μέχρις Ἑτρουρίας καὶ τοῦ ποταμοῦ Αἴπιος, παρὰ τῷ Ἀγκῶνι κατ' ἀρχάς, ὀψιαίτερον δὲ μέχρι τοῦ Ῥουβίκωνος ποταμοῦ, ῥέοντος μεταξὺ Ἀγκῶνος καὶ Ἀριμίνου παρὰ τὴν Ἀδριατικὴν θάλασσαν εἰς τὴν Ὀμβρικήν. Ἐξαιρουμένου τοῦ πρὸς δυσμὰς πέραν τοῦ Τρεβίου ποταμοῦ, ὅπου ἐξετείνετο ἡ *Λιγυρία* ἢ *Λιγυστική*, οἰκουμένη ὑπὸ λαοῦ μὴ Γαλατικῆς καταγωγῆς. Ὤκουν δὲ πέραν μὲν τοῦ Πάδου ἐν τῇ Τρανσπαδανῇ Γαλατίᾳ ΒΔ. οἱ *Σάλασσοι*, πόλιν ἔχοντες πρωτεύουσαν τὴν Ἐπορηδίαν, ἀνατολικώτερον παρὰ τὸν Σεσίτην μέχρι τῆς Βρεξίας πόλεως οἱ *Ἴνσουβροι*, πρωτεύουσαν ἔχοντες τὸ Μεδιόλανον, πρὸς νότον δὲ τῆς λίμνης Βενάκου (Lacus Benacus) οἱ Κενομάνοι, ἔνθα ἦσαν καὶ αἱ ἀρχαῖαι πόλεις Βερώνη καὶ Μάντουα. Ἐκτὸς τούτων ᾤκουν ἄνω τοῦ Πάδου καὶ Λιγυστικαί τινες φυλαὶ ἰδίως οἱ Ταυρῖνοι (ἐν τῇ χώρᾳ τοῦ νῦν Τουρίνου). Εἰς δὲ τὴν βόρειον σειρὰν τῶν Ἄλπεων ᾤκουν οἱ *Λεπόντιοι* ΝΔ. τῆς λίμνης Βερβάνου (Lacus Verbanus), οἱ *Καμοῦνοι* ΒΑ. τῆς λίμνης Λαρίου (Lacus Larius), περὶ δὲ τὴν λίμνην Σέβινον οἱ Εὐγάνιοι καὶ Ὀρόβιοι. Ἐντεῦθεν δὲ τοῦ Πάδου ἐν τῇ Κισπαδανῇ Γαλατίᾳ ᾤκουν οἱ *Βόϊοι* εἰς οὓς ἀνῆκε καὶ μέρος τι πέραν τοῦ Πάδου ὑπὸ τὸν Ἀδούαν ποταμὸν ἐν τῇ νῦν Πάρμᾳ, Μοδένῃ καὶ Βονωνίᾳ. ΒΑ. δὲ αὐτῶν ἐξετείνοντο οἱ *Λίγγονες* πρὸς τὰς ἐκβολὰς τοῦ Πάδου, ΝΑ. δὲ οἱ Σένωνες.

Ἤρχισαν δὲ τὰς ἐπιδρομὰς ταύτας οἱ Ἴνσουβροι βασιλεύοντος ἐν Ῥώμῃ, ὡς εἴρηται, Ταρκυϊνίου κατὰ τὸ 600 π. Χ. Ἐξηκολούθησαν δὲ μεταναστεύοντα καὶ ἄλλα Γαλατικὰ φῦλα μέχρι τοῦ 400 περίπου, ὅτε τελευταῖον οἱ Σένωνες εἰσήλασαν πολὺ περισσότερον πρὸς νότον ἐκδιώκοντες τοὺς πρώτους κατοίκους Λίγυας, Ἑτρούσκους, καὶ Ὄμβρους.

Λέγεται δὲ, ὅτι Ἀμβίγαθος ὁ βασιλεὺς τῶν Βιτουρίγων Κελτῶν, βλέπων αὔξοντα τὸν πληθυσμὸν τῆς χώρας αὐτοῦ, ἀπέστειλε πολλοὺς τῶν ὑπηκόων εἰς κρείττονος χώραν ζήτησιν (1). Ἀρχηγοὶ τῶν μεταναστατῶν τούτων ἦσαν Σεγόβησος καὶ Βελλόβησος, ἀδελφιδοῖ τοῦ Ἀμβιγάθου· ὧν ὁ μὲν Σεγόβησος μετὰ τῶν Βοΐων ἐτράπετο τὴν πρὸς Ἑρκύνιον δάσος εἰς Γερμανίαν, οἱ δὲ περὶ Βελόβησον ὑπερβάντες τὰς Ἄλπεις κατέλαβον μέρος τῆς βορείου Ἰταλίας. Χρόνῳ δὲ ὕστερον οἱ Κενομάνοι, ἐφ' ἑξῆς δὲ οἱ Λέβιοι καὶ Ἀνᾶνες· τέταρτον δὲ οἱ Βόϊοι καὶ Λίγγονες οἱ πάντες Γαλάται ὑπερβάντες τὰς Πεννίνας Ἄλπεις καὶ τὸν Πάδον, ἐγκατέστησαν πρὸς νότον αὐτοῦ μεταξὺ Βονωνίας καὶ Ῥαβέννης.

Περίπου δὲ ἔτη διακόσια μετὰ τὴν μετανάστασιν τοῦ Βελοβήσου οἱ Σένωνες Γαλάται, Παρισίοις συνεχεῖς καὶ τοῖς περὶ Μεύσην, πέμπτον ἤδη Βρένου ἡγουμένου, εἰσήλασαν εἰς Ἰταλίαν, κυριεύσαντες δὲ τὴν πρὸς βορρᾶν καὶ διώξαντες τοὺς Τυρρηνοὺς πρὸς δύσιν, ἐπολιόρκουν δὲ τὴν πόλιν αὐτῶν Κλούσιον, πόλιν ὀχυρὰν καὶ εὔανδρον, ὅτε οἱ Ῥωμαῖοι προσεῖχον εἰς τὸν κατὰ τῶν Οὐηΐων πόλεμον (391 π. Χ.). Οἱ Κλουσῖνοι πολιορκούμενοι ἐπεκαλέσθησαν τὴν βοήθειαν τῶν Ῥωμαίων, οἵτινες ἔστειλαν ἐπὶ τούτῳ πρέσβεις πρὸς τοὺς Γαλάτας, τοὺς τρεῖς Φαβίους. Ἀποτυχούσης δὲ τῆς πρεσβείας, οἱ Φαβιοι εἰσέρχονται εἰς τὸ Κρούσιον καὶ ἀντιτάσσονται κατ' αὐτῶν, καί τινα τῶν Γαλατῶν στρατηγῶν ἀναιρεῖ τις τῶν Φαβίων. Ὀργισθεὶς δὲ ὁ Βρέννος στρατεύει κατ' αὐτῆς τῆς Ῥώμης δρομαίως, παρὰ δὲ τὸν Ἀλλίαν ποταμὸν φθὰς καὶ εὑρὼν τοὺς Ῥωμαίους σκοποῦντας νὰ ἀντιταχθῶσι, συγκροτεῖ μάχην καὶ νικητὴς ἐξέρχεται. Εἰσελαύνει ἔπειτα εἰς τὴν Ῥώμην καὶ μὴ εὑρὼν ἄλλους εἰμὴ τῶν Πατρικίων τινὰς, διότι οἱ ἐπιζήσαντες μετὰ τὴν μάχην τοῦ Ἀλλίου ἐφύλαττον τὸ Καπιτώλιον, παρέδωκε τὰ πάντα τῷ πυρὶ καὶ σιδήρῳ (1). Κατέσχον ἤδη τὴν Ῥώμην πλέον τῶν ἓξ μηνῶν, ἕως οὗ ἀναδειχθέντος Δικτάτορος τοῦ Φουρίου Καμίλλου, μετ' οὗ πολὺ κατεδιώχθησαν καὶ τέλος ἡδηδὸν ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων κατεκόπησαν.

Πετὰ ταῦτα ἠγέρθησαν μεταξὺ αὐτῶν ἐμφύλιοι πόλεμοι, ὑφ' ὧν κατεσπαράττοντο. Μετ' οὐ πολὺ δὲ αἴφνης εἰσβάλλουσι πρὸς ἐκδίκησιν τῶν σφαγέντων ὁμογενῶν αὐτῶν μετὰ πολλῶν μυριάδων, στρατοπεδεύσαντες πλησίον τοῦ Ἀνίωνος ποταμοῦ. Οἱ Ῥωμαῖοι τότε φόβῳ καταληφθέντες ἐκλέγουσι Δικτάτορα τὸ πέμπτον ἤδη τὸν Φ. Κάμιλλον, ὅστις ἐξελθὼν κατ' αὐτῶν ἐνίκησε, καὶ εἰς φυγὴν ἔτρεψεν (2). Ἔκτοτε λέγεται ὅτι Γαλατικὰ φῦλα ληστείας ἕνεκα ἐτράπησαν εἰς Παννονίαν, Ἰλλυρίαν, Θρᾴκην, Μακεδονίαν, Ἑλλάδα καὶ ἐφ' ἑξῆς εἰς τὴν Μικρὰν Ἀσίαν.

ΜΑΤΘΑΙΟΣ Κ. ΠΑΡΑΝΙΚΑΣ.

(Ἕπεται συνέχεια.)

(1) Τίτ. Λίβ. ἔνθα ἀνωτ. Πολ. Β'., 17. Διόδ. Σικελ. ΙΔ, 113 ἔτι βιβλ. Ε, 24. Πλουτ. Καμιλ. ΙΕ'.

Σουίδ. ἐν Λέξει. Στραβ Δ', 4, Γαλλία.

(2) Πλουτ. Καμιλ. ἔνθα ἀνωτ. Τίτ. Λίβ. V, 37, 46—47—52, Πολίβ. Β'. 18. Διοδ. Σικελ. ΙΔ'. 113, Εὐτρ. I, 20.

(1) Τίτ. Λίβ. VI, 40—41. Πλούτ. Καμιλ. 40—41.

ΠΡΟΣΦΟΡΑ.

—ooo—

Ὁ Κ. Ἀριστείδης Γ. Εὐμορφόπουλος, οὗ τινος τὰς προσφορὰς εἰς τὸ Ἀμαλίειον καὶ Ἀρσάκειον καὶ τὸ Ὀρφανοτροφεῖον τοῦ Χ. Κώστα ἀνηγγείλαμεν ἄλλοτε, καὶ ἡ σύζυγος αὐτοῦ Κ. Μαρία ἐνεγράφησαν, ἐκεῖνος μὲν μέλος αὐτὴ δὲ εὐεργέτις τῆς Φιλεκπ. Ἑταιρίας, προσενεγκόντες δραχμὰς ἑπτακοσίας. Πρὸς τούτοις ὁ Κ. Α. Εὐμορφόπουλος, προσέφερεν εἰς τὴν βιβλιοθήκην τοῦ Παρθεναγωγείου καὶ εἴκοσιν ἀντίτυπα τοῦ γνωστοῦ ὁδοιπορικοῦ τοῦ Chateaubriand.

ΠΑΡΟΡΑΜΑ.

—ooo—

Εἰς τὴν ἐν τῷ προηγουμένῳ φυλλαδίῳ καταχωρισθεῖσαν βιογραφίαν τοῦ Κ. Ν. Κωστῆ, ἐλησμονήθη ἡ ὑπογραφὴ Α. Θ.